

Roubert Lafont

Li Maires d'Anguilas

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang

<http://www.lpl.univ-aix.fr/guests/ciel/>

I

Lo barquet resquilha sus l'aiga. Lo buta Bajòca amb sa partega que vai tafurar dins la nita dau fons. Li sanhas dins aqueste canton de l'estanh son pas estadas dalhadas pèr la sega d'estiu. Una pradariá verda de fuelhas sus li cambas secas s'expandís a vista d'uelh bolegant si floquets jovenets, e l'aiga sema dins li traçats lusís qu'embòrnha. Lo solèu monta, s'entènd plus ges lo zonzon di moissaus. L'òme se lèva la masqueta de gaza. Ara que l'aiga se fai mai vesedaira e passa au rosat dins l'abrivament dau navegar. A cada còp de la barra la nau pichòta quilha un pauc lo nas e lampa mai. Darrier, de bofigas vènon crebar a la susfàcia, sa poison d'odor gatilha li narras. Passa una sèrp en morrejant. Lo còs longanha fai si zigzagas dins lo triangle de lutz que tirassa. I a plus que lo tombar di granolhas pèr menar de bruch. Ges d'aucèu. Lo butòr s'es taisat. Dempuèi un moment tanbèn s'ausís plus la manada.

Bajòca tira la barra e la pausa dins la barca. S'assèta. Cuba l'espandida di sanhas. En octòbre que li getèlas drechas auràn passat li dos mètres e que li fuelhas començaràn de tombar, que tot s'enjaunirà, anarà demandar a la Comuna de Vauverd. Parlan que balharàn aquesta an de 30 a 40 francs dau paquet, e coma eu, Bajòca, se sèga au volam li setanta dins la jornada, tant de sòus que farà... S'ajaça e se destibla. Lo solèu montat naut li caufa sa cara, una cara rasposa de terralha que tres annadas de vènt salat an cuecha e cavada de rugas. Se sènt lèst a dormir. Se revira, lo menton sus la fusta, li genolhs dins l'aiga qu'a pas agotada.

Sota l'aiga i a mond que viu. E mai pudènt e boleguiu. Lis erbas s'emmentèlan d'un mosit blanc que se i estacan de vermes menuts coma de fiús d'aranhas. Li tèstas d'ases trefolisson sus la plaça, a milierats. Li maires d'anguilas tiran drech coma de mecanicas, butadas pèr si bacèus de pautas. Lo pus polit son aquesti castèus grandàs de poiridier, verds, blaus e jaunes amb de colors ò de rebats de seda, nadaires dins la palun bassa d'estiu coma de nívols dins lo cèu. Amb lo bot de la partega Bajòca ne paufica un, lo pallèva. Mai fòrça l'aiga es pas qu'una traça de gruma que degolina. Dins l'aiga un fube de bestiaris s'esfolís au mitan d'una nèbla. Espèra que la nèbla s'esvanesiga. Doçament puèi bolega lis estendards enaigats, i dona lo balanç. Sus una cana de longor lo poiridier bala. De formas s'òrlan, se desfan. Bajòca ritz solet de jogar coma un minòt. Aqueli nivolàs, li dròlles dison que son li nis di maires d'anguilas. Manda la man, aganta l'insècte, dur mai qu'un còdol e negre. La babaròta de la palunalha, lo ditic Ferotja, un pauc esfraiosa de son viure tan quichat dins lo mofle. Se noirís di cadavres di bestietas mòrtas, de tot çò que l'a quitat la vida. Li caçaires sabon pron que fau pas laisser una fouca tombada dins l'aiga : dins una miejora li maires d'anguilas l'aurián rosegada mai qu'a mitat, entamenant pèr lo dessota. E mai espèran pas totjorn qu'aquò siá pèr morir. Un còp, dins un bocau d'aiga, coma un enfantàs, Bajòca aviá agut mes de granolhas. I apondeguèt quauqui ditics. Mai de lònga li granolhas rebalavan un insècte penjat a l'arpion.

Passa lo Mut dins un barquet. Bajòca sap qu'es lo Mut. L'aviá vist que veniá dau

caire de Bramasset, traversant l'estanh. Se revira pas pèr lo sonar, lèva tot bèu just una man moligassa. Sota l'aiga la partega dau Mut fai florir de nivòlas. Li sanhas verdas e cortas que n'a cargat son barquet estrifan lo plan linde. Bajòca vèi li floquets ras tocant sa gauta. « Ou! » fai. Lo Mut i a pas tornat responsa que d'un roncar de la gargamèla. Es mut. E mai sordàs. Saber s'a entendut? Bajòca ritz, se vira d'esquina. Vèi trestombar lis espatlas dau Mut dins un gorg de cèu. La poncha de la partega cabussa a l'après. Bajòca ritz d'aquí a gancilhar sa barca. L'aiga comença de li banhar li cueissas d'a travers l'espés di braias. S'escura e ritz mai uelhs barrats. Sènt que rison li plecs sota si gautas, empegats de la sau. Ritz de l'escosènça. Se pausa puèi lentament en agachant lo roge detràs si parpèlas, un roge qui vira au negre. Moriguèsse aici d'un rai de solèu enintrat sota lo frònt... Basta! de tres jorns benlèu lo Mut s'avisariá pas de lo cercar. Aquò 's ja arribat. Quora a fach sis ectaras de sanha, en novèmbe, Bajòca i prèn de se 'n anar.

Lo Mut n'a la costuma. Espèra davant la cabana, sèmpe a faire mitonar lo catigòt sus doas pèiras. Quand tòrna Bajòca, tròba lo Mut a son topin, que remira abestit l'aiga de la robina.

Bajòca èra partit pèr caçar a de matin, que dempuèi! una mesada se pòt faire lo caçum d'aiga, e en esperant vendémias, aiçò recrèa. Mai rèn... Un moment aviá acostat a un pati. Un coniu i aviá fusat davant. Un córrer, un bestorn, un córrer, una virada. D'un pet aviá fach darbonar la bestieta cueu sus tèsta. Pas mai... Rèn! Chaspa la saca sota son espatla. Amb la solelhada que plomba, la bèstia lèu pudirà. Faudriá tornar a la cabana. Basta mai! Entre li cilhas l'escandilhada fai patir. Lo canon dau fusiú crema que rabina. Bajòca tira sa man. S'agache encara aqueste roge sota mi parpèlas, virarai mau. Pèr lo Mut serà una perda. Quau s'entrevarà d'eu? Quau vendrà li parlar d'oras de nuech? Non pas qu'ausiga. Ni mai que comprega. Mai la nuech es languissènta, segur, pèr eu tan coma pèr ieu.

Comprenes pas, lo Mut. Sas pas quitament quau siáu. Me demandères rèn. Pòs pas, siás mut. Quand te o debane, m'ausisses pas, siás sord. Un còp de mai lo roge a virat au nègre. Me faudriá levar d'aicí. La nuech un pauc de carbonilha que i trasètz d'erba banhada pèr lo fum vos gara di moissaus. E antau la nuech se barja a la perduda. Di femnas, metam. Ou! lo Mut, li femnas! Sorises tot nèci. M'auriás comprés? Sabe bèn coma te 'n lèvas l'enveja di femnas, quand vas cagar, pèr semblança, darier una tamarissa. Ou! miseriassa de Mut que me faràs totjorn rire! Lo vèntre dau conilhet deu virar blau. Mon sang, m'es idèa que prèn lo bolh dins l'ausidor. Serà lèu mierjorn. Espèra-me, lo Mut. Espèra!

La vòtz de Bajòca rauqueja mitat gamada e capita d'esmòure rèn qu'un cabús de granolhas. Lo silènci de la palun es tant espés coma delargat. Luenh la partega dau Mut e sa tèsta s'avalisson. La maire d'anguila fusa sus lo fons dau barquet, dins dos travers de det de pissanha. Sa pauteta fresilha. De nívol de poiridier traucan pas l'aiga. S'arredonisson en campanas pèr pas la traucar. Sota lo capelet di bolets tanbèn se vèi d'aqueli tenchas rosadas. Dins la man la ventresca dau lapin es mòla, e a l'endrech qu'una granilha de plomb l'a chaplada, quichèsse lo det de Bajòca, la pèu s'esfataria. Quicha, dintre la saca paupa una pasta agrumelada, e l'odor raja, fèra una idèa encara, mai ja lachosa. Aquesta mescladissa de sang e d'un flaire sucrat dins l'èr, que vos pesa

sus la lenga... Me remembre que... Lo racacòr ponhènt, mau a la corniòla pendènt tres jorns. E de tot aqueu tèmps la fèbre...

- Agachatz, çò ditz lo mètge, coma un esclat de bomba pòt estrifar polidament la carn. Quau diria donc pas qu' es un talh de cotèu?

Lo mètge, parla mai, e sap pas. O dirai pas. Dins la cort de l'Espitau endevine que li còs mòrts son arrenqueirats, e lo solèu i pica. Ai vist de molons plegats dins de lençòus ensagnosits. Li bombas an chaplat prim. De l'Autura e de sis ostalons dison que demòra quasi rèn. O dirai pas, n'ai vergonha. Levèron li còs ièr, mai l'odor es pegada i muralhas, a la tèrra, a l'èr. I aguèt primier de cridadissas que montavan, mai puèi tot èra estat apasiment. O dirai pas, la vergonha... Ai racat li tripas. Ara es lo vòmit sec. E la fèbre. La terra tuba sis odors dins la solelhada. Vejam, quant i a d'ans d'aquela fèbre? Setze, non, dètz-e-sèt! Sèmbla pas de bòn. Pensèr de pas tornar conèisser l'endrech. Pasmens i anèr drech, sortènt de l'Espitau, en sautant li muralhas qu'encara de tenián a mitat. Arle s'èra apasturada de tròç de metau grèus e torçuts, espetats, flocats de ponchas e de rèssas. Me 'n faguèron vèire. Se pòt pas quichar la man sus eli, que sagnaria... Tot aquò s'enfonsa dins la frechalha. Lo mètge crèi qu' es un talh de bomba que me faguèt aquela ascla, dau còu au mamèu. Tant se pòt... Me menèron estavanit, cotria amb les mòrts e lis amalugats. Benlèu es aquò just... Era pas un cotèu que tenia l'òme? Avia pas pres un morcèu d'acier que rebalava? Sènte l'ongla lònca d'una bèstia. E puèi la fèbre, la pudeson.

- Quand sortiràs, reconeisseràs pas la vila, lo biais qu'an pres li carrieras... Oc, ti gènts devon èstre mòrts. Degun lis a pas agut vists dempuèi. Una bomba, sas, tombèt sus l'ostau. Un trauc, e dins lo trauc una borbohada. An levat, pòde dire? An levat de causas fachas en carn. Lèu enterradas. Bolegues pas. Bolegues pas, te dise. Te donaràs mai lo vòmit.

Dins la cort ara i a plus ges de còs, mai si bèn l'odor. E Nadina?

- Nadina tanbèn deu... A desaparegut.

Sabe pron qu' es pas mòrta. Mai ieu pòde pas parlar. Pòde pas. La fenèstra de la cambra talha lo cèu. Remire lo cèu de contunha. La jornada s'alanguís. An portat lo paravènt : lo vesin crebava. Crebar...

Ou! lo Mut! Espèra! Bajòca se met de genolhons a paupas. Lo barquet trantalha. Se quilha, espèra que se calen li trantalhs. Faudria pas se tombar dedins aquesta espessor. A agantat la barra. Buta. Limpa de lònç una confinha de sanhas, intra dins un traçat rege come un corredor. Encara ne demòra d'ectaras de dalhar. Anarà a la Comuna pèr l'adjudicacion venènta. Eu e lo Mut, quau pòt li levar l'afaire? Prènon a toti li pretz, e trabalhan de l'auga a nuech fosca, desvariats, desalenats. Alevat qu'o fagan tant pèr paquet... Mai lo trabalh serà aitant achinit. La partega, la fau pas butar fons, que s'enfangaria. Bajòca mòla dins son gèst. Se sap drech dins la solelhada verticala. Chaspa la crèsta sota la camisa. De l'espetla au mamèu. I a de jorns qu'aquò pessuga. I a de jorns de fèbre encara, mai es la fèbre di paluns, agantada tres ans i a. Lo Mut sarra la quinina dins una caisseta sota son liech. Te pòdes demandar, lo Mut, perqué me laissèr estrifar d'aquela maniera. Auriáu pogut l'ensucar, aquel òme. Dètz-e-sèt ans ençà ère un jovenàs garrut e plegadís dis ancas. Perqué, fin finala, pas s'aparar au mens?

L'estonament, benlèu...

Parier quora ère un minòt. Estonat...Bajòca, son estatura es plus qu'una rega drecha e nègra dins lo vuege bronzinant que fai la lutz. Bolega pas. Oc, l'estonament. Dins l'ostau que demoraviam, minòt quand n'ère, i aviá de bruchs que petavan, que gisclavan que restontissián e mai estrementissián li parets, li trencats. Un crit, un jorn, me cavilhèt sus ma jacina. Traucava l'ostalàs. Demorèt puèi, aquí, assetat que semblava sus mon pitre. S'entendguèt un liech que cracinava après qu'un roncar aguèsse, dau còp, calat. De mans butavan de pèiles. Se parlava a la chut-chut. M'imaginave l'ostau dins la calama dau dimenge e dau tantòst, amb si tres plans, si femnas gropadas a sarcir, sis òmes pesants de lassiera e son enfantuenha. Lo Mut, conèisses pas lis ostaus de vila, tu... E aquò durava, l'espèra en silènci, lo crit pausat sus mon pitre. Era un crit de femna. Quand ne bombiguèt un autre, mon paire diguèt que faliá faire quauqua rèn. Tot l'ostau èra d'aqueu vejaire. Se boleguèron. Davalèron au planpè. Arribèron pron lèu pèr vèire l'òme qu'amb si braç escavartava li mans de toti li vesins que lo tenián. Fugissiá, disiá a sotavòtz que voliá pas que l'escarniguèsson. Aviá son frònt en davant de la cara, son cotet se bocinholava de fòrça, son menton gingolava. Puèi s'emmandèt dins la carriera e mai la vila. Segur qu'aviá talènt de tot o doblidar. Sacrejava e maudissiá tot çò que se pòt maudire, bofava fòrt en parlant. Dins lo groüm di gènts, ela trempelava au sòu, rangolejava, aflaquida dins sa carn au mitan de la cosina. Ere un minòt, ieu ; m'estonave de l'agachada tan veja, sèns que poguèsse quitament dire lo desespèr. I balhèron un gòt d'aiga. M'estonave de desvitar a ras dau vèire, detràs lo vèire lo fiu de sang que regolava de la boca tirada de galís, e una bodonha sus la boca que se conflava, que de grisa veniá blava. M'estonave. Parier davant l'òme e Nadina... Miseriassa de Mut!

Me siáu tornarmai ajaçat.L'aiga m'embuga lo maluc. Bajòca, siás un ranconaire, una pelha flaca. Es coma pèr Nadina... Perqué i siáu pas anat li parlar? Fai mai de dos ans que me dise de i anar. Coma son li causas, pasmens! Lo Mut, pòs pas comprene tu coma son li causas. Lis annadas passan, una part de vida pron lònga. Puèi un jorn que trèvas la contrada, que te sarras di pradas que bat la manada, entreveses Nadina amb son gardian. S'apèla Chabròl, ara m'en dich. Sabe pas soncament se Chàbroil, aquò èra lo nom de l'òme que... Aqueu tipe, èra pèr l'esposar? O pòde pas crèire. Me i fau pas. Espinche. Nadina vèn de còps amb lo gardian, a chivau. D'autri fes en autò, amb un òme jove. Deu pas èstre lo marit. Barjan fòrt di tèrras, dau ris que se podriá faire. Pasmens m'aguèt semblat que se sarravan l'un de l'autra. Podriáu saber, m'entrevar quand vau tocar li sòus di sanhas. Mai quicòm me tèn. Quicòm, totjorn quicòm. Me podriáu tanbèn faire conèisser, la sonar. E! ensagère un còp. Quant i a d'aquò, sai pas. Era au començament que me metegère amb tu. Arremarca, lo Mut, qu'es encausa de Nadina que me meteguère amb tu. Rèn que pèr la vèire de tèmps en passada. Te remèmbras coma sabiáu pas copar la sanha? I aviá pas fòrça tèmps que o fasiáu quora venguère aici.

Aviáu l'esquina que la podiáu pas plegar au vèspre. La solelhada e la freg d'ivèrn me dançava sota lo clòsc. Quora anère demandat a Vauverd se i aguèsse pas de trabalh aperiá, lo Ferrand de la Comuna me diguèt :

- Assòcia-te amb lo Mut. Faràs una bona òbra, que lo gardaràs d'èstre sol de lònga a ne venir fadat. Puèi auràs son maset en palun pèr dormir.

Pensava pas, lo Ferrand, qu'anèsse viure amb tu toti li mes de l'an, abestit de silènci e de crassa. Puèi secotit de fèbre. Pòt pas saber que vese antau Nadina... Un còp me cavilhère drech sus son camin, entre Galician e son mas, a mitat de l'estirada que i a, a pauc près. Aplantèt l'autò. Me diguèt de me garar de davant. Gènta, avisa-te, gènta! Mai pèr me remetre, me remetiá pas. E ieu, aquò m'estonava que me remeteguèsse pas. A gaire vielhit, ela. Mai s'es facha blonda. I aviá la ràdio que cantorlejaba dintre l'autò. Blonda, un èr de me pas conèisser... De qué vòs que i parle? Oc, uei encara, ai bèn vist qu'aquò èra ela. A encalat l'autò davant lo cledís coma toti li còps. Perqué se 'n cor? Perqué lo gardian l'espèra pas? Perqué l'autre tipe i es pas? E bastat, Mut!

Bajòca dòrm, benlèu. Lo banquet frega li sanhas que bresilhan... Pas un peu de vènt. Aquesta fin d'agost es coma toti lis ans un infèrn de calorassa. Aperalin sus dèstra, lo Mut, prenènt pèr la robina, es arribat a la cabana. Desliga un fais de gavèu que tira dau molon, empura lo fuòc sota lo trespès. Geta un talhon de buòu dins l'ola. Comença ja de mastegar. Mastega abans d'aver la carn dins la boca. Entènd pas lo remenar de la vida palunenca. Agacha l'aiga comolada de plantas e plana coma un òli. Ara que la sabor de la pitaça davala dins sa boca. Se m'endòrme, se ditz entre eu Bajòca, lo dardalh me vai trissar li cervèlas. La cresta i fai un pauc mau. Après dètz-e-sèt ans, pèr aquò... Mai es encausa de l'aiga maussana. Lo Mut bada la boca pèr tastar mieus lo gost dau pebre qu'es sus la carn. La calor i es redolada a l'estomac. Se paupa l'estomac ; sus la camisa pegosa d'aiga e de nita passa una man peluda e negrassa. Tèn la casqueta sus lis uelhs. Mastega, bada. Après dètz-e-sèt ans, çò pènsa Bajòca.

Se revira en roncant, mentre lo batèu, dau movement, prèn d'aiga. Gènta, arremarca! Trabalhave ieu au camin de fèr. Dins aqueu tèmps de guerra is ataliers i aviá d'òbra que lis atemptats fasián sautar la linha mai d'un còp dins la setmana. Aviàm lis Alemands sus l'esquina a nos susvelhar e sus la tèsta, naut, l'amenança dis avions americans. Quand sonavan l'alèrta, encambave la bicicleta, e a landar... Non sèns aver vist Nadina, passant a son ostau. De còps la preniáu sus lo quadre. Risiàm en landant devers la campanha. Nos arrestaviam a quauqui quilomètres de la vila, de cònta una sebissa. Faguèt bèu aquel an. Bèn assostats, manjaviam un cròsti de pan sens onchum. Mossegave aquí ont ela aviá plantat si dènts. Fasiàm l'amor coma de joves, puèi agachaviam li torres de la vila ont jamai rèn se passava, tiblaviam l'aurelha quand trevava au cèu fòrça naut au ferniment de motor. Esperaviam bèn braves que li serenas udolèsson tornarmai. Lo jorn que dise, piquère a sa pòrta. Degun boleguèt pas. E se faguèt una tombada terribla de bruch, una bolovèrsa d'aurassa. Ere dins la pòussa e lo fum. Aquí vai i vèire! Li gènts se trasián au sòu, sus li caladas ; dins li regòlas s'aclatavan cònta li bordeirons. M'ère agromolit sota un pòrge, entremitan de femnas que quilavan ò badavan secors. Sonave ieu Nadina. Puèi sortiguère. Quant aviá durat l'espoussada? Degun o podiá pas dire. A tusta-buta caminère dins la nebla blancassa qu'avián fach lis ostaus escrancats e que metiá de tèmps pèr tombar. Lo tròn segur qu'aviá calat, mai l'entendiáu sèmpe dins mis aurelhas tapadas.

Bajòca cuta. Un volaire es vengut dau Nòrd. Fòrça naut. Bronzina sus lo Sauvatge. Ne finís pas de passar. Alin lo Mut finís pas de l'agachar. S'arbora, espèra qu'en sortènt de l'escandilhada lo ponch negre vènga un pauc mieus vesedor, empuèi davale sus l'horizont, e s'esbega. Lo bronzinar, Bajòca ara l'a perdut. Lo Mut manda un còp d'uelh a

sis entorns, pèr cas que quauqu'un l'espinchèsse. Vai darrièr lo molon de gavèus. Aquesta fes agantarai lo còp de sang, se pènsa l'òme dins lo barquet. Dins tres jorns, pas ges abans, lo Mut anarà avisar la Comuna, pron embestiat pèr se far comprene. Dau tèmps lo batèu aurà esquilhat lisc, se serà empalunat d'a fons, encalat dins quauque sanhàs. Aquí a boca de nuech, li moissaus auràn començat sa cançon d'emascament. O benlèu l'aiga glop a glop aurà trespirat pèr li fendasclas mau calafatadas, e adonc aqueli cinc palms d'aiga auràn envalat lo còs...Cinc palms e de nívols de bestialum.

D'un vam Bajòca s'arborà. Prèn mai la partega. Son sang vonvona dins si aurelhas. Coma la fèbre. Toti lis ans, ò quasi, sèga acabada, una lònga passa de fèbre lo prèn e lo quita maigre. Lo Mut pacientament li fai empassar la quinina. Mai tanbèn, de jorns que i a, amb la fèbre e lis arcanetas, patuscla. De jornadas de tèmps. E de nuechs, dins l'espès di moissaus, que sa sansonha monta de l'erba amb lo tremont... Si possas de Nadina, lis aviáu jamai vistas... Eriam tan jovenets e calenhaviam a la bòna. Vesiáu rèn que si possas nusas dins aqueu recanton entre doas parets mai qu'a mitat abausonadas au fons de la cort. Lo liech aviá fach la davalada dau primier ; cambavirat sus li roïnas èra restat coma diriás penjat en l'èr. Lo vuege engrandit de la cort, ara que la posca aviá finit pèr tombar, quasi lo sosteniá, e li lençòus s'èran pres entre li pòsts e li cairons. Se compreniá qu'au moment di bombas èran davalats toti dos, Nadina e l'autre, dau primier. Ela que pensava pas soncament a se vestir. Alevat qu'aguèsse cargat aquela traça de cortina sus sis espatlas. Mai la cortina aviá esquilhat. Un crit encare la secotissiá tota. Cresiá benlèu de cridar encara, e mai sa votz se foguèsse estranglada e secada au fons de la garganta, ara fasiá quauqui minutas. Li doas parets e un tombant dis escaliers lis avián aparats. Avián aparat aqueli doas peças nòvas de si sens. Vesiáu que li sens, dise. Son li sens que cridèron. Se soslevèron, li flors venguèron a me tocar la cara. Desrabat au silènci lo segond crit montèt, tot rovilhat e raufelós. Es Nadina que cridèt, pas ieu. Adonc avisèrè mai l'òme. Tant estonat coma ieu, verai. Era grandàs, linge. Son pitre nus èra palle. Subran se clinèt ; sa man cercava, tafurava dins la pòussa dau sòu, sèns que calèsse son agach de m'espantar. Nadina alenava coma una bèstia après l'escorreguda. Es ela qu'aguèt cidat, quora la dolor...

Bajòca paupa la cresta que fai un pauc bodonha tot de lòng, amb li macaduras que laissèron lis agrafas dau chirurgian. Lo chirurgian se meravelhava q'aqueu talh. Ieu pensèrè puèi qu'èra pas un cotèu que l'òme aviá sasiat, mai un d'aquelis esclat de bomba, encara cremant benlèu, qu'Arle se n'èra conflada tota.

Lo mut tòrna de darrièr li gavèus en s'embraiant. Rondina coma sap rondinar. Comença de se despacientar. Son còp d'uèlh tòrna furnar l'environa. Veiriá pas Bajòca? Mai lo sorire i tira la gaunha de galís. Sauta dins lo barquet e buta sus la barra. Sospira, e mai de sa lenga empastada gença. Coma gença un cadèu d'una estiblassada qu'a recaçat. Lo bruch vèn aspre. Gença e ritz.

Bajòca avança ara au butar voluntós de la partega. A virat lo canton dau sanhàs, atravesa una crosiera. Ailà i a lo pati. Una escarrada de buòus i bat e s'ausís una sonalha. Nadina a pas pogut anar luenh. La manada tampa lo camin, e coma s'es pas remarcat qu'un motor petardèsse, forçadament es demorada sus aqueu plan d'erba qu'escòndon de tamarissas. Aqueste còp, d'abòrd qu'es sola, me farai conèisser... I dirai

tot... Coma ensagère de saber de qu'èra devenguda, coma si gènts semblavan entrepachats de me respòndre, quora tornèron de refugiats, de mesadas après lo bombardament qu'aclapèt son ostau amb lis autres. Disián qu'avián aculhit l'òme d'abòrd que fasiá la Resisténcia, que lo jorn dau malastre èran pas en Arle. L'avián laissat amb Nadina. Disián mai que, dempuèi, i aviá agut lo maridatge. Mai aquò, o podíáu pas crèire. Era pas pèr esposar, aqueu... Nadina, te 'n vau contar! Siáu un òme, ieu tanbèn. Ai ma femna e mon enfant. Verai que li quitère un jorn pèr venir trevar la Camarga. Coma te o explicarai aiçò? I a d'annadas que te guèire aiçavau. Forçadament que siás darrier li tamarissas. Quant èra d'ora quand t'ai vista passar? Au blond te coneguère, aqueu blond nòu qu'ai après a conèisser de luenh. Entendeguère cracinar li bigas gròssas dau cledat.

Bajòca lèva lo morre pèr mesurar l'esplandida dau cèu a l'escorsa dau solèu. Mai pòt pas vèire, pòt pas... Lo sang vonvona que mai a si tempes e una dolor aguda coma una espingla i atraversa la cervèla. Dins lo gèmec que lascia rajar de si bocas eissuchas, lo mau s'alentís una idèa. Mai tòrna crèisser, lo gèmec remonta e se pausa sus la palun aclotada coma una man sus l'aiga. L'aiga aflata la man, viu. Bajòca pèr finesa s'es mes d'a genolhons, que sa tèsta passa pas li sanhas. D'una man emponha li getèlas lònegas que dins la man s'aplatisson e fan dos talhs. Antau fai abans lo barquet, tirat d'una emponhada a l'autra. De sa man drecha l'òme chaspa la susfàcia tebesa... Se clina mai. Lo gèmec qu'entènd es plus lo sieu. Un raucar, una femna. Nadina Bajòca bofeja.

Escota la plancha. La vòtz vai pas cridar? Es pas ieu que cridère, es Nadina! Si sens se pallevèron sus lo respir dau crit.

Pèr finesa cerca au fons dau batèu si bòtas de caçaire. Son aissejar se fai docinèu, intra dins la dolor ritmada de la femna que i arriba sus lo camin de l'aiga. Nadina deu èstre alongada sota aquela tamarissa a quinze mètres. Eu tira lo barquet devers de sanhas mai nautas, l'acòta. A tiblat lo cauchó di bòtas sus si cueissas, passa sa cencha de cuer dins lis anèus de tela, estira una camba, l'autra. D'alongat primier, puèi un pè dins l'aiga, se quita tombar dins la palun. Conèis l'endrech, sap coma, en tirant vers terra, la partega s'enfonsa dins la nita. Vai penosament. Cada piada s'enròda d'aqueu sòu pegós fins au botèu. Se pòt pasmens caminar, sufís de pas s'aplantar. Amb la man escarta lo fornit que bresilha. Ara un clar, lo darrier. Tres ò quatre cambadas pèr traversar. Mai de grandi cambadas. Ailà li sanhas ont òm se pòt totjorn arrapar e que si rasigatges van bèn sota lo pè, e mai s'enfonsen de dos travers de det. Après, li sanhas, la terra. Lo raufèu de la femna s'es fach mai fòrt que lo sieu. Bajòca estira lo braç. Li sanhas son encara luenchas. A paur de s'enfangar. Amb lo fusiú benlèu...

Tòrna au barquet. A cada cambada de bofigas montan a la susfàcia, crèban pudèntas. La vòtz de la femna s'aluencha mai. La lassiera i enreddeís li garrons e li cueissas. Plorineja. A pres lo fusiú. Aqueli nívol blancas sus l'horizont, se montavan, solelhariá pas tant. Es pas de fuòc que tomba d'amondaut, es una tubèa sus la palun que fai bolhir li rais. De rais pastós e patolhós que creman l'agachada en se i empegant. Bajòca a pres son fusiú, a tornat faire son caminar. Vaquí mai lo clar. Lo pè drech primier. Fins au botèu. Ara fau desrabar l'autre, lo mandar. La femna, sèmbla que muta. Auriá pas partit? Bajòca lança sa camba senèstra. Ai! la drecha a davalat fins au genolh. Ai! a pas pogut

s'empachar de cridar dos còps. Un fringolh e fai dau costat de la terra. La tèsta de Nadina darrier li sanhas s'endevinha. E puèi mai luenh Nadina que se 'n cor. Lo bruch du cledat. Bajòca chaurilha. Ges de motor. Se revira! Nadina cor sus lo camin que costeja la robina. Son peu blond s'espèrd dins lo verd d'una boissonalha. Perqué Bajòca sona pas? Son bofe ronca dins sa boca dura. Sa lenga pesa un molon de pèiras. La femna, sa labra se conflava d'una bodonha, e lo fiu de sang...

Era pres. Dau vam l'autra camba s'èra ficada tanbèn dins la bòla. L'aiga a montat fins a l'estomac, intra dins li bòtas. Afolit, sènt còntre son vèntre la palun qu'aflata. Sa man estrifa rèn que l'aiga. Amb lo fusiú adonc... Lo tèn pèr lo canon. A capitat de faire passar quauqui sanhas dins la correja. Doçament virona. Li sanhas cruississon. Pasmens petan pas. Peutira. Lènta tota la mata, desrabada amb lo rasigatge, nada vers eu. Dins l'esfòrç s'es enfonsat fins au pitre.

***

- Tèn! lo Mut a partit!

Diguèron li dos caçaires en acostant davant la cabana. Estaquèron lo barquet a una barra e s'ajacèron sus l'erba rasposa, dins un pauc d'ombra que fasiá lo molon de gavèus. Dormiguèron una passada. Sus lo Mut, Ponge aviá son idèa :

- Se parla pas, es que vòu pas parlar. S'entènd rèn, es que la cervèla es mai tapada que non pas l'aurelha. O legiguère sus un jornau, qu'aquò vèn de l'èime. Es la psicologia, que dison. Ara garisson aquò amb la psicanalisi, en America...

- En França tanbèn, rèspond Pongèt que d'aver fach lo servici an Argeria aquò i aviá donat de patriotisme e mai l'òdi dis Americans, di Rus, di Chinés e dau badat. Pèr quant a saber de qu'èra la psicanalisi, Pongèt o voliá pas. Aviá tanbèn l'òdi de la medecina, de la poèsia, de tot çò qu'es escrich e que flaire mai ò mens a descasença. Pèr parlar, sabiá parlar, amb de frases que petavan. Au bot d'una estirada de sòm, dobriguèt l'uelh a mitat. Entelava la solelhada entre si cilhas, coma aprivadèsse una pensada.

- As rason, tèn! Lo Mut auriá de besonh d'èstre espoussat un pauc, pas mai. Es de s'abestiassir coma fai, qu'aquò i es vengut. Disiás pas que se sovènon de l'aver agut entendut parlar, a Vauverd? E mai i a pas tant de tèmps. Pas vièlh, aquel òme. Es pas la paraula que i desfauta. Li colhons, te dise.

Pongèt s'acoida e abra una cigareta. Sèmpre quand la cigareta es sus sa boca, que d'una bèba la fai levar fins a son nas, parla di colhons, d'aqueli que n'an e d'aqueli que n'an ges.

E di sieus, mai que mai, que son confles de tant de misèria, de flaquièra e de conariá que se vèi a l'ora d'ara.

- Te i en balhariáu, ieu, de colhons a aqueu mond, repica. Trabalhar ferme, e pas mai se radassar dins la palunalha au solèu coma una sèrp d'aiga! E puèi te li mandariáu aquí ont i a lo chaple. Siáu segur qu'a jamai fach lo servici, aquel empapautat de Mut.

Ponge se revira pèr pas ausir. A sòm, e l'ombra se talha franca au sòu, larga rèn que d'un mièg mètre. Pèr anar dins la cabana, i fau pas pensar! Pudís tròp. Adonc fau aprofèchar lo pedaç d'ombra, e pas ges se donar lo bolegadís. Finis pèr faire :

- Laissa-lo, lo pure! Es baug!

- Baug! Te 'n fotrai. An qu'aqueu mot dins la boca, en d'aquesta puta de país. De creire que ne son contènts, que se 'n creson que tant de gènts viran la bossòla.

Ponget parla dins lo fum de sa cigareta, d'assetat, lo cauchó di bòtas lusissènt au solèu.

- Bòn! Metrem que lo Mut es baug. E Bajòca? Finirà que vendrà mut coma lo colèga.

Ponge consènt a pas dormir :

- Coma s'aqueu t'arregardava, lis affaires de Bajòca!

- O! m'arregarda pas! Siáu pas l'Assitència Sociala. Se vòu tornar bèstia, que s'adobe amb lo Mut. Tant i a qu'a tu t'agrada, aqueu fug-l'òbra.

- M'agrada pas, mai es brave. Te ditz, quora n'es lo tèmps, li melhors endrechs pèr caçar. E puèi, pòs pas me venir còtra, pèr trabalhar, trabalha coma un negre.

- Ou! de qué vòs dire amb ton negre? Ponget agacha son paire, tiblat de malicia dins l'agachada. Vòle dire que n'i a que son totjorn a criticar e que farián mieus... Diga-o, que n'as pron de me noirir!

- Dise que se te voliás donar un pauc de còcha, benlèu qu'una plaça la trobariás. Aqueste an...

- Vai bèn! Aquela podiá pas faire. Ai pas après la mecanica a l'Armada pèr pedaçar de cambras crebadas dins un Shell. A la fin, se n'as pron de ieu, garça-me defòra... Ton Bajòca!

- Me seques plus amb Bajòca, ni mai lo Mut. Me 'n fote pron d'aquesti! Mai es pas la pena de lis escarraunhar de lònca. Era obrier, Bajòca, abans de venir aici. Acostumat au cubert d'una fabrica, e se faguèt copaire de sanha, qu'aqueu deu èstre pèr t'ablasigar quand i siás pas acostumat.

Ponget de la ràbia s'es arborat. A tragut la cigareta prèss dau faisset de sanhas secas de l'an passat que i a davant la cabana.

- Avisa-te, conàs que siás, fai lo paire. E de la man plana, a plen de pauma, tira lo trocet que fumeja dins lo game, e l'escracha.

- Ton Bajòca, quau sap quau es? E perdequé venguèt s'amatar aici? Ai vist la cresta que pòrta au pitre?

- Es lo bombardament de la guerra que li laissèt aquò.

- Tant se 'n ditz! Vai i vèire!

- Es verai. Un jorn qu'aviá sa fèbre, passère a la cabana, e l'entendegère desbajar. S'aviás patit coma eu!

Lo jove aladonc s'encanha. Se clina menaçós sus lo vièlh, que d'una emponhada lo rebuta.

- Ai pas patit, ieu, non? Quand aneriam destrucar li salòps que s'escondián dins de baumas...

- Bòn! es la guerra, una salopariá. Malastre que te in an mandat! Mai aici i a pas la guerra, pènsa-i! E vai querre la biaça, qu'es mai que l'ora!

Ponget rondina en davalant dins lo barquet. Cerca lo sac. Subran peta un còp de fusiù, pron luenh, puèi un autre.

- Còp doble, fai lo vièlh. Serà Bajòca! Me demande de qué pòt bèn caçar d'aqueste moment. Tua de farfantèlas. Lo pauràs! Perqué venguèt demorar en palun?

- La femna, sas bèn!

Ponge soritz :

- S'acorreja una femna, es qu'a mai de colhons que çò que dises.

- Parlem-ne! A pas soncament agut lo fetge de i anar parlar. Un d'aquesti jorns te i sautarà sus la pèu dins un canton de pati, e farà un assassinat!

- I vas fòrt!

- Vèiràs quora i aurà de sang. Te 'n sovènes lo jorn que l'avèm desvistat que la susvelhava? Auriás pogut avisar Nadina!

- Premier l'apèles pas Nadina!

- E perquè? D'abòrd qu'es la patrona? Una polida china, que son òme, sabèm ont ela l'a menat.

- Aquí tanbèn, sabes rèn, e taisa-te!

- Mai tu desbarjas, quand vas au café. Finiràs pèr i portar tòrt. Perqué parlères pas au moment de la mòrt que venguèt lo medecin? A la policia perquè diguères rèn quand te demandèron? Preferisses faire de còmptes sus aquela mòrt braveta amb ti colègas... E! Ponge, quincas pas!

- Vai bèn! ai pron d'èime pèr me menar dins la vida. Fai de tèmps qu'aguère tres còps li sèt ans.

- Ieu tanbèn, lis ai. En Argeria que lis aguère... Tèn! manja!

Son mai assetats l'un còtra l'autre. Paran la man en silènci devers lo sac que bada. Desfan li papiers, sòrton li cotèus. Lèvan l'aurelha un moment, que i a semblat d'ausir cridar. L'ombra, dau tèmps s'estira encara. I quatre oras, qu'avián fach un autre penequet, pleguèron tot e davalèron mai dins lo barquet.

- Ou! paire, es pas la Nadina que vèn? Aquela empega! Benlèu que l'odor de la bèstia i agrada. Aqueu crasós de Bajòca pasmens...

Una tufa de peus blonds vai darrièr li tamarissas, de lòng de la robina. S'aplanta pèr moments coma pèr lassiera, ò coma se la femna trastejava.

- I aurà pas ges de sang, benlèu, çò ditz Ponget, mai una polida partida de cueu!

- Vai, vai, que de tant que desbarjas, mòstras que sas pas rèn.

Ponge buta la riba de la man ; fai signe dau menton a son fiu de prene la partega.

***

Un còp de fuòc, pènsa Bajòca. Mai es que li cartochas seràn pas banhadas? Dintre l'aiga tòca sa talha. La cartochiera i es plus, deguèt se desfaire dins la minuta qu'eu s'enfangava. I a doas cartochas encara dins lo fusi. Lèva l'arma en dessus de sa tèsta e drech dins lo cèu larga si doas tronadas, que lo butan d'una rega mai fons. De bofigassas flacas s'espetan e pudisson a l'auçada de sis espatlas. Ges d'aucèu... Es la pausa da la caud... Ges de buòu... La manada deu èstre anada batre un autre canton. Adonc Bajòca quicha sa vòtz, trai dau fons cosènt de sa boca un crit que vòu pas gisclar. Pasmens crida. Es aquò! orla. Un orlar rauc que pòt pas traucar aquesta pasta d'èr, e mai s'aclata e se pega i sanhàs. Orla e la jornada s'enfonsa dins la caumassa. Lo solèu fai dançar tota la palun d'una dança maubiaissuda de viscèris. Au nivèu dis uelhs l'èr se fai raissa. Coma

sus un vèire de fenèstra quand la ramada regòla. Mai una raissa que davala pas, que fringolha contènta de son equilibri. Detràs, lis sanhas cambiam de color. Quora vènon mai verdas, quora dauradas... Jamai au naturau. La prada, alin, se florís de flors blancas e flacas.

L'ostau se bastissiá de silènci dins la calama dau dimenge, amb si tres plans, si femnas gropadas a sarcir... Lo crit durava pausat sus mon pitre. Podrai plus sonar quauqu'un jamai. Nenet, lo pichòt, i a tres ans que l'ai plus vist Nenet, perquè me respòndes pas?... Me cavilhère un jorn drech sus lo camin de Nadina. Si sens me remiravan. M'enbroncave dins un tròç de lençòu. L'aiga deu me dintrar dins la cresta, ara. E li maires d'anguilas... Si nis radan. De qu'es aquesta formiguiera? Lo grèpi de pas bolegar? Li bèstias? L'afrós serà au vèspre quand li moissaus se levaràn de si recaptés sota li fuelhas. L'afrós es ja la cotiga d'aqueu mond dau poiridier. Bajòca s'imagina de tres parts. Una part, son clòsc, s'embofiga, a gròssi bofigas de solelhada e de sang que petan dins l'ausidor, e fan mau a cada espet. L'autra part, d'aquí a si mamèus, es una preda mòla de palun, ja mòrta, ja mitat manjadan. E puèi l'agachada fixa dins la farfantèla sèmpe que mai polida, sèmpe que mai florida. An mes de talhons de carn viva dins de ropas, me diguèron.

Enterrèron a la lèsta de causas qu'avián ges de nom. Es aquò que pudís. Lo còs landa a morcèus. Pantegan de mèmbers encara quauqui segondas. De qu'es la vida d'un èstre trocejat? E coma sènt que viu, cada tròç? Me cavilhère davant ela que me remetiá pas. Comprenes, lo Mut, fau pas bolegar ara. Fau esperar que quauqu'un passe e me vega... Tu benlèu... Lo pes solet de la vida quicha dins la nita, e sèmbla que l'aiga ganha. Ai agut rason de quitar lo fusiú pèr pas faire tant de pes. Voudriáu plegar lis uelhs pèr me levar aqueu pes de dolor sota lo cran. Lo Mut, te donarai l'adreça de ma femna e dau dròlle sus un bocinet de papier. Sauràs legir? Sauràs pas explicar perquè partiguèra d'en çò mieu, i a... Quant i a? De bodonhas. Lo gris vira au blau.

Bajòca a tengut si mans sus sa tèsta, pèr pas sentir l'aiga entre si dets. Mai la dolor es tròp fòrta i coides e is espatlas. Li lascia tombar. Crèi qu'aquò l'aleugeirís. Remonta un pauc. La fanga suçrèla alena. Lo desenvirca e lo tòrne enviscar. Sa clòsca a pres l'auçada de la solelhada. Lo sang bolhís dins la Camarga tota. La Camarga es roja, puèi nègra.

Ponge e Ponget tiravan vers Francavau. Quitèron lo barquet sota la levada dau canau. Eran las, e maucontènts l'un de l'autre. Maucontènt, o èra Ponge, qu'aqueste dimarç auriá degut lo passar au Mas, a preparar vendémias. Mai, estènt que dins la nuech entendeguèt de causas, amb l'escapa de la caça aviá vougut levar son fiu dau mitan de çò que riscava de se passar. Amb eu, se sap jamai... Amb aquò, pèr la resulta de s'atissar! Charrèron amb de pescaires venguts de la vila, encausa di vacanças. Doas familhas, un campament is entorns dis autòs. Agachèron li nívols que s'èran amolonadas dins lo cèu, blancas blavas. Bajòca cresiá de vèire de flors immensas de mosit, un pauc sagnosas, de nèblas que li bolegava una partega. Li dos caçaires rintrèron a pè, entre li vinhas, en manjant de rasims e en se mandant de gautàs pèr tuar li moissaus. Mai sèns ne dire mai.

II

- E tant vos agradatz, vivènt soleta?

Nadina cluguèt, se faguèt idèa a la subita que semblava nècia amb son fais de narcís dins lo coide. Cluguèt mai e sonèt Guilhem, pèr que portèsse li flors dins l'autò, e qu'anèsse puèi jogar a son agrat.

L'enfant venguèt prene lo fais e n'aguèt la braçada comola. S'encorreguèt sèns dire, en sautant li rajòus d'aiga qu'atraversavan e regavan fons lo camin de terras. Foguèt lèu detràs lis arbres, passada la virada. Nadina e Maurici s'acaminèron d'aise coma ò avián començat ; se costejavan sèns se fregar.

Ela sabiá pron que la frasa veniá de luenh, que dempuèi segur una orada Maurici se la bolegava dins la tèsta e sus la lenga sèns la poder sortit. L'aviá mandada tota maufacha. Nadina se 'n sentiá susvelhada. Se foguèsse revirada auriá rescontrat l'agachada de l'òme. Es aquò tot just que faliá pas. Pendènt una ora, mentre que lo dròlle li copava de si giscles e de sa barjadissa a cada còp que trobava mai de flors, avián charrat de la sason que marceja, de l'anament di terras e dau cors dau ris l'an passat, de quant se 'n anava semenar aquesta setmana. Nadina aviá demandat de consèus, que se pensava de levar mai a la palun un grand tròç de risieras, e la preparacion pèr aquò se fasiá. Semenariá sèns repicatge, pèr Sant Marc, li dos cènts quilòs a l'ectara. Maurici aviá respondut pausadament. Mai la question èra aquí entre eli dos, cadun qu'esperava que la pausèsse l'autre primier. Non pas aquela question, vrai, una altra... Mai li paraulas pronunciadas, èra de bòn entendre, - e Nadina podiá pas faire lo còtra a aquela entenduda, coma que virèsse - que ne valián tan coma li que s'èran pas estadas dichas. Sustot faliá pas regardar. Meteguèt si ponhs quichats dins li pòchas de son mantèu e, bèn drecha, espelofiguèt si peus d'un vam. Aquò voliá faire de non a tot çò que se poguèsse apondre, e Maurici o comprendriá. Donat qu'aviá fach eu una caminada lòngra pèr menar la convèrsa au ponch que s'anava traucar pèr quitar passar mai de veritat, justament èra mestier d'aplanar la caminda. Podriá pas perseguir, l'esfòrç i costava tròp. Arribarián lèu a l'autò de Nadina. Se quitarián sèns que rèn siá estat dich. Li sovenirs serián d'aqueste còp enterrats. E mai benlèu seriá possible desenant de se tornar vèire de tèmps en autre. De parlar parier coma se faguèt uei. Nadina, estènt que lo silènci preniá de durada, se botèt a tirar de plans sus una amistat. Maurici Delpuòg, tot comptat, èra un òme bravàs, o dison au Cailar, son endrech. E mai franc de la paraula, Nadina o desconèis pas. Mai... Drecha de voler, ela, se sènt pesar sus lo sòu mentre si pas s'alentisson. Son espatla es còtra la de l'òme. Eu deu sentir tanbèn aqueu pes coma plomba dins ela. O comprèn segur, e se vai escavartar. Deuriá partir ara pèr ara. Nadina d'a travers si cilhas remira la dralha estelada de bachàs e l'aiga solelhosa. I a una tencha roja dins li vergants di ribas qu'es signe d'aqueu tèmps de l'an encara un pauc afrejolit. S'atenciona pèr l'aiga, pèr la bauca, pèr l'èr lisquet que chaspa son frònt. Aperailavau, de l'autra man dau camin de Sant Gèli, de risieras s'expandisson e ne vèn lo chafaret di tractors e di discs qu'acaban de passar. Se fondon amb la palun qu'emplís tota la vista.

Son aplantats, li dos. Eu deu pas sentir lo pes. Mai demòra estadís. Nadina, sobte una

angoissa la quicha. Es que Maurici s'enganariá? Aquela immobilitat pesaruda, creiriá pas qu'es senhau? Es coma aquò qu'antan comencèt l'afaire entre li dos. L'en-pes de tota una estatura, quau agachèsse, veiriá rèn. Mai l'òme devinha que tot es en trantalh, e qu'un moment puèi li còs seràn desnusats.

Nadina se revira. Agacha au moment que doas mans anavan arrapar si coides.

- M'avètz pas compresa, Maurici. Vòle pas rèn recomençar.

Frasa bastarda tan coma la sieuna. Es coma se se tirava d'un potz d'images alunchats. Lo tralhòu vèns sus la carrèla. Una aiga monta son odor encavada, mai lo ferrat es pas encara aquí... D'ont nais aquela imaginacion de ferrat e de potz? Vai mai tot espetar di precaucions...

- Vòle pas mai faire l'amor amb vos, Maurici.

L'òme es grand e corporènt. Sa vèsta de velós a la pacana l'espessís. Si peus negres anèlan dessota sa casqueta. Tèn li mans dubertas de pas aver capitat d'embarrar Nadina, e se balanceja sus si cambas cavilhadas au sòu, en sorisènt.

- Jamai, jamai?

- Calatz de vos amuser. Vòle pas! Avètz ges de drech sus ieu, e mai pas lo de sorire en vos sovenènt.

Ara sa cara s'ensornís. Son menton prèn de fòrça sota sa barba mau rasclada. L'enaut de la maissa comença de tremolar.

- Siátz vos que m'avètz pas comprés, Nadina. Sus çò que nos balheriam l'un a l'autre, crese que siám quitis. Parlave d'una altra causa.

- Avètz enveja de ieu, pas mai.

- Aguèsse enveja de vos, vos o diriáu. Foguèt un tèmps...

- Foguèt un tèmps! Ara n'es un autre.

- N'es tament un autre qu'ai pas mai enveja de vos.

Maurici es brutau tanbèn, Nadina o aviá demembrat. Mai ditz sèmpre la veritat. Es aici plantat drech sus lo sòu, si bòtas cortas a mitat enfonsadas dins la fanga, sa cara rufa au solèu e dins la frescor, tot segur d'eu, sèns desir, sèns rèn. Maurici Delpuòg simplament. Un amic, un vesin. Nadina a vergonha qu'es ela que vèn de s'enganar. Desvira la cara.

- Qué volètz dira adonc?

Eu branda lo cap, coma quand se mesura un semenat ò una vihna bèla.

- L'enveja de vos tornarà pron. Sufís que... Sabètz de que sufís. Mai mon dire es pas aquò. Nadina, voliáu vos demandar ; pèr vos tornar maridar?

- Amb vos?

- Perqué pas?

Oc, la mona es d'ela. Aquel òme aviá quicòm a dire, e o ditz sèns crenhènça ni mai bestorn. Tot i es mai simple que n'es pèr Nadina. Pèr exemple se mossega jamai li bregas en i disènt de vos. Antan, après li tutejaments dau liech, tornava au vos, passava tot charrant de la mestressa a una coneissènça de vesinença en se nosant la garavata.

- Perqué pas? insistís.

- Perqué vos conèisse pas!

La respòna a gisclat pron seca pèr impausar lo silènci d'un moment. E mai pèr lo còp

la respònsa vèn au plus just de la paraula. Oc! Maurici Delpuòg, lo conèisse pas. Sabe de tèsta e de carn toti lis abandons que n'es capable, e coma s'apàrian i mieus, amb lo bòn voler qu'aviáu. Podriáu m'empegar còtra eu, dobrir d'una man cochada sa vèsta e sa camisa pèr trobar lo pitre pelós e larg, lis espatlas. Sabe son còs coma eu sap lo mieu. Conèisse tanbèn son parlar amistós, tot çò que pènsa dau menar di terras ont m'aconselhèt pendènt d'annadas. Mai entre aquela dos òmes i a quauqu'un que jamai saupèrre quau foguèsse, que jamai i faguèrre avís. E ara, de pas saber quau es, me 'n apare. Vai pas lèu partir, acabar aquela parladissa esperlongada e bèfia? Se part pas, ieu prendrai l'escorsa. Vau cridar Guilhem. Me vòu pas dire au mens que se coneissèm nosautres? De qué se crèi?

Non, se 'n crèi pas de rèn. Fai una bèba d'acceptacion, un gèst de la man dins lo biais de la filosofia di gènts bravas.

- E! Sabe que me coneissètz pas. Ieu ni mai vos conèisse pas tant qu'aquò. Avisatz-vos que se siám gaire vists, a la fin dau còmpte. Quauquis oradas pèr parlar de vinhas, de palun e de ris. Quauqui rescòntres a la lèsta, dins de cambras ont aviàm quicòm mai a faire qu'a barjar de nosautres. Mai, se volètz, vos dirai...

M'estime mai que parle antau. Dau tèmps que debana son discorset, podrai mieus me desfaire de la malaisança, e que plegue l'angoissa. Tèn! ara pòde parlar, ieu, e lo bandir de ma vida, pèr lo bòn dau còp.

- Maurici, sabètz pron que dempuèi la mòrt d'Abèl, ai tot fach pèr vos pas rescontrar.

- M'avètz defugit, qu'aquò semblava pas normau au mond. En me vesènt pas, fasètz mai desbajar que non pas en me vesènt, pensatz-i!

- Benlèu! Que bargen! Siám mèstres de nosautres, non?

Encara lo gèst d'acceptacion. Mai aqueste còp, lo tène.

- Ai ges d'explicacion a vos donar, puèi. Senon aquesta ; la mòrt de mon marit faguèt que vos vouguèrre plus vèire. Comprenguessiatz se podètz. Coma disètz, siám quitis. Pas una fes se prometeriam mai que çò que se siám porgit. Amb aquò, enanatz-vos!

Nadina desvira mai la mirada devers son mas que s'endevinha d'aicí la renguiera de pins que i mena. Escota qu'ailà tanbèn restontís lo bruch atrabalhit. Eu a quitat tombar sa man. Sa gauta tremòla tornarmai. Segur que lucha còtra l'enràbia. Ieu tanbèn luche, Maurici. Còtra sabe pas de qué. Dempuèi la mòrt d'Abèl sentiáu que deviàm pas se tornar vèire se voliáu pas sofrir. Uei que t'ai capitat sus mon camin aquí que patisse. Aquò fai mau, e tu, Maurici, i siás benlèu pèr pas rèn, que te conèisse pas, que me tromparai s'ansage encara de devinhar çò que te bolega dins la clòsca. I siás pèr rèn, de ton sicap, es ta preséncia. Non pas lo remembre! Me sovène de rèn, te jure. Lo ferrat a pas montat dau potz. Mai ta preséncia me borrèla. Vòle la patz! Se sabiás coma èra apasimada, escrancada d'oblit. Me ramentave pas mai Abèl que tu. Tot èra acabat. Veniáu coma una pèira. Vai-te 'n. Te vòle vèire l'esquina, amb aquò pas mai... Brave! Te reviras. Me dises pas solament l'adieu. Es melhor d'aquela maniera.

- Vos demande rèn mai, Nadina. Farem nosautres coma vos decidètz. Pasmens vos deve dire una causa que l'aviáu alestida en i pensant de lònga. M'aguessiatz dich de òc, li de l'encontrada n'aurián desparlat, que fasiáu un polit afaire, vòstre òme en vos quitant tot son bèn, e vos femna de tèsta tan coma veuse rica, çò que se ditz una granda

ocasion, qué? Risètz, bòn! Siám d'acòrdi... Adieu!

Coma sa vòtz es rauca, pènsa Nadina.

- Avètz quicòm mai a me largar, benlèu?

Maurici o fai venir de luenh. Ausa pas mai agachar. Se balanceja sus si cambas que fariá rire. Ditz que dempuèi quatre mes una causa lo tafura.

- La nuech que lo paure vòstre marit se neguèt dins la robina, n'i a que dison qu'entendeguèron un còp de fuòc. O entendegueriatz pas, vos?

- Un còp de fuòc? Coma? Quau?

Maurici clina lo frònt, se chaspa la gaunha a reversinar la pèu. Sa man es gaire assegurada.

- Mesfisatz-vos de Ponge, vòstre baile, e de son fiu. Ausigèron petar quicòm dins la chavana e la plueja. Lo tèmps de cercar una lanterna, de se cargar la jarga, i meteguèron quauqui minutas. Cridèron, que vesían rèn. Coma sabètz, es en boscant de pertot que veguèron çò que radava sus l'aiga, e que tirèron lo negat. Dau còp de fuòc parlèron a degun dins lo moment, que tot s'explicava. Abèl aviá resquilhat sus la terra grassa, s'èra ensucat, e puèi, en cabussant dins la robina, l'aiga faguèt la rèsta. Mai l'idèa de Ponge marcha, ara, e i a pres de faire de còntes a l'un e mai a l'autre. Censat que quauqu'un i aguèsse vougut de mau, a vòstre marit, e l'aguèsse butat. I a mai! Dins la fanga endevinhèron la piada d'un sabaton de femna.

- De ieu!

- Sabe qu'es de vos. Vos aviáu acompanhada una miejora abans, çò pènsa.

- Maurici, de qué cresètz?

- Crese rèn. Mai mesfisatz-vos di lengas di vilatges. An bèn vist toti qu'Abèl vos a laissat tot dau Mas, davant notari, maudespiech...

- Maudespiech?

- Maudespiech de causas qu'entendeguèron tanbèn li Ponge, e que se passavan entre Abèl e vos, abans aquela paura mòrt, just. E maugrat que de vos e de ieu tot se saupèsse.

- Abèl sabí pas!

- Nos fasiá seguir!

- M'avètz rèn dich !

- E! vos coneissiáu pas! Pas mai vos coneissiáu que coneissiáu Abèl!

Maurici, çò que fas aquí! La dolor vira dins ieu. Lo còp de fuòc, ieu tanbèn l'ausiguère, e me traguère fòra lo mas. Veguère li Ponge quora tiravan lo cadavre sus lo caminet. Mai aviáu tot fach pèr o doblidar, en quatre mes de tèmps. La patz tan solament voliáu.

- Maurici, escota-me! D'Abèl e de ieu, sas rèn. Te 'n vougère parlar jamai.

- Vos demandèrè, ieu! Ere vòstre amic, de luenh, e vòstre... Ara es en amic que vos conselhe de vos mesfisar di Ponge.

- Mai anariás pas crèire?

- Crese rèn.

Perqué Guilhem sòna pas? Fai un moment grandaràs que dura la contèsta, e siáu sola. Serà totara lo vèspre. Fau rintrar. Maurici, de qué m'agachas mai? Vai-te 'n! Ta boca se duerp pèr cridar.

- E basta que tu l'agas tuat ò quauqu'un mai! As pas comprés qu'ai de besonh de tu, bestiassa!

Maurici a pres Nadina entre si braç e quicha tan coma pòt. Ela quila pas, mai se bidòrsa. Li vòtz se velan de ràbia e se soscavan d'insults. D'una man l'òme gibla la femna, de l'autra aganta la tèsta e li peus a ponhada, chuchuta a l'aurelha d'enliçadas de paraulas. Nadina escota un moment de frasa conegudas ont l'obscenitat, destemporiva dins aqueu freg de l'èr, redòla aigra. Puèi de si dos ponhs pica sus lo pitre, grafinha d'una onglada la boca que cercava la sieuna.

Ara que Maurici l'a quitada, se recuòla lentament, marmoteja.

- Es pas aquò que voliáu, Nadina. M'aguessiatz dich de òc, es pas aquò que vos esperava.

Mai nadina se 'n cor. Vai virar la rasa dis arbres. D'un còp s'aplanta. Maurici d'ailà vèi sa man que tafura dins una pòcha, ne sòrt una penche. La penche passa dins li peus blonds. Dau tèmps la talha de la femna se fai mai reja. Maurici sap qu'ela plora pas e que sa cara s'apasima, son agach se refreja. Monta lo colet de son mantèu.

- Sacre, sacre, bofa Maurici, e en gafolhant dins la fanga, prèn pèr li vinhas.

Nadina, dintre la sausetà, cerquèt un moment de badas Guilhem. Lo dròlle, en portant lo fais de narcís a l'autò, aviá rescontrat Ponget. Aqueu galapian de vint-e-tres ans i agradava d'abòrd que lo fasiá jogar pacientament. I aprehiá a agantar li granolhas. Aqueste còp n'avián fach una dotzena, a la man, que i avián copat la tèsta e lis avián amolonadas dins un mocador ont li bèstias arpatejavan. Es fin finala li granolhas que veguèt Nadina, lo bolegadís e lo roge sus la tela. D'aquí estant, en se clinant devistèt lo dròlle e son colèga dins lo fornit di vergants, acoconats a ras de l'aiga dau valat ont fasián virar un molinet de carton e de fusta. Semblavan afeccionats, mutavan. Se desvirèron gaire au bruch, que volián pas quitar sa joguina. Nadina, i fauguèt sonar dos còps per que Guilhem s'arborèsse e venguèsse. Ponget lo seguiguèt en se clinant entre li brancas, sèns s'avisar dis arronzes que s'agafan lo tèmps d'un pas ò de dos dins son vièstit abans de se desarrapar e de batre darrier eu. Era coma pèr un jòc de guerra. Lo Ponget verai teniá encara dins la man un cotèlas que i aviá fach besonh pèr talhar la fusta e gaubejar lo molinet. Guilhem èra tot contènt, amb li roitas.

- Arribe, mà, faguèt lo pichòt, mai lo grand dròlle diguèt rèn. Se despleguèt sople dins l'èr, faguèt petar la fuelha de son laguiòla, soriguèt en guinchant d'un uelh de complicitat a l'enfantet, e puèi prenguèt la mina de s'enanar.

- Grandmercés de l'aver fach jogar, venguèt Nadina.

- E! pas grand causa!

- Grandmercés de tot çò que i portatz.

Verai, au Mas, pendènt li vacanças que i es, Guilhem abalís un escabòt de bestialum : granolhas e maires d'anguilas dins de bocaus ; i a dins una caissa traucada un naduèlh que lo fau noirir amb d'uòus bolhits e que tot escàs aquesta passa se desrevelha de son dormir ivernau ; dins la remesa, i a en un canton escur un duganèu, macat a l'arpa, que benlèu viurà, e que vos agacha amb d'uelhs gigantàs quand i anatz. Tot aquò vèn de Ponget. Mai aqueu Ponget rintra jamai dins lo Mas.

Crida son colèga jovenet a la fenèstra dau planpè e i fai passar, sèns que Nadina se 'n trache jamai, lo caçum de sis escorregudas ninòias dins la palun ò en costiera. Aquò's aquò, Nadina se 'n tracha pas d'aquela cotria de son dròlle e dau Ponget. Se 'n tracharà pas mai aqueste còp. Pasmens, coma fau èstre cortesa, e d'èstre cortesa aiçò la confòrta e mai l'afortís dins son sangflac retrobat, ela demanda :

- Volètz pas que l'autò vos raduga au Mas?

- Sabètz, tant rintrarai coma siáu vengut.

- De qué fasètz aperiá, caçatz?

- Vèsetz bèn que non. Avètz doblidat lo tèmps que se caça, dempuèi que vòstre òme... Trevave li teras...

Nadina sap qu'es un problèma pèr son paire, aqueu barbèlas que vòu pas se botar au trabalh dempuèi quauqui mesadas qu'es rintrat d'Argeria. Es un òme maigre e regat de nèrvis, mai infantolit dins son dire e dins son biais. Pèr aquò sèmbla de fes que la fotra l'aganta, degun sap còtra qué « Putan de vida! » es son senòdi d'aqueli moments. Nadina o entènd pron quora aquò lo peçuga dins la cort dau Mas. Mai pèr se cambiar una vida tan puta, parèis pas que se dona fòrça esfòrç. Basta! problèma que problèma, Ponget es pas lo problèma de Nadina.

- Coma vouldretz... Guilhem, monta!

Dins l'autò li narcís an confit son odor espessosa, verda, qu'estofa après lo talhant de la frescor, d'abòrd qu'ara lo vèspre s'anóncia. Lo solèu s'esbeu dins una nèbla levada dins tota la tantossada di paluns gòfas. D'un còp la traça prima de Ponget vèn menaçosa, talhanta ela tanbèn. Dins una segonda de desvari Nadina se desfai tota, e se tòrna bastir d'un voler afolit en fasènt passar dins l'accelerator coma se diriá un desespèr. Mai l'autò resquilhat, fai la virapassa, e s'entènd detràs una ròda que vireja pèr rèn, que sibla dintre la fanga. Lo bruch dau motor s'enchavanís.

- Mostre de mostre! Quitatz d'accelerar. Vesètz pas que siás dins la porcariá?

De l'òrdre Nadina a laissat toti li comandas. L'autò se gancilha, rauqueja e lo motor s'encala. Ponget ritz tan coma pòt. L'arrier de la veitura a tombat d'una man.

- Avètz cubert lo cueu de fanga! Qué femna!

E se ritz a la perduda, aqueu mostràs que s'ameritariá un carpan, Guilhem, se vai pas rire tanbèn? Un carpan! Nadina en son torn se sènt presa dau rire, e lo rire la tira redde de l'autò.

- Bòn! vos anam traire d'aquela.

Tot risènt e siblant, Pongèt prèn son cotèu, lo duerp, aganta de vergants de pèr la poncha, e d'un talh greu li sega. Quand n'a una manada, li fai passar sota la ròda, butant dins la fanga, d'agenolhons. Guilhem, qu'aquò i fai gaug, pòrge un faisset de bròcas. Nadina tòrna montar, accelera tan coma ne dona la pedala. Dins lo retrovisor vèi la cara tiblada de Ponget que quicha. An! la ròda se despega e fai quauqui mètres de terra dura.

- Vertadierament, volètz pas venir?

- Se o demandatz encara un còp, vendrai.

- Es pèr vos... Avètz tres quilomètres d'aicí l'ostau.

- Per ieu... E pèr ieu, tant vau que vènga. Ou! esperatz, que vau querre li granolhas.

Guilhem, lis oblidaves.

S'assetat a costat de Nadina, lo mocador plegat e sagnós sus si genolhs. Barra la

pòrta, monta lo vèire. L'odor di narcís tornarmai ensuca. Eu, aquò sèmbla pas que l'efecte.

Dins una ensariada l'autò manca mai de s'aplanar. Ponget fai petar la lenga coma quau s'amusa fòrça.

- Pas tant de còcha! E tenètz lo volant mai flac.
- Sabètz menar, vos?
- Ieu, pas mai! Menère que la jeep.
- En Argeria?
- En Argeria tanbèn i a de fanga.
- I siátz demorat de tèmps?
- Lo tèmps... Auriáu pas rempilat!
- Eriatz dins queta arma?

Ponget d'una man aponchada au bot di dets mòstra lo signe de quicòm que tomba dau cèu. Antau a trencat li paraulas que se seguissían dempuèi uni segondas sèns que Nadina se n'avisèsse quasi. Farà benlèu pena pèr tornar parlar. Non, que Nadina sorís encara e sèns i pensar mai que çò que convèn, estuerta, vèn :

- Digatz, Ponget, voliáu que me diguessiatz quicòm...
- Anatz-i, agatz ges de crenhènça, qu'amb lo Ponget, sabètz...
- De qué pensatz de ieu?
- Que siátz una femna bèla, bèla.

I tòrna, a faire petar la lenga, e de la respònsa, Nadina es amalugada. Mai lo sorire i vèn mai tirar li bocas, qué que faga. Guilhem, que l'aventura i agrada, piuta dau contentament.

- Es pas çò que vos demandave.
- Pasmens quora una femna vòu saber de qué pensatz d'ela...
- Galegetz pas, que me faretz pas crèire que ne sabètz tant qu'aquò, di femnas.
- Avètz rason, tèn! Siátz bòna, vos!

Amb un gèst de familiaritat i paupeja l'espata a pichòts còps de dets. Nadina pènsa que deuriá faire lis ussas, mai de tan coma es facil de charrar amb aquel jovenàs, pòt pas faire calar son sorire. A capitat soncament de faire passar dins son agachada un ulhaucet que l'autre tèn d'avisat, e prèn pèr marriditge, ò pèr quicòm benlèu de mai equivoc.

- Volètz saber adonc de qué?
- Çò que pensatz de mon viure au Mas. Una femna sola, aquò fai anar la lenga, e la vòstra...

- Siátz curiosa de çò que ditz lo paire... Ponge es un abestit. Comprèn rèn...
- I femnas!

Nadina s'escacalassa d'aver capitat d'acabar la frasa. Eu ritz pas, mai lèva la man amb lo poce quilhat, d'un gèst qu'ara vòu dire l'admiracion. Ne finirai pas, d'aprene li gèsts d'aqueli, se pènsa Nadina. E quicha mai sus la convèrsa :

- Mai vos, avètz vòstris idèas?
- D'idèas sus vos, n'ai una tiera lònga.
- Adonc tiratz-me lo retrach! Podètz, vos arrestarai pas!
- Ponget se revira devers Guilhem. Mai Nadina fai signe dau menton que Guilhem

entrepacha gaire. D'efiech l'enfant s'es alongat, tenènt li flors dins son braç. Parpeleja, s'es ennegat dins un sòmi, luenh de çò que se disiá e que l'interessava pas mai.

Adonc Ponget prèn una cigareta dins sa pòcha, sèns se mainar de n'ofrir, l'abra, la fai passar au botet de si labras pèr que se quilhe, e bèn acotat dins lo sèti, se o compausa d'avança, çò que vòu dire.

- Pènze, Nadina (ara que la sòne antau, ne fonharà ela?) que siatz una femna. Una femna, òc, pas mai, e deu èstre fòrça pèr un òme! Enfin, pèr mai d'un òme!

Nadina se clina sus lo volant. Dintre ela sènt un quicòm que la mossega, coma totara amb Maurici ; e mai coma quand aviá Maurici darrier ela, a la tocar, l'image dau potz e dau ferrat d'aiga, destemporiva e desprovesida de sèns, i aflora l'idèa. L'autò vai d'aise. Son sortits dau camin de terras ; ara la cauçada es enquitranada. Mai, encara o vouguèsse, podriá pas faire abans de prompte, Nadina tota atencionada d'escotar.

- Sabe coma toti o sabon qu'a vòstre marit avètz apondut un calinhaire di diluns. Mai ieu vos fariáu pas tòrt d'aiçò! Se 'n manca! Toti aquelis òmes de l'encontrada, achinits d'òbra, e aqueli femnassas sèmpe a la bugada ò a desmèrgolar li dròlles, an pas lo tèmps, pensatz, de pantaissar lo fringatge. Se 'n revenjan en ne disènt de mau, en lo planhènt is autres. Aquò 's la morala, que dison!

- Cresètz pas que i a una morala?

- La morala, Madama (ditz plus Nadina, ma segur qu'es pèr donar de pes a la pensada que desplega) ; la moralitat, se i pòt plus crèire quand avètz vist d'uni causas. Vòle dire a la morala d'aquesti bestiari... I a qu'un biais de viure que siá de moralitat. Es de viure simpletament, coma o entendètz.

Lo simplitge di paraulas sauva un moment Nadina de l'anciá. Se 'n vòu d'aver quitat la correja a aqueu gandard de la cervèla maigra. Coma que vaga, es rèn qu'un bestiari, fòrça mai que si gènts. E un fug-l'òbra.

- Ou! Que çò que disètz aquí fariá paura a d'uni que i a!

- Sai que auriátz paura? Vos an fach de còntes sus ieu, vese. Daumatge! Vos pensave d'una altra mena. M'ère bastit d'idèas! Quasiment vos anave porgir l'amistat.

Nadina quinca pas. Comprèn ara que i a perilh pèr ela dins aquela parladissa que tot escàs la fasiá sorire. Agacha Ponget dau recanton de l'uelh. Mai eu fai tubar a bofadas largas, e se podrá pas pus respirar, lèu, dins aquesta autò. Guilhem s'es endormit. Ponget perseguis son dire, coma quau parla solet, e pasmens es a ela que van li paraulas.

- Remarcatz que creseguère jamai coma mon paire qu'aquò's vos que l'avètz butassat dins la robina, vòstre òme. Pèr çò faire, faudriá mai de vòlha que non n'avètz, e puèi de fòrça. Era un grand cadavràs, lo Chabròl. E mai sabiá se batre.

- Quau vos o diguèt?

- O prengatz pas tant au viu, se vos plai! Vòstre òme èra un òme. La guerra d'Indochina tota, e se partiguèt pas en Argeria, benlèu que s'aprèn a vos.

- Era malaut!

- Es verai! O aviáu doblidat! Malaut... Aquò vos balha la rason. Un òme malaut es

plus un mascle, e sa femna a toti li drechs, lo pèr exèmple de lo remplaçar pèr un pancanàs de civiu, mai qu'a de fotre plen li dòucas!

- Taisatz-vos!

- Vos ai mancada... Bòn, direm que vos ai mancada . Mai èra pèr amistat, sabètz! M'ère dich dins ma clòsca pichòta que tota aquesta istòria anava plan : lo marit consènt, l'amant sèns ges d'importància, e entremitan una femna, una sacra femna!

Se sarrariá pas d'ela? En esrachant la cigareta dins lo cendrièr a virat lo còs.

- Taisatz-vos, e laissatz-me!

Se recuòla, pica mai sus l'espata de Nadina.

- Ou! Vos ai pas violada. Violère jamai degun, alevat...

- Vòle pas saber!

- Avètz rason, tèn! Siátz qu'una borgesa, e çò que podriáu vos contar vos fariá venir la carn de galina. Vejatz qu'aquò comença...

Nadina dau còp se sènt desvestida fins a l'èime. Mai aquel èime trachèla, sèmbla, e s'atròba paura pèr respòndre. Pèr còntredire lo jove, de qué dirà qu'es ela? E perqué faguèt la bestiesa de lo butar a parlar de morala, puèi? L'angoissa, se i mescla la vergonha d'esprovar coma es risibla a costat d'aquel òme; mieg òme de la tèsta, mai tan segur d'eu dins sa consciéncia vueja. Inuman, mai òme, se pènsa neciament. Astrosament lo Mas es aquí. La frenada a fach ressautat Guilhem que badalha en recampant li narcís de pertot dins l'autò. Nadina s'avisa qu'a pas quitament pausat Ponget davant l'ostau di bailes, a la debuta de la lèa di pins. Lo viatge s'es passat dins una mena d'abséncia di luòcs, donat que se sabiá de tèsta toti li viradas. Ponge tanbèn avisava pas lo camin. Ara i fau dire de davalalar, senon bolegariá pas.

Pasmens bolega, fai jogar lo pèile dins sa man seca. Duerp e barra. Sèmbla qu'a quicòm a dire encara. Nadina o devinha : coma amb Maurici çò mai important se ditz a la fin, que pèr astre se seriá pas dich. Ela geta, e i sèmbla qu'es ela tota que manda dins la question :

- Sabètz quauqua rèn de la mòrt de mon marit?

Lo còp de fuòc! Sabètz quau tirèt? Tiravan pas sus Abèl?

- Non, o sabe pas. I a tant de gènts qu'avián d'interés a tirar sus Chabròl.

- Tant de gènts? Digatz!

Ponge fai signe de non en balandrant la man, amb un petar de lenga.

- Anatz parlar?

- Non, que siáu un salòp, vos o diguèron pas?

E sòrt. Nadina quila, qu'una causa mofla e banhada a resquilhat de lòng de son debàs. Sachènt pas coma se virar de biaies, esracha una granolha. Lo garçon lis aurà laissadas tombar de si genolhs. Lo racacòr la ponh. Se desvira, imaginant li còs sagnós au sòu.

Mai Ponget, que vèi rèn, rabalha si bestietas amb Guilhem. E crida :

- Vos la netajarai l'autò, vai! Pòde bèn faire aquò. Pas tan pigre coma dison!

Nadina es rintrada lèu. Guilhem que sèmbla d'aver comprés que çò que se passava contunha de pas l'interessar, se gropa e renjar li flors dins un vas. N'i a un gròs molon davant la fenèstra :

- Mâ, son polidas, mai sènton fòrt!

Ela se sarra de la fenèstra. L'odor la plega tota, verda e espessa còntrabat un pauc lo vòmit. D'un còp es lo desir dins sa carn, tròp precis mai sèns images, que la desvaria, la fai fugir pèr se donar un estèc de pas rèn que i aga.

A pas fugit pron lèu pèr pas vèire au defòra Ponget qu'a pres una esponga e fai rajar l'aiga d'una dorga sus la carroçariá. Sacreja coma de costuma, amb de putan de vida! A manca pas agolopat li granolhas dins son mocador. Deu pensar que son tròp conchadas. D'efiech, flacas e poussosas, s'expandisson au sòu, conegudas rèn qu'a la grand plaga, ara negra, de son còu.

III

JAMAI d'aqueste decèmbre se foguèsse cresegut que la tempèsta venguèsse tan lèu. Li nivòlas comencèron de s'amontairar dins un tantòst de diluns. Quand Nadina tornèt de Nimes, devers la nuech bèn tombada, li raissas acaptavan tot lo terraire. Lo tròn barrutlava pèr detràs. Lo tròn puèi calèt, mai li raissas se seguissián. S'endevinhava dins la nuech espessa a de lusors la terra moligassa di vinhas. Una odor d'argila s'aclatava a l'auçada di genolhs, e Ponge en rintrant au sieu ranconava que de plòure antau, un còp dins l'an n'i auriá pron, mai plòu totjorn a l'intrada de l'ivèrn qu'aquò fai ges de profiech pèr li terras.

Nadina èra ja cougada quora entendeguèt petar lo còp de fuòc dintre lo remenar de l'aurassa, entremitan lo batedís de l'aiga sus li còntravènts. Sautèt en fenèstra. Lo còntravènt i escapèt e bombèt sus la muralha. Recebèt lo ruscle en plena cara. Demorèt un lòng tèmps a se laisser jorgar, embornhada mai qu'a mitat, li pès lèu trempes di regolòus que se fasián de son pitre a si cambas. Puèi i semblèt que de gènts se bolegavan au plus negre, vers l'endrech ont lo valat, passat lo camin de Sant Gèli, se fai robina. I aviá la vòtz de Ponge, la de sa femna. Una lanterna se balançava. La femna quilava amb son accènt d'Espanha :

- Es aquí, dins l'aiga!

Nadina se getèt lo mantèu qu'aviá abandonat sus una cadiera, una miejora abans, e davalèt lis escaliers.

Eran aquí recampats : mitat clinats. Lo fanau e una lampa electrica fasián lusir de tròç de jargas de cauchó, e mai la tela d'un paraplueja? N'i aviá tres que s'agrovavan. Lo Ponget tanbèn aviá sortit. Aquò èra eu que peutirèt d'un vam la causa longaruda sus lo dralhòu, dins una chauchàs d'aiga e de bòla. La cara foguèt esclarada, amb sis uelhs duberts, la boca badiera. Avián sentit que veniá Nadina, i faguèron un pauc de plaça. Mai ela s'agrovèt pas, coma se o esperavan. Demorava quilhada, regolanta de plueja dins si peus, secotida de frejolums. Oc, èra Abèl. Negat. Racant son aiga nitosa sus sa camisa, mai sèns raufèu. Mòrt, segur, negat. Ponget desrabèt la camisa en fasènt petar li botons, estrifèt la tela, passèt la man sus lo pitre, e darrier, dins l'esquina. Ronquèt que i tenguèsson lo paraplueja sus la tèsta. Remirèt sa man. La tornèt passar dins li braias :

- Es pas tocat çò faguèt. S'es negat, pas mai. Sèmbla un cònte!

La tèsta que teniá cabussèt sus l'espata. Au tempe de drecha se vesiá un plastràs de

peus pegós amochonats. La de Ponge quilèt mai. Nadina adonc se pleguèt, chaspèt la plaga. L'aiga a raissas entre si dets netejava la cara.

- Una nhòca, fait lo Ponget, se serà ensucat.

Amb sa lampa electrica furnèt l'environa. Sus la terra se vesia la marca de la limpada, d'aquí a l'aiga. I a en aquel endrech un vernhe qu'a lo pè dins l'aiga. Ponget s'arrapèt i sanhas e anèt esclairar l'arbre de près. Sus la rusca destrièt una escarraunhada. Una branca èra petada. Era pas la pena que o expliquèsse, que toti avián comprés de veire. Abèl aviá resquilhat, e se poguèt pas tenir. Son tempe piquèt sus lo pètge. Se tombèt dins l'aiga tèsta sota.

Ponget remontèt. Amb son paire prenguèron lo cadavre e se lo carguèron, anèron au Mas. Bòn astre que lo dròlle i siá pas, se pensèt Nadina, mentre que la lanterna que la femna tenia fasiá camin au cortègi. La plueja molava pas. Li vestiments estrifats d'Abèl sota eu plombavan, e lo mantèu de Nadina s'era tot embugat. Ela se sentiá pas, dins la ramada verticala, protegida pèr rèn d'aqueli tombadas d'aigas rejas que semblava pas de bòn que foguèsson pas encara a mand de calar, una eternitat de plueja ferotja.

La proteccion, èra lo Mas. Un còp la pòrta tampada, una moflor de silènci s'apodèra de l'ausidor. Lis òmes desfan sa jarga, la femna plega son parapluèja. Ponge prèn Abèl entre si cueissas, i arrapa li doas mans, e entamena lentament de gèst mechanics. D'un genolh quicha l'estomac, un riu giscla de la boca, s'esperlònga sus lo tapís. Abèl es afròs amb li parpèlas levadas, lis uelhs blancàs e lo degobilhatge que raja d'eu. Lo Ponget branda lo cap, bofa e sòrt una cigareta de sa pòcha.

Degun parla pas, l'aiga regòla de contunh e s'entènd l'alèn fortàs de Ponge. Sus aquò un relòtge pica li detz, dos còps. Nadina drecha regarda plus ges.

Son mantèu s'es desfach e sa camisa empegada dessenha tot son còs. En relucant Ponget abra la cigareta. Quasiment siblariá, mai sa maire a arrestat l'agach. Prèn Nadina pèr l'espata :

- Anatz vos cambiar, fai. Agantetz pas lo mau de la mòrt, qu'amb un sol malastre, n'i a pron.

Dins lo mèmbe di banhs, Nadina quita caire son mantèu e sa camisa. Amb una servieta granda s'eissuga palm pèr palm, coma sortiguèsse dau banhador. I fau un moment pèr agotar l'aiga que raja de si peus amechorlits. Chaurilha, que Ponge a calat d'alènar fòrt. Segur qu'abandona lo sauvetatge. Aqueste còp, es bèn acabat. La vòtz espanhòla de la femna chuchuta :

- Devia arribar, amb toti lis afaires d'eu e de sa femna. Devia arribar.

chuchuta Nadina en se vesèt dins lo mirau dau lababo, la cara linja e freja. Sèn dolor, coma una plueja mai, li lagremas i toman dis uelhs. Lo plorum e l'aiga que trespira encara di peus se mesclan. Ponge a despenjat lo telefon. Sona un mètge.

Nadina sortiguèt quand ausiguèt qu'arribava lo mètge, una ora après benlèu. Li Ponge avián portat Abèl sus un divan, dins lo salon d'a costat de l'intrada. L'avián un pauc netejat. Lo mètge poguèt que se faire debanar pèr lo menut tot çò qu'era avengut. Diguèt que l'òme aviá pas pogut arpatejar fòrça, de tant que la nhòca èra bèla. S'era, se pòt, un pauc batut còtra la mòrt. Ponget faguèt remarcar qu'un di pès s'era pres dins un rasigatge. Pèr lo trobar aquò aviá afavorit, d'abòrd que l'aviá tengut d'anar au fons, mai

aquò tanbèn l'aviá empachat de se revirar, donat que se foguèsse pas ensucat ferme dins lo tuert. Lo mètge paupa la nhocada que s'embodonha. Tota una gauta es negra, e dempuèi totara lo negre a ganhat un uelh :

- Qué volètz? I a pas rèn a faire. Una seguida de malemparadas...

Mai lo mètge, li prèn una idèa.

- Coma vai que l'aguessiatz trobat tot just qu'èra mòrt? L'esperaviatz?.

Es a Nadina que parla. Li Ponge amb lo mètge la remiran. Coma anava parlar, lo Ponget la còpa davant.

- Avèm ausit cridar. Oc, a cridat en resquilhant.

Lo mètge ne demanda pas mai. Ajuda a portar Abèl dins la cambra dau primier, a lo vestir. Un quicòm tomba de la pòcha dau mòrt, mai degun fai pas avís au Ponget que buta la causa sota lo liech.

- Demorarai amb vos,

ditz la de Ponge a Nadina, quora lo mètge a partit. Nadina s'aseta a costat dau liech. Agacha sèns comprene aquesta femna qu'agolopa li lums de mosselina e entela lo mirau sus la caminiera amb un lençòu qu'es anada querre dins l'armari.

- Ensajatz de plorar, qu'aquò fai de bèn.

Nadina sènt lo plorum sèns dolor que tòrna banhar sa cara.

- Avètz avisat la familha sieuna? An lo telefon? Volètz que li sòne?

IV

Una resquilhada, pas mai... Toti o acceptèron d'aqueu biais, en apondènt : fatala. Es un mot que se diguèt fòrça a l'enterrada. Nadina o entendí dins li mèmbers dau Mas ont s'èra recampada la parentèla d'Abèl, una molonada de cosins qu'aviá pas agut vists aperabans qu'un ò dos còps. E mai ne venguèt que li remetiá pas. Aqueu mond parlavan tanbèn de la dignitat de la veusa, estènt que la vesían pas plorar. Lo manit? Nadina aviá decidit de lo laisser en cò de si parènts d'ela, que demorèron en Arle pèr lo gardar. Era vertadierament pas la pena de secotir un enfant de detz ans amb talis emocions, toti o comprenían parier coma ela. Foguèt d'aquela maniera un rescòntre de la familha di Chabròl, e charravan rèn que d'eli entre eli. Finiguèron que demembrèron qu'Abèl èra maridat, qu'aviá agut un enfant. Quand s'emportèron lo còs au cementèri, Nadina foguèsse pas montada darrier la caissa sorna e vernissada dins l'autò, tant aurián fach que se 'n serián pas avisats d'una estirada. Mai montèt e s'atrobèt tocant lo paire e la maire d'Abèl. Se parlèron pas fins a Nimes, faguèron a l'esprèssi de pas jamai s'entragachar. Lo país plan di vinhas fugissiá dins la mirada. Lo tèmps aviá finit pèr virar bèu. De nívol blancas se radassavan encara dins li relargs lavats dau cèu ; la frescor d'ivèrn luchava còntre una tebor umorosa d'après l'auritge e mai de còps la traucava e s'espompiá. Dins l'autò avián un pauc baissat li vèires. Lo sògre se levèt lo colet dau mantèu en sentènt venir la freg, mai parlèt pas de barrar. Nadina se laissava foetar pèr lo vènt de l'abrivament, sis uelhs se bevián la lutz palla.

Au cementèri foguèt lèu fach. Era lo cementèri dis Uganauds : dins una grand sala sorna maugrat li parets emblanquidas, lo pastor larguèt son pròni, mai quau escotava li

paraulas conflas d'amenanças mai que d'espèr que passavan pèr endessús la caissa, sèns ajónher rèns qu'un ressòn desagradu de potz voide? Puèi la tomba duberta... De quichaments de mans. Nadina tornèt sola a son autò, qu'un parènt entre toti aviá menat dau Mas.

Sola au Mas, n'aviá la costuma. Fasiá catòrze ans que i viviá. Un pauc après la guerra Abèl aviá agut de si gènts una part de sa fortuna, qu'èra fiu unenc ; ne comprèt aqueu tenement camarguenc amb de vihnas e de paluns. I meteguèt de ris, coma toti li proprietaris començavan de o faire dins l'encontrada. Puèi, quora partiguèt pèr l'Indochina, de son sicap, s'entènd, gaire de tèmps après — quant de tèmps au just, benlèu un an ò dos? Lo temps s'estrifa dins lo passat — Nadina ne prenguèt lo govèrn. Seguissiá lo baile Ponge dins li terras. Aquò's ela que levava lis obriers a la sason. Foguèron d'arabs primier, qu'un còp lo repicatge dau ris fach, rebalavan dins l'encontrada a pas poder tornar dins son país. Venguèron puèi d'Espanhòus a la fin de mai. Nadina fasiá li còmptes, li declaracions. Discutissiá amb lo gerènt de la cooperativa, amb lis emplegats di Contribucions.

Quand Abèl s'entornèt, après Dien-Bien-Phu, aguèt gaire lo gost de s'entreviar de l'anar dau domèni. Adonc Nadina servèt la procura e seguiguèt parier. A son òme donava de sòus quora i fasián sofracha, e ne demandava sovènti fes. Malaut e tissós se teniá pas au Mas. Trevava lo terraire, partiá pèr de rendètz-vos a Monpelhier amb d'ancians de la guerra. Anava fins a París. Respondiá longament a toti li letras que recebiá. Fasiá si lònguis estanças d'estiu a Vichy, au moment que faliá donar is Espanhòus son pretzfach de desrabar la panissa entre li pauquets. La naissènça d'un dròlle en 50, tres parts d'an après una permission d'Abèl, aviá pas cambiat grand causassa a aqueu viure. Lèu l'enfant foguèt pron grandet pèr anar a l'escòla dau vilatge ò per seguir sa maire dins li vinhas. Nadina, que s'èra facha a aquela encontrada planiera, ne i aprenguèt li primieris agrandanças : li jornadas dins lo barquet, sus li estanhs margalhats di solèus e di sasons cambiadissas, lo galaupar sus un cavalòt d'a travers li patis fins a la sansoira ensucanta d'escandilhada, lo passatge di vòus d'ivèrn, que cridan dins la nuech. Quand prenguèron una manada, lo domèni anant sèmpe en melhor rapòrt, la maire e l'enfant s'atencionèron pèr li bèstias, fasián compahna au gardian pèr li tria, passavan d'oras a remirar li malucs, d'acimelats sus li barras dau boau, e a sonar li buòus pèr son nom.

Esperavan que tornèsse lo carri di vòtas vaunajòlas e s'agradavan parier pèr la bandida de vèire li bèstias bombir devers la manada que li rampelava. Guilhem aguèt lèu sa cavala, e venguèt que montèt coma fau. Pasmens, amairit coma èra, s'aparava di temptacions de caça. Son paire lo secutava pas pèr aquò. Lo menèt quauqui còps amb eu, mai l'enfant rintrava reduch de la lassiera d'un caminar despacientat. S'èra afeccionat pèr l'animalum quora viu e la bèstia mòrta i fasiá escòr. Amb la consentida de Nadina, un an que i aguèt, sonhèt un coniu rèn que pèr lo largar un còp garit. Vèrai que crebèt tròp lèu, mai se pòt de la preson que de la plaga. Nadina aviá quitat limpar catòrze annadas d'aquela alenada. L'enfant aviá trachit.

Tant i a que dos mes ençà, aviá faugut se desseparar de Guilhem : èra vengut son tèmps d'anar au Licèu. Abèl, quand se i parlèt de lo metre en cò de si grands d'Arle,

traguèt una risa estranha, mai diguèt qu'aviá rèn còtra. Ela auriá pogut patir a la subita de la manca de son camaradet, coma o disián entre eli, se d'aqueu moment Abèl aviá pas...

Sola, au Mas, après l'enterrada, es la primera pensada que venguèt a Nadina, coma Abèl,, la partença dau dròlle l'aviá de seguida cambiat. Repassèt, pas pèr pas, toti li mòbles, toti li mèmbers dau Mas. Ne butèt un dins un canton, despengèt un quadre e toti li miraus. Trabalhèt la vesprada sèns pausa. Tot çò qu'aviá levat, — i aviá tanbèn de libres, de papafards, un fusiú — o meteguèt dins la despènsa sota lis escaliers. Coma aviá pas ausat intrar encara dins la cambra ont lo mòrt aviá jagut, a la nuech se i roncèt d'un vam, dobriguèt l'armari, i prenguèt tota la farda sieuna, la portèt dins una altra, sus lo plan dau corredor, tampèt la fenèstra, e darrier ela faguèt bombar la pòrta sus la peça ensornida. Barrèt amb la clau e, la clau quichada dins la man, davalèt au planpè :

- La patz!

S'èra presa a bretonejar pron fòrt.

- Rèn que la patz!

Es a aqueu moment just que lo paire d'Abèl intrèt sèns picar. Ela aviá pas ausit arribar l'autò. Era sol ; segur qu'aviá quitat la parentèla gaire abans. Aviá fach camin d'un roncar de motor. Se rescontrèron dins l'intrada. Coma ela fasiá pas mina de i dire rèn, eu butèt la pòrta dau salon, tafurèt dins l'escuresina pèr trobar lo lum. Semblèt espantat una segonda en vesènt la taca violènta de color nòva que fasiá lo papier de la paret aquí ont i aviá plus lo mirau, e s'assetèt. Nadina s'anèt assetar en lo faciant, son det passat dins l'anèu de la clau, e esperèt. Demorava sèns mutar.

- Nadina, acomencèt lo vièlh, seriáu pas vengut se...

Parlava naut coma pèr dobrir un consèu de familha, au mens ne donava idèa. Mai coma lo consèu i èra pas, foguèt tre li primieri paraulas estomagat, e reprenguèt mai bas :

- Vaquí! Parlem a la lèsta. Acabada la ceremoniá, ai vist lo notari d'Abèl, Mèstre Fraisse. M'aprenguèt... Sabètz de qué vòle dire?

Nadina faguèt òc de la tèsta, si dets jogavan amb la clau.

- Adonc Abèl vos a balhat la totalitat de son bèn. La donacion es regulara. Foguèt aprovada de vos tanbèn. Seguís una procura qu'aviatz pèr menar lo Mas dempuèi d'annadas. Es naturala.

Nadina faguèt encara signe que si.

- Empacha pas mens qu'Abèl s'es tuat uech jorns après aquela donacion! De la donacion, podètz m'ensenhar la rason vertadiera?

Au raucar dau vièlh que s'escura, respònd la vòtz rauca de Nadina.

- Era malaut.

- Me o esparava! Mai vos, sabètz bèn qu'èra pas malaut pèr morir. Me o faretz pas crèire! Abèl nos veniá vèire toti li mesadas, e mai mai a la fin. Sabiàm pron que sa santat anava en melhorant. Era luenh l'anequeliment dau tèmps que tornèt d'Indochina.

Parla coma a una enemiga, amb òdi, e mai faga tot, vesible, pèr se tenir. Nadina s'arborava reja :

- Avètz dich que la donacion es naturala! De qué cercatz adonc?

- Nadina, vòle que prometatz una causa : que la mòrt d'Abèl tanbèn es naturela.

- Es aquò, naturala! ela crida. E de l'ausir cridar, lo vièlh se fai mai vièlh, s'acorchonís dins sa cadiera.

- Excusatz-me, Nadina! Aviáu besonh de o saber clar. Ara o crese. Vos conèisse pas mai qu'aquò, comprenètz. Siáu pas vengut aici tres fes, tot comptat.

- S'aprèn qu'a vos!

- Pas ieu solet! Verai, quand Abèl diguèt que vos voliá esposar, vos, una filha d'obrier, e mai qu'aviàtz campejat amb eu luenh de vòstre ostau, que vòstri gènts sabían pas ont eriatz, vos vougueriam pas vèire. Mai benlèu qu'amb lo tèmps aquò auriá cambiat, i aguessiatz mes un pauc dau vòstre, Abèl e vos.

- Abèl vos a totjorn fach vesita!

- Mai vos?

- Manquèsse pas qu'aquela!

- Vesètz pasmens que fagueriam pas endiga que vòstra vida amb Abèl siá pas estada aürosa. Quora eu se vougèt comprar aqueste Mas, es de mon argènt que o faguèt, e aqueste argènt uei...

Sa paraula vèn entrepachada fòrça. Bada, coma se voliá perseguir, se i prèn a mai d'un còp. Nadina n'a quasiment pietat. Mai d'atra part una mena de ferocitat i dona la vòtz seca, e l'idèa giscla abans que l'aga adomenjada :

- Aquel argènt, vos lo pòde tornar coma voudretz.

L'òme aladonc desvira lis uelhs. Sèmbla que vai s'abandonar a un gèst de flaquiera, se mordriá li ponhs ò se rosegariá lis onglas.

- Non, Nadina, qu'Abèl èra mon sol fiu. Sa fortuna sabe que vos la deviá pèr una part granda ; avètz pron trabalhat pèr eu, pron trabalhat pèr Guilhem. Es a Guilhem que pènse uei, lo sol Chabròl que demòre pèr l'avenir

- Es tanbèn mon fiu!

- I vau pas còtra. Mai aqueste fiu, gardatz-lo Chabròl!

Nadina tombèt la clau sus lo bardat, deguèt se clinar e se botar de genolhons pèr la prene. Tant auriá pogut s'esparnhar aqueu gèst, que lo vièlh Chabròl aguèt lo tèmps de s'arborar e sa vòtz se n'empliguèt de vòlha :

- D'un costat, Nadina, avètz fòrça balhat a Abèl. Parle pas di sòus. Mai abans de venir masiera aici, au Mas di Pins, dau tèmps de la guerra avètz seguit mon fiu dins son barrutlatge. Deguèt pas èstre sèmpre agradiu de faire companha a aquel oficier de l'Armada Secrèta, sèmpre en perilh. Sabe que i avètz fach d'uni de si messions. Quant aviàtz d'ans d'aquela epòca, Nadina Colòmb?

Nadina se sènt dominada, o pòt pas patir d'aquela maniera, pèr aquel òme...

- Aviáut dètz-e-nòu ans. Vòstre fiu se raubèt una minora, se volètz saber!

- Contènta!

- Consènta, segur! E mai d'amor fòla!

S'es endreçada a tocar lo vièlh. Mai es tan grand que la domina encara. Linge coma Abèl. E mai Abèl li darriers tèmps lo retipava. Li sofrènças de la guerra luencha e la malautiá avián cavat de rugas parieras au frònt, avián emblanquit gairebèn tant li peus, avián amaigrit li gautas e fach salir d'una pasta de carn un nas tant agut, en dessus d'una boca tan flaca e fernissènta. La lusentor de l'agach s'èra tot parier amortida. Demoravan

que li bofadas d'ira que passavan coma un fum. Abèl donava de mai en mai d'èr i Chabròl, aquela raça davalada d'en Cevenas que lo protestantisme a estampada de severitat. Mai queta severitat ? Nadina sap çò qu'es lo vièlh Chabròl, quau lo coneisseriá pron. Abèl i parlèt antan quauqui còps d'aqueli violèncias enferonidas pèr pas rèn, aquelis atissements d'òdi e puèi la retombada d'un enfantàs malauròs. Aquela raça capabla que de faire patir son mond. De tot son voler rebuta l'image d'un Abèl de la fin pèr tornar trapar lo jovènt de vint-e-siès ans, parlufier e ninòdi que se trasiá au perilh, semblant que cabussèsse dins una mar galòia. E scoma se refasiá dins la cara dau vièlh una altra cara. Voudriá escafar li rugas. Comprendrà pas, lo vièlh que lucha còtra lo tèmps fòrça mai que còtra la mòrt d'abèl?

Mai se reprèn :

- Digatz de qué pensatz quora volètz que mon fiu siá un Chabròl.

Deu pas èstre aisit de respòndre, que lo vièlh vai pèr s'assetar e se bolega un moment. Nadina es demorada drecha. S'avisa que li darrièrs rebats dau jorn an quitat la fenèstra. Ara es lo lum electric que se rebat dins lo vèire, amb l'image di dos que son, se faciant, embarrats.

Defòra lo chin di Ponge jaupa. Enfin, o a dich :

- Sabe, Nadina, qu'avètz pres un amant.

Pres? Lo risible de la paraula a permès de parar lo còp. Aqueli Chabròl se pòdon pas desfaire de son biais de parlar d'un autre tèmps. Emmantelats dins son dire vielhanchon, pausan sus la vida una messòrga que vela.

- Sabe tanbèn quau es. Mai conèisse pas vòstris intencions.

- Avètz paur que l'esposèsse? Pèr lo bèn?

- Pèr lo pichòt!

- Lo pichòt, lo vereitz tan sovènt coma l'an passat. Aquò's ieu que vos la menarai a Nimes.

- Es pas pron! Podriàtz pensar qu'Abèl èra mon fiu!

- E ieu siáu mieuna!

- Mesfisatz-vos que i a un sol mejan de faire oposicion a la donacion. Au nom de Guilhem... Me balhetz pas aqueu drech.

- Vos lo balharai pas : veirai plus ges Maurici. Dins lo moment qu'Abèl foguèt mòrt decidiguère de lo plus tornar vèire.

- Coma, Nadina? Aquel afaire d'un amant èra ligat a vòstra vida amb Abèl? Me diretz qu'es còtra Abèl, que...

Lo metès signe que totara, dau menton clinat.

- De qué se passèt, Nadina?

Es lèst a cridar, afolit d'aver capitat au mitan de son reboliment d'eu quicòm que comprendriá pas e mai Nadina o expliquèsse. E Nadina pènsa pas de bòn de o explicar : es pas possible. Li mots vendrián pas toti, e li que podrián rajar de si bocas arribarián qu'a desfaire aqueu vièlh dins una vergonha terribla. Dins una misèria, ela e lo vièlh serián ligats desenant. I auriá que de dire : pensatz e vos, au patiment de vòstra femna e de vòstre enfant quora èra pichonet. Lo vièlh s'escrancariá, se picariá lo frònt tot enfant malautàs, coma parèis que fai, quand se tròba lo desfaute que lo desnusa. Mai Nadina vòu

pas la misèria, vòu que se salvar.

A mes li dos ponhs sus son pitre e soine : partètz! Eu se fai amistós, es anat fins a prometre que vendrián amb sa femna au Mas vèire lo dròlle, que i aviá ges de rason de contunhar coma aperabans. Prèn un biais de quistar l'aumòrna, en fasènt que lo Mas èra l'ostau d'Abèl, qu'Abèl èra son fiu... Nadina es a mand d'acceptar, e tòrna trobar un faire pèr escafar la malaisança. Tira una bothela e un gòt. Lo vièlh ditz que vòu rèn que d'aiga. Mentre empassa golaudent tot lo veirat, Nadina agacha coma sa man tremòla.

Puèi sèmbla de voler partir. I a de rèn dire : perqué fau que trantalha encara?

- I a una rega drecha dins la vida d'Abèl. De son pretzfach dau tèmps de 44 a la guerra d'Indochina e de la d'Indochine a la d'Argeria qu'a pas facha pèr encausa de sa malautiá. Vesètz ont ne vène?

- Vese pron. Parlaviam gaire d'aquò amb Abèl, mai compreniáu perdequé se 'n anava tan sovènt. Vos aviá assabentat?

- Eriam amb eu pèr tot Adonc voudriàm que s'abaliguèsse pas son fiu en pensant de mau d'eu. Voudriàm e mai siá pas tant important que lo demai, qu'una part de sa fortune poguèsse servir a çò que fasiá.

- Disètz : voudriàm. Quau siátz, vosautres?

- Mai ieu, sa maire, si parènts... La question, es de vèire facilament, a embarrassat lo vièlh.

- Adonc respondrai a vòstra question, primiera. La donacion, èra pèr qu'eli agan rèn!

Nadina o a cridat. Lo vièlh la remira. Vesiblement es espantat. Se carga lo capèu, sèns saber de qué dire. Ela ne ririá.

Ne ririá, mai quora a sortit, Nadina, dis doas mans butant la pòrta, empegada a la fusta, se bota a desbondar de si paraulas rabèntas :

- Vos o dirai, Chabròl. La mòrt d'Abèl, la vouguère. La donacion que vos balha tant de laguis, es una besingònha dau darrier moment.

De tot biais auriáu aparat mi drechs e li de Guilhem. La sola causa de comprene, e s que voliáu la mòrt d'Abèl. Perque l'aviáu amada coma una bauja, perque aviáu viscut d'annadas puèi desseparada d'eu pèr lo silènci mai que pèr un portau pestelat e pèr tota la mar, per que lo tornave amar dins la gelosiá sieuna, perque me fasiá tròp rebolir, e lo plaser amb l'autre me fasiá encara mai patir. Perque sabiáu qu'aviá rèn mai a faire de sa vida que nòstre malastre de toti dos. Perque faliá matar lo tèmps. Comprenètz pas? Matar lo tèmps, la vida. Foguèsse pas mòrt coma morigèt, aquò's eu que m'auriá tuada.

Nadina demorèt escrancada au pè de la pòrta tota una part de la nuech. Aviá demandat a la femna de Ponge, que fasiá lo mainatge a l'acostumada, de la pas destorbar aqueu vèspre. La femna d'aquela maniera la trobèt au matin expandida sus lo divan dau salon e la desrevelhèt :

- Avètz plorat? Aquò ajuda, i faguèt antau quauqui còps dins la matinada.

Nadina tornèt au trantan di jornadas. Cougava dins lo divan dau salon. Tre despertada butava li còntrevènts e se tornava ajaçar. D'aquí estant gueirava la lum escalar sus li pins, lo primier solèu que lis endaurava. S'entendiá bolegar la de Ponge dins un mèmbe, que tarabastejava pèr lo netejar. Li galinas dins la cort quequejavan, lo

chin encadenat gemissiá, e li còps secs dau secator s'arrestavan pas : Ponge èra a podar li vinhas is entorns dau Mas. La motò de Ponget devers li nòu fasiá son chafaret una passada. Puèi s'alunchava : lo jovènt aviá partit pèr una nòva escorreguda. Fasiá li compras de tota l'ostalada i vilatges e a la vila ; aquò i èra puslèu una escapa, que metiá fòrça mai de tèmps que segon lo besonh. Nadina de còps que i aviá fumava de cigaretas sèns i faire tant avis. Calava quora l'estomac vuege aviá lo sosleu. Se trasiá d'aquí e dau vertige au moment que l'escoba de la femna tustava la pòrta dau salon. Lèu vestida e defòra, l'aire liure la garava dau desaise. Fasiá bonjorn a Ponge ; se gropavan un pauc a charrar davant lo fuòc que cremava li gavèus de sobra. Puèi fasiá tirar d'a pè devers li risieras negressas encara apalhadas. I aviá una miejora de camin que lo domèni èra de doas parts, copat pèr un autre tenement de vinhas. I risieras i aviá un autre baile, ò puslèu un còntre-mèstre que se pagava a la mesada. Demorava dins un ostalon acotat i granjas e au cobèrt grand ont se quitavan li tractors e li maquinas. L'odor èra la dau grais de motor e de la palha mosida, de la palun tanbèn, di robinas. Pèr en dessus l'estanh veniá un vènt salat de mar. S'entendiá lo ronflament dau bestium e lo piutar de l'aucelilha. Après partit, lis Espanhòus dau repicatge laissavan de ropas que rebalavan tot l'ivèrn au sòu ò penjadas a de clavèus. Pèr vesitar la manada auriá faugut l'autò, traversar li risieras, anar fins au cledat que barra lo pati. Mai Nadina prenguèt pas l'autò de tota aquela pontannada. Tornada au Mas, manjava a la lèsta, getava un còp d'uelh sus lo jornau que Ponget aviá portat e tornava au mainatge de l'ostau. Cambièt li mòbles de son luòc mai d'una fes ; pèr aquò tornèt pas plaçar li miraus. S'endormiá après li còmptes dau Mas bèn arreglats. Escriguèt tanbèn fòrça letras sus un papier de comèrci pèr respòndre a d'amics ò de parènts d'Abèl que i avián mandat si sentiments segon una costuma que i fasiá rèn qu'un pauc venir lo racacòr. Un vèspre trobèt dins la bibliotèca un fais de corrier qu'aviá rebut Abèl dins li darrier mes. L'encordelèt e l'anèt getar dins la despènsa sèns legir.

Auriá pogut anar vèire Guilhem tan coma voliá : i avián prepausat si gènts de la prene au sieu pèr i levar lis idèas que se pensavan qu'aguèsse. S'estimèt mai de lo laissat prene li dissabtes pèr un d'Aigasmòrtas que fasiá l'anarvenir. L'enfant se languissiá un pauc luenh de son Mas e la jòia de i tornar un còp dins la setmana atapava lo peçuc do dolor que lo i esperava de pas vèire son paire. Segur que l'aborrissiá pas, aqueu paire : queta rason aguèsse agut? Mai aviá grandit a costat d'un òme silenciós que faguèt rèn pèr se faire amar vertadierament. La mòrt cambiava mens au viure dau dròlle qu'aqueli setmanadas tròp lònegas en Arle. Tot çò que, dins aquò, sentiá Nadina, es que Guilhem li dimenges s'apoderava d'ela amb una frenèsia d'amistança, l'obligant a trevar lo país amb eu, a vistarli menimosament li vinhas, lo ris, li sanhas, la manada. Aviá ja decidit que fariá d'estudis d'agricultura après lo Licèu e commençava de se voler faire explicar l'anament di terras.

S'ensajava a podar, sèmpe dins l'agach de Nadina. La quitava soncament quora Ponget lo sonava pèr una pesca improvisada. Ponget coneissiá, semblèsse, l'avèrs dau domèni que Nadina n'èra l'endrech. Afairat amb lis obriers dau ris dempuèi qu'èran plus d'Argerians — aqueli foguèron remplaçats pèr lis Andalós, lis Murcians e li Valencians dins lo quite tèmps qu'eu fasiá lo servici en Argeria —, i vendiá d'anguilas

pèr lo catigòt, i gatilhava si filhas, i portava li letras. L'ivèrn sèns eli, s'atrobava un pauc desprovesit, mai èra rar qu'una familha au moment de tornar, s'arrapèsse pas au país, vivènt amb de trabalhs de rescòntre, e se fasènt prolongar lo permís. Ponget i ajudava. Donava gaire d'ajuda a Ponge. I agradava puslèu de passar li jornadas en barquet, conneissènt lo camin a sa riba, li vinhas a son espannida dins l'agach devers la Costiera. Lo vèspre, quora partiá pas pèr quauqua acampada de colègas, se passava lo tèmps a regardar d'illustrats. Mai amb Guilhem, veniá coma un manit, e brave. Nadina laissava faire.

Dins li vacanças de Nadau acomencèt lo còntre la preparacion di risieras. De tot lo tèmps que foguèt pas amb Ponget, Guilhem montèt sus lo tractor. Obligava sa maire aladonc a lo vèire de la riba. Nadina i fasiá bonjorn de la man. Agachava la terra que se regava, li vièlhi matas dau ris de l'automne reversadas jaunadas dins lo bordon mecanic. De còps se demandava çò qu'avendriá d'ela quand son fiu se seriá fach grand en plen. Sentiá l'endevenidor freg tan coma l'èr que la sanglaçava en venènt la nuech. Mai voliá pas pensar. Sa vida i semblava regada de trabalhs coma aquesta terra, que càmbia d'una culhida a l'autra de vestimenta e de color, la terra que sap pas que s'envielhís.

L'erbeta dau ris grelhava quora venguèt lo tèmps de Pascas. Nadina vouguèt anar querre Guilhem pèr lo primier dau còp, ela. Aviá pas vist li grands Colòmb dempuèi lo mes d'octòbre. Partiguèt dau Mas en autò après miegjorn. Foguèt en Arle qu'encara lo pichòt èra pas pèr sortir de classa.

L'autò remesada sus li Liças, enreguèt lèu la montada de l'Autura, darrier lo Teatre Antic. Aicí avián pas bastit, après lo bombardament de 44, d'ostolàs nòus coma dins la vila bassa. Avián remontat li vièlhs. Tant i a que li parènts avián pas cambiat d'adreça. Demoravan totjorn a son primier dins una cort, mai lo primier èra pas q'aquela pèira de Fòntvielha leugiera e cavada de rugas poussosas blancas. Era nòu, ò puslèu foguèt estat nòu fasiá dètz ans. Desempuèi lo crespit s'èra passit, li teules èran venguts palles. L'ostau darrier son pòrge dau dètz-e-sèt, — es Abèl que o remarquèt qu'èra dau dètz-e-sèt, lo primier còp que i venguèt — fasiá un pauc misèria amb si ropas penjadas i fenèstras e la grafinhada que laissan a la fòrça li bicicletas a l'auçada di guidons, aquí ont li pausan.

En passant lo pòrge, Nadina resquilhèt sus una calada ponchuda. Encara avián pas adobat lo pasiment e mai lo còdol s'èra pas abenat. Barrèt lis uelhs coma se foguèsse nuech e dins la cort estrechana faguèt abans en picant de butadetas sus li pèiras amb la poncha di sabatas. Mai antan metiá de sabatas de fusta que menavan mai de bruch que non pas ara. Alevat qu'agan ensorrat lo sòu...

La cort èra bèn pariera, pas ges ensorrada. La parabanda a la plaça pariera de l'anciana, larga, frescassa, de fèr. Lo bronzinament a pas cambiat ni mai : un nenet que quila, de gènts que s'esbramassan, la ràdio que vonvona dins una cosina. Tre lo planpè siátz dins la vida di familhas mau aparada pèr una pòrta tèuna. Nadina s'arrèsta au primier. I dison d'intrar. Jamai aguèron idèa de venir dobrir, eli :

- Nadina!

Es estat qu'un crit quora s'es anonciada de son estatura drecha e prima, negra, dins

l'encastre de la pòrta. Lo paire, la maire, la tatà... Un silènci puèi. Sabon jamai de qué dire quand li sosprenètz. Nadina prèn lo tèmps de niflar l'odor de l'ola que se mescla a l'èr espessit de tabat, a una altra odor coneguda e linda. Es bèn aquò : an comprat una tela cerada nòva, ièr ò de matin. Mai es pas necessari de parlar! sufís de potonar. Tres potons pèr cadun. Tres calinhars de gautas caudas, de gautas fronzidas et de gautas barbudas. La costuma es retrobada , e Nadina s'assetta.

- Rèstas manjar amb nosautres? demanda la maire.

- Semblava que o sentiguèsse. Avèm comprat una altra tela cerada, apond la tatà.

- T'agrada?

Es una causa florida, de flors grandas. Antan preferissián li camèus e lis arabs sus li telas ceradas coma sus li caissetas pèr lo sucre. Nadina sorís. Ara sap que li demandaràn rèn. La questionaràn pas de la mòrt d'Abèl, ni mai de qué faguèt dempuèi sèns li vèire. Devián se pensar que tornariá un jorn pèr recompènsa de son espèra brava. E mai, avènt lo dròlle, s'assòlan. Son tres que se còpan pèr dire coma lo dròlle es gènt e trabalhaire, que manja bèn son còmpte. Nadina sap en respònsa de qué fau demandar. Se lis agacins de la tatà la fan totjorn rebolir, pèr exèmple. Es una question seriosa e mai essenciala. Au contrari fau pas parlar de son còr. Degun ne parla jamai, d'abòrd que comprenon que ne morirà dins quauquis ans. Mai fau parlar de Josepin, lo colèga dau paire, lo que trabalha is atalhiers dau Camin de Fèr.

- Es mòrt, lo paure!

E aiçò li fai fernir toti tres. Tant i a que lo paire vòu ragantar sa mona e debana lis autris nòvas de la frapa d'amics que son ara, toti retirats. N'acaba pas lèu, estènt qu'a paur de la frasa que ditz dins aquelis escasènças e que finirà bèn pèr i escapar.

- E! pecaire, cadun a si mòrts!

Aquí qu'a capitat de l'engolir, sa frasa. E Nadina lo grandmerceja d'un sorire. La maire lèva la curbecèla dau topin. Lo fricòt pèr lo vèspre se mitona ja sus lo gas.

- Nadina, m'as pas dich se rèstas manjar?

- Non, vèn Nadina. Prendrai Guilhem e rintrarem. Tornarai mai de tèmps un autre còp.

- Coma vouldràs! Sas qu'aicí t'esperam sèmpe. Segur l'ostau es pas grand coma lo tieu e te podrem pas faire dormir ara qu'avèm Guilhem.

- Sabe... Vau alestir lis afaires dau pichòt.

Vai pèr dobrir la pòrta.

- Pas d'aquesta part, ditz la maire.

- Oblidas qu'es un autre ostau.

La cosina èra tan semblanta a la d'autri fes que Nadina tot de drech anava coma a sa cambra. I ensenhan la ont lòtjan lo felen. Lo papet i a fusteja un estatge pèr si libres en dessus d'una tauleta.

- Quand fai tròp freg, estúdia dins la cosina, fai.

Lentament Nadina bota li camisas e li tricòts dins la maleta duberta sus lo liech. Rèn que sèmble a sa cambra d'antan. Toti li mòbles foguèron esclapats dins lo bombardament e quand se duerp l'armari es plus ges la nolèncià dau noguier vièlh que monta i narras, mai una aspror nòva de fusta e de vernís.

- Oc, avèm comprat un cabinet nòu. Lo pichòt sabiá pas ont pausar sis afaires. Es pèr la pension, vai? marmoteja Nadina amb una mena de vergonha.

- Vai fòrça bèn. Siám pas paures. La tatà tòca i Vièlhs Trabalhaires e ieu, mon Dieu! vènon de nos augmentar la pension.

- Vos voliáu dire : ara siátz un pauc a l'estrech. Pòde, se vos vèn de gost, vos comprar un apartement.

- Non, pichòta. Se ton enfant s'atròba d'aise aici, contunharem. Dins nòstris ans fariá tròp traire pena de mudar li catons.

Lo paire ditz pas exactament çò que se pènsa entre eu. En plegant la darriera camisa, Nadina sènt tanbèn que li doas femnas l'agachan d'esquina. Se lo papet i entènd rèn, eli sabon estimar lo pretz d'un vestiment, e la linha de l'estatura de Nadina tan coma lo biais qu'es coifada, aquò li fai chifrar en moneda.

- Paire, diga tota ton idèa!

Ausènt aquò, li femnas son anadas arbolisar dins la cosina. Nadina, sèns se revirar, barra la maleta.

- Mon idèa, filha, la conèisses. Au mens l'endevinhas. Siám d'obriers. Ton Abèl n'èra pas. T'enlevères, amb eu, aquò' una istòria vièlha. Te cresegueriam mòrta ò au diable, vièlha sansònha tanbèn. Te la tornarai pas faire. Au maridatge fogueriam pas convidats. Vai bèn! As la fortuna, ara. Vai mieus! Mai çò que vai pas, es lo mestier de ton òme.

- Son mestier?

- Enfin! Pas lo mestier que vos fasiá viure. Siám pas pron bestiàs pèr pas s'èstre avisats qu'èras tu que menaves lo Mas. Ni mai se tracha pas de son estat d'oficier, a passat tèmps. Vòle parlar dau pretzfach que se n'èra cargat dempuèi un ò dos ans. Lo Tistet me diguèt qu'en 58 a Montpelhier menava la dança, e que d'aquela data s'èra afairat amb li d'Argier. I a siès mes prenguèt la paraula, tèn! Quauqui jorns abans de morir, dins una dinnada d'ancians d'Indochina, e çò que diguèt... Lo jornau ne parlèt. O ai gardat, vòs legir?

De la cosina la maire mosqueguèt :

- Laisse tombar. La politica, es pas l'afaire di femnas!

- Pènsas tanbèn qu'es pas l'afaire di femnas, Nadina?

Amb çò que se passa ara, coma vòs qu'aga la mina d'anar au Sendicat? Bòna causa que lo Tistet es mut, quand fau, mai qu'una escarpa. S'anava dire quau ma pichòta s'es maridada! Adonc comprenes que li sòus d'Abèl, avèm gaire enveja de ne conèisser la color. Bon Dieu! De pensar que l'aviàm aculhit pendènt la guerra, recomandat tan coma se pòt recomandar quauqu'un pèr li de la Resisténcia...

- Cala, paire! Pòs pas jutjar Abèl!

- Non, pòs pas jutjar, aisseja la grand. E ta politica nos farà venir cabordas. Fariá tustar lo Bon Dieu amb sa maire!

- Podètz pas jutjar Abèl, e puèi Abèl es pas ieu! S'aguèsse pas agut fisança en vosautres, vos auriáu pas quitat lo pequerlet.

Lo grand es apensamentit de la respònsa :

- Vai, agas ges de lagui, i montam pas lo cocòt a ton dròlle. Se farà sis idèas quand

serà vengut un òme. Pron que siá pas un aventurier, eu tanbèn.

Lo quilar de Guilhem copèt la seguida. L'enfant se getèt dins li braç de sa maire.

- Me menas-tu?

De l'emocion aviá desoblidat lo poton i grands. Pasmens la mamet i balhèt la lesca de pan amb de mèu qu'aviá alestida. Nadina se tornèt metre li gants a cha pauc, la man quilhada. Esperava drecha que lo pichòt aguèsse envalat si mossegadas. Pasmens se 'n donava, de la fòga de partir.

- A! Nadina, te remembras de Marcèu Pastre?

Nadina di doas mans s'assosta a una cadiera, e vèn un pauc blèima. La grand remira l'efiech que son dire pòt faire. Aviá decidit, pèr consciéncia, de parlar. O fai a la volada, pèr amor que siáu lèu finit.

- Bènleu sabe qu'en sortènt de l'espitau aprenguèt la mòrt de tota sa familha. Se maridèt lontemps puèi. Ara vai faire dos ans que plantèt la femna e son dròlle. N'i a que dison que l'an agut vist en Camarga.

Nadina se ramenta una cara rescontrada un jorn sus son camin, qu'anava en palun. Non, pòt pas èstre Marcèu, aqueu companh dau Mut que i dison Bajòca. Pasmens se trevira.

- Aquò, o auriás pas degut dire, fai la tatà.

- Sabe perquè parle. La femna abalís lo dròlle en fasènt de mainatges e amb lis allocacions. Un peçuc d'ajuda i fariá pas ges de mau. Se Nadina a de vestiments que meta pas mai, e tanbèn d'aqueli de Guilhem?

Nadina sòrt sèns quincar. Potona li tres sèns se n'avisar. Davala lis escaliers en se tenènt a la parabanda. La cort es aquí davant ela. S'aplanta. Una petada de tròn se fai dins sa tèsta. Mai non! rèns es parier. Li muralhas son estadas remontadas. L'escalier d'antan virava. Ara es davalada sèns bestorn. Sols demòran lo porge e la calada ponchuda.

- Mà, quau èra aqueu. Marcèu Pastre?

- Un jorn te o dirai, Guilhem.

La carriera tanbèn a cambiat. Serpeja parier, mai fau s'atencionar pèr arremarcar un tròç de muralha ja vist. Aquí ont aviá una espeçariá, quauqu'un a levat una botiga de droguista. Mai lo Cièri naut pèr dessus lis ostaus! Lo Cièri sortiguèt de la nivolada de fum e de pòussa. Just coma se perfilava au solèu, Marcèu...

- Vène, Guilhem, un jorn te o dirai.

La fòga de l'enfant anava pron amb la fèbre de sa maire. A cambadas attraversèron lo jardin abans li Liças, anèron fins a l'autò. Faliá prene d'esséncia. Nadina trefolissiá de peur d'èstre reconeguda. Mai lo pompista aviá pas lo parlar d'Arle, un franchimand... En unifòrme servissiá la practica sèns avisar quau èra.

Prenguèron pèr la Camarga. Sus li levadons l'erba començava d'èstre nauta, li risierias pèr part enverdissián la planure. Au ròse pichòt, abans Sant Gèli, dins li aubas i aviá ja un fringolh de borrons a man de se desfaire. Flotejava dins l'èr una idèa de tebor. Era pas mai de cinc oras.

Lo dròlle començava de sonar pèr son nom li mas e li tenements. A una virada diguèt que lo tèmps di narcís èra pas passat, e qu'en tirant devers lo Molin, èra segur de

ne trobar. Nadina soriguèt e faguèt virar l'autò. Enreguèron lo camin entre li vinhas. Arribèron a una prada. L'autò gafolhava dins la fanga e dins l'aiga que regava lo camin.

V

FIN finale pendènt aqueli vacances de prima Guilhem se passegèt fòrça mai amb lo Ponget que non pas amb sa maire. Ara que Nadina o auriá pas vougut. Se mesfisava dau jovènt, de sa barja e de sa pigresa. I arribava de se sarrar d'eli a passets, sèns se faire arremarcar, quora èran ensèm dins la cort a pedaçar un vertolet, a adobar si canas ò a fustejar una pòst pèr lo barquet. Parlavan gaire, verai, e Nadina avisèt rèn que la poguèsse macar. Dins tot aquò Guilhem aviá cargat sa color moreta de la sason, e trachissiá fòrça. Encara linge preniá la duresa nerviosa de tot lo còs que tirava dau costat de son paire. Era pas tan franc coma abans pèr dire çò que se pensava, ni mai. Sèns venir pèr tant sornarut, Guilhem escapava. Semblava plus gaire lo minòt qu'èra abans estat, quichat còntre sa maire pèr una convenença d'èime qu'ela aviá fargada. Se fasiá crudèu a de moments sèns aver la mina de se 'n dohtar. Lo duganèu morinejava ; amb Ponget l'acabèron. Li bocaus ont vivián li granolhas foguèron vojats, e li granolhas anèron a la robina coma prenguèron, a grand sauts dins la cort poussosa, perseguidas di galinas. Au sopar de còps contava çò qu'aviá vist en palun, d'istòrias estranhas de bèstias que se manjan, coma d'aquela sèrp que n'aviá engolit una altra, e sèns la poder empassar dau tot, se la digerissiá dins la garganta. O d'aquela granolhassa qu'amb Ponget i avisèron de pautetas que li salissián de la boca. L'agantèron e veguèron qu'èra un perdigalhon qu'ela aviá agantat au passatge de la clocada. Nadina fernissiá i còntes de ferocitat. Guilhem aviá ja après de Ponget una mena de filosofia naturala mesclada d'un pauc de vertige.

Pasmens a la fin di vacances, Ponget anèt trabalhar dins un Shell devers Lunèu. Son paire i aviá trobat la plaça e, en l'escriessant, acabèt pèr lo faire acceptar. Nadina en se sentèt mai d'aise meteguèt en practica lo plan qu'aviá agut lo tèmps de tirar. Part pèr part, dins li jornadas que sobavan, vesitèron lo domèni e mai l'environa. Passèron lis estanhs après li risieras ; a chivau anèron vèire li manadas vesinas après la sieuna ; d'una escorreguda butèron en autò fins au Vacarés. D'a pé, sus lo chivau ò dins la veitura, Nadina entamenèt de parlar au dròlle de tot çò qu'avián, en ectaras ò en sòus :

- Tant qu'aquò! eu fasiá.

Ela contèt l'istòria d'aqueu bèn, coma s'èra engrandit an pèr an, e lèu, en catòrze ans, en despensant gaire, segur que de catòrze annadas Nadina jamai quitèt lo Mas, levat pèr li compas ò li vendas, a Montpelhier, a Nimes.

- Siás paisana, mà?

Nadina tornava pas respònsa de drech ; parlava concretament, defugissiá lis explicas que pertòcan l'èime e lo fons dau viure. Mai Guilhem i tornava de còps.

- T'agrada aquela vida? Auriás pogut viatjar. Quitères jamai l'encontrada?

- Pas ges dempuèi que nasquères.

- E pérqué me fas viure en çò de mi grand? Pérqué eli son pas tan rics? I a quicòm que vai pas aquí...

Quicòm qu'anava pas ni mai, au dire dau manit, èran lis idèas du grand Colòmb amb

la fortuna cairada dau Mas di Pins. Lo grand se fasiá amb si colègas dau Sendicat, legissiá un jornau de senèstra. E mai se donèsse garda davant Guilhem de pas tròp grafinhar la politica, montava de malíCIAS de còntre lo Govèrn, còntre d'òmes mai que mai que fasián petar de bombas d'aquela passa. Guilhem, i arribèt de demandar :

- Es verai que mon paire èra un ultrà?

Nadina saupèt gaire de qué respòndre. Diguèt de non en trastejant.

- Ton paire aviá sis idèas e podiá pas n'aver d'autri. Oficier, comprenes, dempuèi totjorn. Mai èra subretot malaüros. La vida aici i conveniá pas. S'èra fach pèr la guerra. En malautejant la guerra i èra plus permesa. S'ocupava coma podiá...

- Adonc e s verai. Entendeguère papet que o disiá un jorn. S'amavan gaire, papet amb lo paire? E mon grand Chabròl, de qué pènsa dins tot aiçò?

Nadina deguèt ganhar de tèmps, afortiguèt que o explicariá tot mai tard, e que, de tot biais, lis idèas d'Abèl avián rèn a vèire amb li picalhons, pèr parlar coma dins l'ostau d'Arle :

- Verai, chifrèt Guilhem, Ponget qu'es un paura s'avèn pron amb lis idèas dis ùltras. E mai a d'admiracion pèr çò que faguèt mon paire...

- Te 'n parlèt?

- Coma aquò en passant...

Pèr la primiera fes Nadina sentiguèt que Guilhem i disiá pas tot. La prima aviá cavat entre eli un valat de silènci.

D'autre costat Nadina se sentiá agantada de vanesas, perdudas dempuèi un lòng tèmps. Portava coma un mau son còs de femna, a comptar dau vèspre di narcís. Se sabiá bèla ; Maurici tant de còps li o aviá dich que se podiá pas desfaire d'aqueu sovenir. Bèla, quora i preniá d'anar a la vila e que capitava pèr se fardar e se vestir un biais que i ajudava la fortuna, e mai una corduriera rarament vesitada, mai la melhora. Bèla tanbèn dins son sauvatjum negret dau Mas, camisa badiera, ancas quichadas dins li braias d'òme a la gardiana, amb pèr en subre l'artifici agressiu d'aquela cabeladura sèmpe tenguda blonda. Lo regardar de Ponget n'aviá dich quauqui fes encara mai qu'aquò.

Guilhem tornèt en Arle, e Nadina foguèt fòrça afasendada d'òbras desparieras. Maugrat la donacion de questions se pausavan. Faliá s'assabentar vers Mèstre Fraisse, anar lo consultar a Nimes. En mai arribèron lis Espanhòus pèr repicar lo ris. Cinc familhas campèron sota lo cobert grand, amb si femnas batarèlas e sis enfants, que frequentavan un pauc lis escòlas e se metián lèu a parlar francés, mentre que lis autres se fasián au barjar dau país. Li mai pichonets, dins la jornada una mamet li gardava.

Un dissabte freg e mistralejat de mai, s'atrobèron Guilhem e Nadina qu'arribavan d'Arle au vèspre, e i prenguèt l'enveja d'anar vèire coma trabalhava la còla. Venián per detràs, e lis Espanhòus lis avián pas devistats. Cadun teniá son faisset de plantum que ne trasiá l'erba e de la man drecha la butava dins l'aiga. La mecanica di gèsts èra bèn reglada, d'una rapidesa estonanta. Se clinavan sèns agachar pèr agantar un autre faisset, que se li mandavan a la volada. La renguiera perdiá jamai sa còcha. Demorava reja, sèns que se rompèsse lo ritme e la nòva plantada se fasiá verdeta a dicha que reculavan coma una tela sus un mestier. Lo mèstre de còla cantava una cançon d'Andalòsia e de mòda que toti reprenián, mai ont eu fasiá sa plega de vocalizas estranhas, inacabablas amb de jaupars e de plorums. Se la cançon se calava, aladonc s'entendiá lo bofar dis òmes e lo

flocar de l'aigueta au vam dau movement. Puèi a la cançon tornavan.

- Quant trabalhan d'oras antau, mà? faguèt Guilhem.

- Son a pretzfach. Aquò fai la còcha. Repican a uech una ectarada dins sa jornada.

Nadina toti lis ans aviá vist repicar, e coneissiá lo ritme dau trabalh. Pasmens jamai aviá encara entendut cantar d'aquela maniera. Tornèt escotar soleta. Tanbèn la malandra se meteguèt dins lo campament. Lis enfants aguèron la fèbre, e un pichòt se 'n despegava pas. Nadina passava d'oradas a ajudar la vièlha. Preniá la ropa conchada, la fasiá lavar pèr la femna de Ponge e la tornava l'endemana. Adusiá li remèdis, fasiá companha au mètge quora veniá. Auriá pogut ofrir de sòus, mai ausava pas ; s'accontentava de pagar lis obriers lo pretz convengut, e pèr aquò se disiá dins l'encontrada qu'èra pas rascassa. Amb la vièlha, sabènt pas de qué charrar, un còp son ajuda porgida, passava de lònguis estanças alisant un lençòu de la man, sèns tocar la pichòta causa trachelanta alongada a ras dau sòu dins sa lechòla de pòsts :

- Bòna terra, fasiá de lònga la vièlha en mostrant li risieras.

Bòna terra? se demandava Nadina en ausènt lo cant de Pepito. Començave de pensar que bòna ò fèra, pèr una terra, es un pauc parier. Aviá viscut sèns se trachar de l'anament dau mond. De catòrze ans aviá tan solament sabut çò que voliá, engrandir aqueu tenement que l'aviá sentit sieu de i intrar. Aviá après a manejar li sòus, un pauc mai de sòus cada annada, e lis afaires de bancas, ont Maurici l'aviá agut ajudada. Coma un revenge entestardit... Mai revenge de qué? Era pas jamai estada maulaürosa, ela. Obriera, segur, abans que se raubèsse amb Abèl, mai pas ges revoutada. Puèi d'aqueu tèmps d'ailà, de la guerra, tot lo mond n'èra, malaüros. La fam èra dins toti li vèntres.

De qué pensariá Abèl de la misèria d'aquel enfantonet febrós? A! vai, Abèl ne veguèt d'autri misèrias, e mai ne foguèsse pas bavard. Mai coma vai que la misèria ne barra l'un que sèmbla una preson de sovenirs, e l'autre; lo lascia dubert e venjatiu?

Nadina, la politica dau mond l'aviá totjorn quitada suava. Dins lo tèmps de la guerra ajudava Abèl coma aguèsse dich a una aventura dessendada, mai bèla, ont l'amor aviá mai de rason que non pas li rasons de la batèsta. De rasons, d'autre costat, Abèla ne parlava gaire. Çò que lo teniá en aias tre se levar lo matin, èra una mena d'òdi de l'enemic e lo perilh que i fasiá rodar la tèsta.

Pasmens d'aquela passa Nadina s'avisèt que lo viracap e lis eveniments, aquò s'apariá. Destrauquèt au fons de la bibliotèca una letra qu'Abèl aviá recebuda abans sa partènça pèr l'Indochina. L'òme èra officier en Alemanha, — Abèl vouguèt pas faire aquela ocupacion, disènt que li soldats i balhavan lo vòmit quora venián fonccionaris. Se planhissiá de la vida de garnison, flaca a non saber coma tirassar sis òs, que se menava amondaut. Eu tanbèn èra voluntari pèr l'Orient. Nadina assagèt de se remembrar quauqui paraulas d'Abèl a sa primiera permission. Oc, l'òme èra mòrt au Tonkin, gaire de tèmps après arribar. Davant aquela letra, foguèt lo primier còp qu'ela se sentiguèt copabla. Segur qu'Abèl ne i aviá parlat en la recebènt. I aviá pas fach avís. Es d'aquò qu'Abèl aviá partit.

D'aquela partènça, Nadina n'a mau encara. Detràs una dolor mai recènta, l'anciana remonta. Aqueu voler acarnassit de se desrabar a ela, dins lo Mas que venián de comprar amb l'argènt dau vièlh Chabròl... E dins la disputa, aquela entenduda que se disiá pas.

Aquela manca dins un amor afolit, aqueu malescasut. Una frasa d'Abèl tòrna :

- Coma que vaga, siáu ja absènt.

Nadina, vai que se 'n sovèn d'una lançada : un giscle de patiment, e l'amor en ela se desfaguèt. Aprenguèt de la dolor, que crida parier coma la vida, qu'aladonc sa vida d'eli dos s'acabava. Abèl partiá pèr pas tornar. Pasmens fauguèt que tornèsse, malaut, vincut son èime dins sa carn coma sa companhiá dins lo sot d'infèrn de Dien-Bien-Phu. L'amor èra rot, e jamai ensagèron de lo nosar mai. S'èra estrifat coma una grand pelha pintada que faguèt l'illusion rèn qu'un moment d'èstre una muralha. Visquèron a costat l'un de l'autre d'annadas encara, fins au tèmps que... Nadina rebuta la dolor. Tòrna a l'idèa nòva de se sentir responsabla. L'idèa es lònca e se quita aprivadar. Auriá degut resistir a la partènça. I aguèsse dich que la guerra qu'èra adonc pèr faire, èra pas coma la qu'aviá facha! Tot çò que faguère pèr aqueu Mas, e que o auriáu pogut faire amb eu, cotria! L'aventura e lo vertige aquò se pòt escavartar amb de paraulas senadas. Puèi, après son retorn, perqué ai pas parlat?

Nadina camina dins la sabla. Seguís la robina, mentre que lo vèspre endaura dins sa vista la lèa di pins que vai au Mas e alonga l'ombra di sanhas. Son ombra vèn de rintrar dins l'ombra d'un arbre. S'aplanta. Aquí l'endrech ont lo camin vèn argilós, la robina tira lis aigas di vinhas. La davalada ont eu resquilhèt... L'aiga clòta e d'òli... Nais lo pensar conegut, que dempuèi sèt mesadas au mens, a cada còp que naseja, Nadina lo percaça. Perqué Abèl prenguèt pas la lèa, que i aviá laissat l'autò a l'intrada? Perqué enreguèt aqueu caminòu de la robina? Qu'auquun lo corsejava? Un còp petèt, Abèl s'amochonèt, e dins lo movement que fai, son pè i escapa ; trantalha, quila... Saber se quilèt? Nadina barra lis uelhs. Aquò's ela que tèn l'arma. Lo bruch de son còr la secotís tota. Dins la nuech espessa de plueja, endevinha l'estatura. Tira a dètz mètres. L'estatura disparèis. S'entènd l'engolir brutau de l'aiga, doas segondas après.

Nadina s'èra assetada dins lo salon. La lutz esclaira la paret desprovesida dau mirau. En sèt mèts lo papier a pas agut lo tèmps de se passir pron pèr que se vega pas mai la taca cairada. Nadina es assetada. Abèl passa entre ela e lo mirau. Parla amb la votz raufelosa que n'a pres la tissa dempuèi quauqui tèmps, de mes benlèu, ò d'ans... Nadina escota mai la votz que li paraulas. Sap qu'a tengut la votz s'encafora, e quand vendrà la ràbia darriera, eu deurà la tossir. Ditz qu'es malaut, que sènt de sason en sason la mòrt encaminada. Nadina o crèi pas, e se despaciènta d'aquesta paur desvariada d'un òme qu'antan cabussava dins la mitralha, non pas cèrta en risènt, mai sèns pensament. Se despaciènta entre ela, d'abòrd que vòu pas bolegar. Lo mendre gèst, un brèu de frasa seriá la partega mandada a la finesa sieuna, que l'arrapariá de galís amb un desbòrd d'òdi.

Nadina comprèn pas ni mai l'aïcion que desgaunha aquela cara bèla e fèra d'a passat tèmps, que fai pes sus i parpèlas e sèmbla quichar lo frònt coma un estòc :

- Mai parla, Nadina. Zo! parla!

Se clina sus ela, la sasís is espatlas.

- Lo pichòt es plus aquí pèr nos ausir. Siám sols dins lo Mas. Pòs parlar.

Nadina vira la cara pèr pas sentir aqueu bofe d'alèn contengut. Abèl se recuòla.

Aquò's ela que Nadina vèi dins lo mirau, freja e sèns rèn que bolega dins sis uelhs.

- Sas bèn que moriràs pas, ditz lassa.

L'immobilitat es la de la lassiera. Se i enfonsa coma s'empeirèsse.

Abèl es furiós :

- Morirai pas, non! Morirai pas! Mai de qué vòs que fota d'aquesta vidassa?

- Es pas ma falta! La paraula a rajat lisca, la sola que faliá benlèu pas la dire.

- Coma? es pas ta falta! Te crese de pas i èstre pèr rèn!

- T'ajude coma pòde!

- A! la bèla idèa de m'ajudar! En me donant de sòus, benlèu? En me porgènt la pitaença. O amb ton silènci. Te lo crebarai, ton silènci!

Nadina se recauquilha, mossegada de l'estonament e de la paur. Comprèn pron que fau respòndre. Es que podrà mutar tant de tèmps coma faudrà?

- Parla, Nadina. Te siás taisada onze ans de tèmps a costat de ieu.

- Non, pas respòndre!

- Respònd. Perqué te taisères quand tornère d'Indochine? E quand tòrne toti li vèspres, perqué te taisas?

Podrà pas s'empachar. Se vèi dins lo mirau que despega li labras. Mai s'entènd pas. Coma quauqu'un a travèrs un vèire, qu'ensajatz de devinhar çò que ditz au bolegar de la boca. Abèl, eu, a entendut.

- O, ieu tanbèn ne quincave pas una. Pòdes contunhar la sansònha : sornarut, tristàs, desinteressat d'aquesta vida. Mai la vida, tu te la siás causida. As montat lo Mas coma o voliás. Luòga que ieu, ai rèn causit. Ai pas causit la malautiá, la retirada. Li colègas son en Argeria, pènsa-te!

- O mòrts!

- Basta!

- Basta, Abèl!

Eu s'escarta afolit. Bretoneja : çò que dises... Nadina s'es arborada. Patís. Ara Abèl a capitat. La dolor en ela se renòva.

- Basta! Se vòles morir, tant e tant, benlèu qu'as rason. E basta pèr ieu, tanbèn. La mòrt es dins ieu coma dins tu. Dempuèi onze ans velham nòstra mòrt, sèns ensajar de se refaire la vida.

Nadina sènt lo corredor vuege darrier la pòrta, lis escaliers vueges e la campanha silenciosa dins la nuech d'octòbre. De chins se respòndron luenh en orlant. Una paur pariera a la d'Abèl i quicha la gargamèla.

Nadina es assetada. Abèl la fàcia e i escònd le mirau. Tèn dins sa man un gòt. Bèu. Avia ja lo flaire de l'aigardènt dins lo bofe quora tornèt de Montpelhier. Remira lo fons dau gòt. Si tempes son emblanquits e desnusats forçà. Un batedís de vena se i vèi.

- Parla, Nadina. Pèr tu manquère de tuar un òme. Te 'n sovèn?

- I siáu pèr rèn!

- Pèr rèn, coma sèmpe! Mai me tenguères pas lo braç.

- Pas mai que tenguères! L'òrror dau chaple dins la vila o explica tot.

- Explica pas perqué fugiguères amb ieu, sèns un mot pèr aquel òme que pasmens lo coneissiás!

- Me butes pas a dire... Es tròp luenh, aquò!

- Coma cridères! Crida, Nadina!

A mandat barrutlar lo gòt dins un canton. De si doas mans arrapa li peus blòndas, li tira e tira la tèsta en arrier. Nadina a mau, mai cridarà pas. Se vòu pas aparar ni mai. O vouguèsse, saupriá pas. Fai que rebolhir de sofrènça e de paur.

Pauc a cha pauc Abèl remonta lis annadas. Còmpta li mes. S'es rèn desmemoriat. Fai l'istòria di silèncis coma d'esdeveniments, coma de paraulas d'amor. Es justament d'amor que parla. Ne parla rauc e gras, que la bevènda lo possedís. Nadina escapa. Se 'n cor dins li vinhas. Se revira pas que sap coma la pòrta plena de lum es a brand e que l'òme se i incorporà. Trèva tota la nuech, dins la sason encara teba, esclarada de lunada. Quora es escrancada, s'ajaça sus una riba de camin. Tòrna a l'auba qu'Abèl a ja partit pèr Montpelhier.

- Nadina, tornar començar l'anciana vida...

- Queta vida?

- Me siáu afrairat amb de colègas d'antan. Me duerbon una amistança nòva. Vène amb ieu aquesta nuech.

- Qué faire?

- Veiràs. Pèr ara simplement nos metre d'acòrdi sus çò que se passarà, çò que farem pron que se passe.

Abèl tèn un revolvèr dins sa pòcha. S'endevinha a la giba qu'aquò fai. Nadina trefolís espaurugada.

- Aviás pas paur dins un tèmps que i aguèt!

- Era pas parier.

- Es parier. Te debanarai tot. Comprendràs!

- Non, me fas òrre!

- De qué i aviá mai, que te fasiáu pas òrre?

- I aviá l'amor, Abèl!

- Ara o as escullat. Puta de femna, que l'amor, i a qu'aquò pèr la faire marchar. E amb l'amor n'auràs tot! Amb la porcariá!

Se sarra d'ela. I prèn mai la tèsta. D'una man. Nadina vèi dins lo mirau son còu desmargat, causa pèr rire. Son rire denèrvis restontís dins lo grand mèmbe. Abèl adonc pica de l'autra man, bacèla. Puèi se recuòla. Nadina es tombada au sòu. D'un vam s'arborà. S'ausís bramar, en vesènt la man que vai vers la pòcha :

- Tira, pèr acabar!

Mai Abèl tremòla. Sis uelhs plorinejan. S'espalanca. Se prèn la tèsta dins li ponhs, la balança. Es rèn qu'un trachelum de tot lo cadavre, alongat sus li bards. Nadina pènsa a tot çò qu'eu a patit, li massacres consentits que serva dins sa mementa. Benlèu qu'aquela man lònga que tremòla, que vèn vers ela... Se clina ; calenha li peus gris.

- M'amas encara, Nadina. Encara?

Soina coma una bèstia.

- Oc, òc!

E saupriá pas dire ela s'es una messòrga de pietat, ò non.

Mai en levant la tèsta, Nadina se desvita dins lo mirau. E crèi que i aga un autre mirau. Dins un cambra de logar, a la vila. Lo mirau de l'armari rebat lo liech, e sus lo

liech dins un desbòrd susant, un image de jòia carnala s'escriu en plen.

- Puta! crida. O as dich, e mai as rason!

Eu se bidòrsa, suplica. Nadina escala au primier, s'embarra a clau dins sa cambra. Eu pica a la pòrta de tèmps. Puèi s'entènd que davala. Lo motor d'una autò petarda e s'aluencha.

Nadina aviá decidit de pas demorar au Mas aquel estiu. Amb Guilhem farián un viatge. Laissariá lis òrdres au baile e au cònttramèstre. Serián tornats pèr vendémias. Nadina visquèt tre lo mes de mai davant de mapas ; menimosament dessenhava un itinerari, lo desfasiá, se trachava d'un autre. Alemanha, Itàlia, Espanha? Es Guilhem que causiriá.

Davant de mapas la capitèt un jorn l'Inspector de Polícia. Debanèt lo dequé de sa vesita. Lis atemptats recènts avián permés de prene en mans lo fiu d'una cotria, ont se trobèt lo nom d'Abèl Chabròl. L'inspector èra cortés e voliá pas mesclar la vèusa a l'afaire, çò disiá. I sufisiá de saber s'ela aviá arremarcat de coneissèncas de son marit e retengut de perpaus.

Aprenèt que degun veniá jamai au Mas, qu'Abèl partiá toti li matins pèr Montpelhier, dins si darriers tèmps, e ne tornava au tard, semblèt contènt e rassekurat. Son enquista èra facha, e de bòn vèire, se l'estimava mai corta e bufèca.

Pasmens coma aviá ja mes lo det sus lo pèile, en se clinant un pauc pèr salutar, se ragantèt e s'excusèt de çò qu'anava dire e que i èra pas comandat. En virant is entorns dau Mas, fasènt son mestier e charrant amb l'un ò l'autre, aviá après çò que se disiá, que Nadina aviá rebut donacion de tot lo domèni, gaire de tèmps abans l'accidènt. Pensava que foguèsson de maudires. Mai coma Nadina fasiá signe qu'èra verai, s'atencionèt mai, vouguèt aprene, manca que i aguèsse d'indiscrecion...

- Mon marit se mesfisava li darriers jorns. D'un costat se sabiá malaut, e lis esmòus d'aquela vida que menava, segur que l'aflaquissián encara mai. De l'autre me parlèt de menaças...

- Aviá bòn biais de se mesfisar. D'obriers m'an parlat d'un còp de fuòc que s'ausiguèt la nuech de sa mòrt. Es una fantasiá de son idèa. L'entendegueriatz pas, vos?

- Si, mai lo rapòrt que vesètz?

- O sabiatz e digueriatz rèn a la polícia! Es estranh, estranh!

Nadina respòndia pas. L'Inspector s'entrepachava dins son dire :

- Estranh! Enfin! Se 'n vèi tant ara! De tota maniera la mòrt èra naturala. Lo constat de decès es sèns contèsta. E se i aguèt un còp de fuòc, es un detalh dins l'afaire. Eriatz assabentada qu'Abèl Chabròl aguèt una gròssa discussion la nuech de sa mòrt? Segur, avèm pogut establir quasiment qu'èra aquela nuech. Dins un bar de Montpelhier. Amb de gènts que li perdèm pas de vista ara. Era question de sòus, a çò que compreguèt lo garçon. Autre causa : es que coneissètz Bernadeta Vabre? Aqueu nom vos ramenta rèn? Non? Es daumatge. Vòstre marit la vesia fòrça.

Nadina esperèt que l'autò de l'Inspector aguèsse limpat sus tota la longor de la lèa de pins, puèi tafurèt dins la despènsa. Trobèt lèu lo fais de letras, lo descordelèt e, amb un batècor, acomencèt de legir. I aviá de tot dins lo fais, de vièlhis fotòs d'Indochina,

d'aqueli ont lis Oficiers fan la mina galòia dins una carriòla que tirassa un òme, tot sorire tanbèn. Abèl pasmens èra mai sevèr que non pas sis amics. Se vesia un còp davant un vilatge de clueg que fumava. Dins lo canton de l'image i avia un còs expandit. Nadina passèt lisc. Puèi de letras, de letras... D'uni, nombrosas, venián d'Argeria. Parlavan de colègas qu'èran dins lo bled, d'una vida dura amb lo freg e lo perilh. De frasas venián sovènti fes, coma :

- «Quau sap çò que t'auràn dich, li civius, de la batèsta aperaici?» ò «Tu que vives amb li que se radassan» ò «l'òbra anarà d'aquí a la fin ; laisse li politicians a son romantisme de sang e de borrelatge ; aqueli tanbèn, lis aurem».

Li letras mai recèntas comentavan una traïcion :

- Siam traïts. Dempuèi que fasèm la guerra, la fasèm pèr donar la victòria au pòrc que nos combat!

Nadina tenia pas paciéncia de legir tot a de rèng. Cercava una escritura de femna. Finiguèt pèr la trobar, e mai la signatura : Bernadeta. De còps : ta Bernadeta. Eran de letras curiosas, acompanhadas de retalhs de premsa. Una cronica enferonida de l'actualitat, ont se parlava de puresa de lònga, sus un fons de descòr, d'òdi, de violéncia de l'èime. I avia de rampeladas pèr una vertadiera tuaria, ò d'explicacions metodicas d'una organizacion clandestina que seria possibla, que prenia la forma e lo vam. De sollicitacions, qu'Abèl vènga a Montpelhier tau jorn, e mai de menaçs, e de demandas de sòus. Tot un drama se compausava. Abèl reticènt, Abèl vengut e qu'avia rènd dich, qu'avia rènd portat de çò qu'avia promés. Li letras se fasián mai nombrosas e mai fèras devers lo mes de setembre. L'organizacion avia de besonhs mai grands. Abèl s'era laissat enviscar. Nadina se sovenguèt d'una soma gròssa qu'eu li demandèt un jorn, e qu'ela balhèt sèns demandar la rason. I avia quauqui regas de grandmercés. Grandmercés tanbèn pèr un après-dinnar qu'era gaire difficil de comprene de qué s'era passat. Una mena de tendrum, sèns detalhs, dins l'estil o fasiá clar. Nadina, tot legissèt, fasiá esfòrc dins si sovenirs. E mai visquèsson a despart l'un de l'autra, i arribava, a Abèl e a ela, d'anar ensèm a Montpelhier ò a Nimes.

Siá pèr una vesita au notari, siá simplament pèr usar d'una sola autò. Rescontravan aqueli jorns de gènts qu'Abèl coneissia e que podia pas faire de mens de presentar. I aguèt de femnas quauqui còps. Una filha, un tantòst, qu'agachava Abèl amb una mena d'amistat ferotja.

Tòrna prene li fotòs. N'i a una ont Abèl es a Hanòï dins un ostau, entremitan una familha. A costat d'eu una drolleta de dètz an ò dotze. Nadina parpeleja. Dins la cara de l'enfant lo regard fòrça drech fai ja pensar a un voler de granda. L'istòria es tota facha, ara, Bernadeta Vabre, son paire mòrt a Dien-Bien-Phu prèd d'Abèl. Ela vèn amb sa maire a Montpelhier ont es estudianta. Abèl tòrna vèire li femnas, vai manjar a son ostau, lis ajuda a viure. Mai la dròlla lo tira a ela, li donas sèvon plus a melhorar la vida, van a una organizacion que sèmpe que mai demanda. Abèl refusa, s'encanha, plega, pòrge. D'òmes intervènnon qu'òm senhala pèr d'initialas ò de nom d'escais. Dins tot aquò una aventura se mescla, ont la filha sap çò que vòu, mai Abèl fai tot pèr ne pas parlar. Ela pica mai sus lo talh. Nadina ressauta qu'a trobat son nom :

- Adonc, es verai, amas ta femna. Paure òme! Benlèu l'amas pas, mai te 'n pòs pas

despegolir. Pecairet!

L'ironia dura quauqui regas, puèi se passa au racònte d'un afaire de Lemòtge ont Nadina comprèn rèn, senon que i es question d'atemptat e de quauqu'un que faudriá recaptar au Mas di Pins.

N'a pron. Remanda li letras sus la tauleta. Pòt pas pensar, que la tèsta i dòu. Lentament recampa li fotòs e li papiers. Vai a la cosina, duerp lo fornèu e, un a cha un, fai cremar li fuelhs. La calor enflamba si gautas. Amb un picafuòc trissa lo molon negre, que demòre rèn qu'un cèndre possós. De tròç de fotòs recauquilhats e jaunes demòran. Ne fai un molon a despart, i bota mai lo fuòc.

E junh s'acabèt la batuda dau repicatge. I aguèt un moment de mòla dins lo campament espanhòu. D'uni partiguèron, la màger part demorèt. Nadina aviá prepausat i Colòmbes de venir au sieu dau tèmps que seriá ela en viatge. Aquò i fariá un pauc de relais dins son viure. Mai vouguèron pas. Pèr escapatòri prenguèron que devián faire d'adobaments a l'apartement, tornar tapissar la cambra dau pichòt pèr que siá au linde en octòbre, emblanquir la cosina. E puèi la tatà se sentiá ablasigada, la podián pas laisser, ni mai la menar. Nadina trasiá un pauc de pena de se levar dau Mas sèns degun pèr i contarrotlar lo trabalh. Pasmens çò decidit o èra. Un matin de julh prenguèt lo volant de l'autò e entamenèron l'escorreguda promesa a Guilhem.

Montèron de cap a Soissa. Vesián tot de çò que se deviá vesitar. Ela aviá pas de besonh de s'assabentar dins la guida. Quasiment o sabiá de tèsta abans de partir, aquò bèu qu'anavan vèire. Demoravan una ò doas jornadas dins li vilas. Lèu tot se mesclèt dins la clòsca de Guilhem, de tant que ne remiravan de panoramas, de coladas, de lacs. Mai Nadina lo vèspre, dins son liech, preniá si nòtas dins lo marge de sa guida e sus si mapas. De còps se fasiá la charradeta a la taula dis ostalariás. Li meritis di país, dis aubergas, di camins e di sits se comparavan. D'òmes venián un pauc pegós, en s'anonciant la nuech, d'aquela femna sola que viatjava amb son dròlle, e mai qu'èra bèla, dins lo plen de son tèmps. Trenta-sièis ans, çò disiá, mai li pareissiá pas. Guilhem coma èra totjorn aquí, lis òmes finissián pèr dire l'adièu a la femna e a l'enfant. Pèr còtra s'escambiava d'adreças amb de pàrias amistosas, pèr cas qu'òm se poguèsse mai rescontrar.

Faguèron lo torn di lacs, un a cha un, passant de Soissa en Itàlia e i tornant quora o faliá. Landèron puèi fins a Milan. Sus l'autostrada. Guilhem s'enfectava, adonc preniá un libre e legissiá. Nadina se chalava de l'aviadesa sèns ges de lassiera, sus d'estradas largas e solelhosas mentre que l'autò s'enfonsava, tombava, tirant sus Miegjorn dins un país verd sèmpre que mai delargat, e li vilas qu'òm li quitava de caire fusavan en crestas de campaniers darrier li pibolas. Rodèron la plana septentrionala, de ciutat en ciutat. Après plombèron sus Roma. Coneguèron de ròdols d'una agradança extrèma maugrat la caud e lo forra-borra restontidós di vacanciers de toti li parladissas. Demorèron gaire a Florènça, mai a Roma s'establiguèron pèr una quizenada.

Barri pèr barri,, rèn de la ciutat i escapèt. Nadina sus lo Forum fasiá la soma de çò que i disiá sa guida e çò que sabiá lo dròlle, que i avián dich en classa. Mai la nuech, lo dròlle dormèt ja dins lo liech a costat dau sieu, ela se metiá en fenèstra. La ciutat viviá.

De gènts cridavan dins de cafetons. Una raissa de lums picava sus la carriera ont passavan lis autòs pichòtas e li fiacres comols d'americans e d'alemands. Un grífol barròc jogava d'aquela lutz amb si garbas aigalosas. Una noléncia de terrum banhat e de flors senhorejava pèr en subre li vapors d'esséncia. La tristesa flaca teniá Nadina sèns que boleguèsse fins au mitan de la nuech. La patz l'aviá tota presa, mai dins la patz lo tristum montava coma un pentiment, un langui sabiá pas de qué. I escasiá sèmpre de pensar a Abèl, devers la fin de son estança. Mai lo sovenir de la dolor darriera de sa vida d'eu la fasiá plus ges rebolhir. Rasonava sus Abèl : aviá sachut que Maurici, de Nadina èra vengut l'amant, e aviá pas quincat. Aviá vougut aquela donacion pèr abrigar la fortuna dau Mas dis entpresas de Bernadeta e de sa banda. D'a travers la frenèsia que lo manjava, un voler trantalhejant aviá fach camin. Nadina s'aparava de la grand pietat que se conflava dins ela coma un mau en tornant prene sa guida, en chifrant li despensas qu'èran de prevèire pèr acabar l'escorreguda.

Lo matin comprava de jornaus italians ont anava cercar sèmpre li nòvas de la guerra d'Argeria. Sènsa li precaucions de la premsa francesa, se i vesíá tota l'òrror dau mortalatge. Se parlava d'una misèria immènsa dins de camps de concentracion. Sèns patria au còr, sèns idèa sus çò que se passava, se sentiá trabalhada coma de la languison d'un Dieu. Trevava en torista li glèisas de Roma, amalugadas d'aur, de colors ufanosas, d'estatuas gigantescas e de ceremoniás nòblas. Aviá jamai cregut en Dieu. Pèr quant a Abèl, aviá rèn retengut e l'uganauditge tissós di Chabròls. Guilhem foguèt batejat protestant pèr seguir la costuma, pas mai. Roma èra una vila cava. Nadina i passejava son èime desèrt e sa carn amoçada. Si pas menavan dins lo chafaret de la carriera un bruch parier coma dins la nau de Sant Joan de Latran. Sus aquò li jornadas fasián flòri de beutat vana amb la semblança d'un projècte dau Borromini.

Abandonèron Roma qu'avián tot vist, au mens se o cresián. Tornèron passant a Pisa, pèr la còsta. Se banhavan sus de platjas comolas. Guilhem n'aviá pron e mai d'un còp, quora Nadina vouguèt intrar dins li terraires e furnar lis endrechs, faguèt tant que doblèron lis estapas. Arribèron au Mas en plen agost, un jorn qu'avián fach ges de demorança dempuèi Niça, manca una ora en Arle. La cort, après la lèa de pins, s'èra aclatada tot l'estiu sota la pòussa. Li fuelhas dis acaciàs n'èran grisas. Au bèu mitan Ponget tarabastejava sus sa motò desmontada. Faguèt un signe de la man, sèns mai :

- Tèn! es pas restat de tèmps a trabalhar, aqueste, venguèt Nadina.

Guilhem èra puslèu contènt de tornar trobar son colèga grand.

VI

QUAUQUI jorns puèi Nadina recebèt una letra d'una tala dòna Müller. Era una alemanda rescontrada a Bellinzona. Sabiá a dire que restava a Palavàs una setmanada, que son marit l'aviá aquí rejoncha. E mai i fariá gaug de passar encara de moments amb Dòna Chabròl. Era de vèire que la convidada escondiá una idèa : se faire convidar en retorn a recórrer la Camarga. Nadina a Bellozina un vèspre, s'èra abandonada a pintar lo Mas, l'encontrada, l'avalida dau paísatge. Aqueli gènts, li faudriá recebre i Pins. Es que l'ostau o permetiá? Nadina s'avisèt que de catòrze ans fuguèron raras li vesitas. Passèt

una jornada a despenjar li cortinas, a comptar li siestas. Sèns se faire ajudar pèr la de Ponge, qu'ela èra pron fargata, e mai aviá pron d'òbra ara pèr ara, escobilhèt e fretèt li mòbles. Li mòbles pasmens èran bèus, comprats un an l'un, un an l'autre, vers d'anticaris. Sufisiá d'apondre de flors pèr donar au mas un mina de luxe. Mai de flors n'aviá ges. Ponge ne fasiá pas venir dins son òrt pichòt. Ne faudriá anar comprar a Nimes. Un moment se pensèt de dobrir la cambra. Trastegèt un parèu de minutas davant la pòrta pestelada. Anariá querre la clau? Fin finala trobèt que i auriá pas a faire dormir aqueu mond. Rintrarián toti li vèsPRES a sa pension. Antau esvaniguèt un peçuc d'angoissa.

Guilhem a Palavàs vouguèt pas venir. E mai foguèsse dimenge, Ponget i aviá promés una partida de pesca d'anguilas. Se sa maire rintrava de tard, lo trobariá au liech. Pas mai! Nadina adonc s'adralhèt soleta devers Mauguòlh. La calor picava arratge. Encapèt li Müller aquí ont i avián dich, sus la platja davant lo Casinò. La convèrsa aitanlèu foguèt animosa. Avián tant vist de causas en Itàlia! Nadina èra anada a Venisa? E Ravenna, e Rimini? La Dòna Müller ela aviá davalat fins a Pescara de lòng de l'Adriatica. Mai son intencion èra bèn ara de conèisser la Camarga abans la remonta. L'òme se risiá de son idèa amb una fòga e dins un francés mai cochós que lo de sa femna. Era estat vengut aperiá dau tèmps de la guerra. A! parlèm plus ges de guerra! Nadina mutèt quora eu evoquèt Avinhon e Arle. E mai sabiá quauqui mots de provençau, sovenir de l'Universitat. Oc! foguèt estudiant de Letras! Cita de noms d'autors que Nadina li conèis pas. Ara es avocat, a Ais de la Capèla. Li Renans, çò ditz, foguèron totjorn virats devers Miegjorn. Lo flume raja a l'Ubac, mai li còrs van en remontant lo briu de l'aiga. Tròba la frasa tan bèla que ne ritz, d'un rire que fai gancillar sa ventresca roginosa de la solelhada.

Nadina l'entènd gaire. Agacha un òme drech sus la sabla, davant la mar. Sèmbla remetre aquelis espatlas sornas, aqueu biais de tenir li mans sus lis ancas, li poces dins l'esquina. Voudriá pas que siá eu. Mai deu sentir, l'òme, qu'un regard l'a destriat, d'abòrd que se revira. Maurici fai una bèba d'espantament abans de sorire. D'un biais de natura sarra e s'anuncia. La largada fai petar sus la tèsta de Nadina la tela d'un parasòl. Pèr pas rescontrar la cara de Maurici, ela remira la vela blanca d'una barca que s'emmara e que clina boleguiva.

Fau faire li presentacions. L'alemand es contènt de conèisser quauqu'un mai dins lo país. Pausa des questions sus li culturas, sus lo vin. Maurici respònd coma sap, e sap tot çò que fau. Nadina s'alonga sus la sabla que crema. A ras de l'uelh dança la refflamor, que deu èstre ara mai de miegjorn. La mar pampalheja. Li colors di velas s'ennegan dins la claror. Nadina pòt pensar en rèn. La calor la pren, la pallèva, la tira a la mar ont ela dintra coma se resquilhèsse. Nada lo pus luenh que pòt sèns se revirar. A un moment entènd lo batedís d'un navegar violènt. Un braç l'encencha mentre que Müller, a trenta mètres darrier, crida que l'espèrem.

Maurici, qu'èra sol, dinnèt amb eli. Parlèt di vendémias qu'anavan començar. Contènt quauqui sovenirs d'Alemanha ont aviá fach l'Ocupacion. Lo bolhabaissa èra pebrosa. Se beviá ferme. Lo calimàs trasiá un brasàs sus lo betum a ras de la tenda ont manjavan. Nadina a de moments s'esperforçava d'agantar una idèa. La solelhada, lo banh, lo vin, l'avián reducha. Se sentiá la tèsta sonòra e un pauc de dolènta. Coma a

Roma , li nuechs lo tristum l'apasimava au dintre. Tres ò quatre còps deguèron repetir una question que li fasián.

Estirèron la jornada. I auriá pas agut tant de mond dins Palavàs, foguèsse pas estat un dimenge. Mai un molon de jovènts tenián li carreiretas.

Parlavan fòrt, tròp fòrt. Galejavan li filhas d'un bòrd dau canau a l'autre. De païsans passavan amb sa biaça dins de panieras. Se passegèron fins a Magalona, d'a pè, dins l'escandilhada. Se i banhèron. Tornèron au vèspre enintrat. Lis estanhs flamejavan. Nadina aviá pogut faire sa convida pèr lo dimarç, e li Müller èran d'acòrdi. Maurici boleguèt pas. Apondeguèt pasmens qu'èra un astre de faire de son tèmps çò que se voliá. Eu, si terras lo tenián.

Nadina podiá pas partit. Cercava una escapa e la trobava pas. Tant i a qu'après lo sopar lis Alemands aguèron una idèa d'amusament. Avián destraucat un cafeton, dins una carriera darrier lo vilatge, ont li dimenges i aviá d'atraccions :

- Mai popular que lo Casinò, explicava Müller. A ieu aquò m'agrada. Es pas d'un gost bòn, bòn, mai fau conèisser li gènts en fòra dau torisme.

I arribèron sus li dètz. Lo luòc d'efiech èra tilhós. Fach en pòsts pintadas violentament e pron nautas pèr que se veguèsse pas dau defòra. Una orquèstra de tres musicians menava de bruch. S'assetèron. Nadina remetiá dins la molonada de caras conegudas, li joves di mas, que se butavan lo coide en la vesènt intrar. Se dançava. Mai quora la batariá faguèt senhau toti s'escavartèron pèr quitar liure un redon de cemènt. Arribèt una filha primachòla e blonda qu'en prenèt lo ritme de l'orquèstra dins si cambas e si braç comencèt de se desvestir. Li remarcas porcassas fusavan de la molonada di joves. Maurici agachava amb un uelh de se garçar d'eu, l'Alemand que s'engavachava quora compreniá çò que se disiá. En convivéncia Nadina soriguète e Maurici o veguèt.

Es aqueu moment que Ponget passèt darrier eli e chuchutèt :

- Agatz paur de rèn. Lo pichòt s'es endormit.

Nadina se revirèt subta. Eu la remirava en fasènt petar la lenga. S'èra endimenjat, la vèsta larga i tombava drech dis espatlas, sorna, amb un insigne militar a la botoniera. Mai se faguèt un remenadís en un canton. Dempuèi quauqui segondas se i vesia de soldats. Una votz clantiguèt :

- Li pichòts salòps de castrats!

Un còp de ponh bombèt. Un dròlle darbonèt d'esquina en plen mitan dau cemènt. Sa tèsta tustèt just davant li pès de la filha que demorèt quilhada, lo ritme encara un pauc dins ela, e mai l'orquèstra aguèsse calat, li possas dins la lutz, la man arrestada qu'anava desfaire lo nos d'una braieta. Ponget se roncèt sus lo còs expandit. Mai faguèt aitanlèu una mescladissa de gènts. De cadieras montavan sus li tèsta, de braç li tiravan en arrier. Se cridava :

- Li paràs au canau!

L'ersa dau mond d'un còp se pleguèt vers la sortida. N'i aguèt que se faguèron garçar defòra. Nadina s'avisèt que Ponget aviá desaparegut, e mai lo jovenet amalugat. Maurici tanbèn i èra plus. L'orquèstra reprenguèt. La filha desnusada quitèt lo redon en rabalhant si vestiments trepejats, una man sus una possa.

Müller prepausèt que partiguèsson. Sospirava : Nosautres tanbèn avèm conegut aquò, i a pron de tèmps. Siáu pasmens contènt d'aver vist ont ne siátz aici. Es la soma di pichòts afaires d'aquela mena que finís pèr...

Nadina escotava plus. Vouguèt pas de faire acompanhar fins a son autò, li quitèt davant la pension. Sabiá pron de qué l'esperava. A costat de l'autò, Maurici èra drech. La veguèt venir de luenh sèns un gèst, senon pèr escrachar sa cigareta sota son pè :

- Venètz, Nadina. Ai la clau d'una vila d'un amic.

S'acaminèron d'a passets. Nadina disiá rèn. Se podiá pas despegolir de la tristesa de la jornada, e mai s'empachar de badalhar.

Devers la fin de la nuech se desrevelhèt. Maurici èra davant la fenèstra, nus, que beviá la frescor. S'anèt pausar detràs eu, sabentament quichada de tot son còs. Eu se revirèt pas, faguèt :

- Veses, Nadina, as tornamai tot trobat. I a rèn de mai simple.

- Oc, simple! respondeguèt.

E de sa boca, mitat doberta, amb son bofe calinhava l'espata d'aquel òme. Una luna d'un grand tròç esclairejava li teulissas. Una nèbla d'estèlas un pauc pallas conflava lo cèu.

Arribèt au Mas abans l'auga. Intrèt sèns menar de rambalh, s'estènt pasmens assegurada que Guilhem dormiá. Lo tristum de la velha èr oblidat. Se rementava coma s'èra quitada anar au liech sèn faire avís a la cambra ont Maurici l'aviá menada. Se ramentava tanbèn coma de la lassiera sortiguèt a la subita una jòia fèra que li cobriá toti dos d'un esposc de risadas. Coma venguèt l'apasiment e un sòm lachenc, la carn contènta. Ara podiá plus dormir. Trevava li mèmbers pès descauç sèns saber ont s'aplantar. Quand l'auga intrèt dins lo salon, que n'aviá butat li tampats, Nadina se coifèt, sèns ges de mirau. Mai l'enveja de se vèire i venguèt. Dins la cambreta di banhs, degalhèt una orada a de suenhs de beutat paciènts, dins l'odor di cremas. Amb tot aquò l'enfant se levèt e, pensant pas a demandar rèn de quora èra tornada sa maire e de çò qu'aviá fach, se meteguèt a contar una corsa afolida dins la palun : avián pescat d'anguilas, e mai galejat en destacant de barquets de pescaires, secutat de ròssas dins una sansoira, desvariá una escarrada de vaquetas. Pongèt aviá aprofecat la jornada pèr faire de racòntes de son tèmps d'Argeria, de crèire qu'èra una vida chanuda que i avián facha menar ailavau.

De i tornar au pus lèu, amb lo Ponget, si que n'aviá l'enveja. Mai aqueste tot bèu just partiá pèr la vila, e tornariá pas qu'a miegjorn. Nadina balhèt a Guilhem, pèr fin de l'ocupar, una comession de faire au còntramèstre, e mai un fais de vestiments vièlhs de donar i dròlles dis Espanhòus.

Veniá Guilhem de partit quora intrèt dins la lèa l'autò dau vièlh Chabròl. Mai au còntre de la costuma, la menèt pas dins la cort. Bombèt la pòrta e s'acaminèt a grandis cambadas. Diguèt quitament pas bonjorn. S'assetèt e atacuèt de parlar coma quau recita. Segur que s'èra fach lo discors d'avança en venèt :

- Nadina, tornèm prene li causas aquí ont lis aviam laissadas. Siatz estada brava de nos permetre de venir de tèmps en autre au Mas. Vesètz que o avèm gaire aprofecat. Vos avèm pas secutada. Siatz estada brava tanbèn de nos menar lo dròlle, estènt que

nosautres lo veniàm pas vèire. Mai fau pas crèire que çò qu'es agut estat dich es desoblidat. Vos pausère una question après la mòrt d'Abèl. I respondegueriatz pas.

Nadina compreniá pas. Lo vièlh s'èra tot just pas trachat qu'ela viviá autrament que dins l'idèa qu'eu la quitava pas. Respondiá rèn e Chabròl en l'agachant se despacientava.

- Vòle parlar de la fortuna d'Abèl, ò puslèu de la vòstra. Me faretz pas encrèire que sabètz pas mai çò que vòle dire!

Oc, o sabiá, ara, Nadina. Se tiblava tota en se recordant la vesita, lo vèspre de l'enterrada, la violéncia morruda dau vièlh e la paura flaquiera qu'ela aviá endevinhada, e mai s'èra comprés qu'endevinhava. E se demandava s'anava pas s'arborar pèr lo garçar defòra. Puslèu quitar passar lo ruscle, mutar. Rèn donar d'ela. Pas mai d'ela que di sòus. Tirava sa man en detràs sus lo braç de sa cadierassa en escotant la votz que debanava si rasons, una votz fòrta, tròp clantissenta dins aqueu mèmbe ont dintrava una matinada tèntra d'aura e de lutz.

- I a de moments qu'òm a lo drech d'exegir. Au nom d'un òme mòrt e de tota la vida d'un òme, çò que foguèt, ont anava. Ara fau perseguir lo pretzfach d'Abèl. Vos farai pas l'escòrna de vos parlar de patriotisme. Me ramente que vos dessenhère la vida d'Abèl coma una rega drecha. Es aquò! Ara vèn que la rega totjorn tan drecha passa pèr vos pèr anar a Guilhem, mai tard. Còmpte sus vos, Nadina. Una soma necessària uei, e que fau lèu vojar. Benlèu qu'en balhant la soma, engatjaretz mai que de sòus. Riscatz un pauc de vòstra estarsuau. O dise clar :

- Vos comprometèm. Devètz aquò a Abèl.

Avènt tot dich, esquichada un sorire. Mai Nadina bolega pas mai. Regarda, espaurugada e mesfisènta, l'estatura mieg clinada amb li mans dubertas e la cara borrelada de tesics maugrat lo voler de se tenir. Lo paire s'es envielhit encara dempuèi un an. La semblança amb Abèl es vesadoira, mai coma una desgauhadura. De qué ne sap, d'Abèl, aqueu paire?

- De qué ne sabètz de vòstre fiu?

Eu s'arborava, li mans prenon lo tremoladís.

- D'ausir aquò, d'ausir aquò! Aurette jamai de vergonha! Abèl a vos disiá rèn e a nosautres disiá tot. Passava toti li setmanas, e mai mai, a Nimes dins li darriers tèmps.

Nos sabiá a dire toti si pensaments. L'avèm ajudat amb lo recapte. Avèm recaptat sis amics. Vos d'aquò ne sabiatz rèn. Vos acontentaviatz de lo faire patir de vòstra porcariá. I avètz pas fach la vida aisida, e siam pas pèr o aver pas après.

- Abèl vos parlèt de ieu?

- Un còp ne parlèt, pas mai! Mai n'i aguèt pron. Aquò's vos que ne fagueriatz una pelha.

- Non pas ieu, pas ieu!

Nadina s'apara coma pòt, mai sènt que sa paraula es dolorosa. Lo vièlh n'a pres de vòlha, amenaça amb lo ponh.

- Aquò l'arregardava : vos aviá vougut, vos aviá. O lo teniatz. Mai ara anatz pagar.

Nadina manda un cacalàs.

- Pagar? Amb de sòus? Pagar la sofréncia amb de bilhetas?

- Oc, amb de sòus, e amb vòstre planviure qu'ara fau que s'acabe. Vos plegarai.

Lo ponh de bolega, la paraula s'entrepacha. Diria çò que sap, Nadina... Mai non, intrarà pas mai que l'autre còp dins aquela fèbre de violéncia. S'arbora, ditz que rên a ela se podria desrabar. E mai parla de consciéncia, ditz lo mot. Lo vièlh ne vèn enferonit.

- I a de mots que li devètz pas dire, vos!

Veraï. Li Chabròls, i fau pas prononciar davant lo mot de consciéncia. Sa morala ferotja, quora es macada, li menaria au crime. Se vèi que lo vièlh se tèn una idèa encara pèr pas picar. Mai a trobat mai fòrt qu'un còp de ponh.

- Nadina, fau plegar. Lo jorn de l'enterrada sabiau pas que quauqu'un tirèt sus Abèl. Dempuèi o ai après, que tot lo mond ne barja, que la policia me o afortiguèt. Degun diria pas que siatz vos qu'avètz tirat, mai l'enquista es acaminada.

- Que se faga l'enquista! Veirem! brama Nadina. Oc! Quauqu'un tirèt, mai quau?

Lo vièlh es pres d'una estranha compreson. Vai a la bibliotèca, furna, crida : ont avètz mes lo revolvèr d'Abèl? Duerp de tiradors. Son toti vueges e li quita a badar. Dins la cambra? Demanda. E si papiers?

Aqueste còp Nadina se tèn plus. Escala d'un alen, se quilha davant la pòrta de la cambra e se i empega. D'avau lo vièlh la desvita. Udola :

- Coma vouldrètz Nadina! Mai anaretz pas luenh ni mai lontèmps amb aquò!

De la fenèstra dau corredor lo vèi cambejar dins la lèa. Una femna lo vèn rescontrar. Nadina, quichant son pitre d'una man, s'atenciona de tota sa vista. Es una femna jove, una filha qu'aganta lo vièlh pèr lo braç, sèmbla de l'apasimar amb de paraulas. Eu se desraba pèr bracejar. Vai a l'autò. La filha lo seguís d'un anar plegadís. A Nadina i torna una frasa d'una letra legida :

- Me fugisses e pasmens me seguisses d'esconduda. Coma fariás se me seguissiás pas, pèr me parlar dau biais qu'ai d'avançar dins la carriera entremitan li gènts. Sèmblas una bèstia, dises, bèla coma una bèstia.

Pèr intrar dins l'autò la filha serpeja dis espatlas e dis ancas.

Nadina davala a la lèsta, sap ont trobar la clau, dins un tirador d'una tauleta dau corredor. Remonta, duerp la cambra, abra lo lum, que tot i es nègre. D'una vista reconèis l'armari qu'es demorat a brand, lo mirau desvelat, lo liech ont levèron li lençòus, lo matalàs nus. Una odor de poussa s'es espessida aquí dintre, amb un fons d'una altra odor, benlèu imaginada, que peçuga l'estomac. Nadina d'una grand butada tira lo liech de la paret. Aquí au sòu, lo revolvèr. Tombèt de la pòcha d'Abèl. Un pè l'aviá butat, lo de Ponget, pèr que lo mètge faguèsse pas avís.

Nadina, lo revolvèr dins son sac, se trai dins son autò. S'arrèsta davant l'ostau de Ponge, crida la femna :

- Quand Guilhem tornarà, lo faretz manjar. Sabe pas quora podrai èstre mai aici.

Sus lo camin grand se sènt suava. Fai roncar lo motor. Se repassa d'avança li vilatges e li viradas d'aquí a Nimes. Es coma se dessenhava un itinerari sus una mapa.

VII

MAURICE DELPUOG barrèt la pòrta de la vilà, meteguèt la clau dins sa pòcha en se disènt de pas la perdre. Tirèt fòrt lo portanèu dau jardinet. Mai li solelhadas d'estiu avián desglesit li pòsts pasmens gaire vièlhas e lo portanèu vouguèt pas intrar dins l'encastre di dos pilons de cemènt. Bombèt tres ò quatre còps. Arribèt qu'a destrantalhar lo fustatge. Podiá pas pèr aquò quitar antau dubert. Tafurèt dins lis irís pèr destoscar un fiu d'aram. N'i aviá ges. Dau tèmps se pensava qu'aguèsse ja degut èstre a son ostau dau Cailar. De qué i aviá pres de s'entredormir sus lo matin, après la partènça de Nadina? Se pensèt qu'aviá trenta-cinc ans, que podiá plus ges passar de nuechs sèns clugar parpèla. Sa maire lo galejava sus lo gost dau bòn dormir que i fasiá traire pena pèr vendémias quora èra de besonh de se levar davant jorn e de s'anar jaire tard dins la nuech. Tanbèn s'endormissiá plus a la comanda. Aviá passat au mens una orada en fenèstra a faire tubar. Era lo tabat que i aviá endolorit la tèsta. La lassiera i quichava lo cotet. A la fin anèt demandar en çò de l'especier. Amb l'aram que i donèron estaquèt la porteta.

Li gènts començavan de passar per carrieras, amb un èr de sangflac. Maurici se foetava l'esperit de l'idèa qu'èra tardier, mai podiá pas s'acochar tan coma voliá. La dardalhada i fasiá coire lis uelhs e si lunetas nègras, li trobava pas. Segur que lis aviá oblidadas dins la cambra. Encara una deca que sa maire ne fasiá de qué rire. Era fòrça oblidós. Bonaür qu'ela foguèsse viva pèr i esparnhar li cercas. E patin e cofin... Maurici comencèt de s'irritar. Sacregèt qu'una còla de femnas de pescaires en barjant a la perduda i copavan lo trepador. Se boleguèron pas pèr tan pauc de causa. Deguèt i quitar la plaçar. Soscava pèr se sovenir ont aviá garat l'autò. Amb la frapa de pòble que i aguèt aqueu dimenge, aviá virat un lòng moment abans de trobar plaça liura. Anèt vers una carriera, mai aitanlèu se faguèt idèa que se trompava de dimenge. Faliá tornar faire dins sa tèsta la bosca de la velha. Ont aviá virat? Sèmbla que s'esquilhèt dins un carrairon.

En virant finiguèt pèr trapar l'Aronda acantonada dins una carreireta bòrnha. Era sola. Mai de pensar que quauqu'un aguèsse fach manòbra a costat d'ela : la carroçariá èra escarraunhada sus doas mans de lòng. Maurici sacregèt tornarmai. La sabla deviá tanbèn aver intrat dins lo motor amb li revolums que deguèt faire l'abestit, qu'aviá rèn laissat pas un papier pèr s'excusar, pèr dire son nom.

Maurici en s'assetant encontrèt li lunetas còntre sa cueissa. Lis aviá lassadas sus lo sèti en arribant, aviá passat la jornada sèns li botar e sèns se n'avisar. Pas estonant qu'aga ara la tèsta dolènta! En li cargant sus son nas se sentiguèt un pauc mieus. Lo motor faguèt un bruch d'infèrn. Anava pèr partir, quora se diguèt que valiá mai laissar virar un pauc. Nadina, qu'es una femna de precaucions, o fai remarcar sovènti fes. A la pensada de Nadina, una risa i venguèt. Aviá pas tornat parlar de maridatge. Faliá quitar li causas se faire segon qu'ela voliá. Era femna de tèsta. Lo dimenge èra pas estat perdut, pasmens! Nadina, aquò èra eu que l'aviá assienciada de tot lo dequé. Abans ieu, pecaire! Mai se fau mesfisar amb ela. Ges d'aqueli crèires de mascle. La macatz pèr pas rèn.

I aviá quicòm de desmargat dins lo starter. Lo roncar calava pas dins lo tèmps que faliá. Encara un pensament pèr la jornada. A Nimes, Maurici deuriá anar vers un

garagista : un diluns, i auriá la molonada. Partiguèt en jogant de la pedala, en gueirant lo lum roge au quadrant que i fariá senhau que tot anava bèn. Mai lo lum èra reguergie, e lo motor contunhava de bronzinar tròp fòrt. En s'aplantant pèr mai partir, quauqu'un que lo seguissiá se meteguèt a l'esbramassar. Maurici respondeguèt parier, e prenguèt lo camin de Carnon.

La platja èra desèrta. La jornada en se capitant bèla, eu siblejava, tornant somiar de Nadina. D'una paraula la macatz mai jamai amb un gèst. De l'amor o acceptava tot, estènt pas d'aqueli moninas de borgesetas que parlan lèu de vici. Amb Nadina tot èra simple. Veniá amb son còs consènt, sèns desvirar lis uelhs. Compreniá amb aquò qu'un òme aguèsse un còs. Era pariera a aquesta jornada, tèn! Estadissa e segura d'ela. Coifada de beutat blonda.

A Carnon, Maurici faguèt tirar entre li vinhas. Lo vènt que veniá de mar, e qu'anava lèu tombar dau calimàs, se lo laissava picar sus lo pitre, tot despeitrat dins sa camisa d'estiu. Lo calimàs aviá confla li rasims sota li fuelhas.

N'acabavan aquesta setmana amb la frucha de taula. En cò de Maurici, aquò èra ja finit, e esperavan la gròssa òbra de la fin d'agost, quand faudriá viure de setmanas dins l'odor dau most. Maurici, uei, deuriá demorar gaire au sieu. Anariá fins a Nimes pèr saber çò que se pensava de la culhida avenida, e li previsionis di corretiers.

D'un costat Maurici Delpuòg es un òme astruc. Son bèn rapòrta encara, mai dempuèi que n'a pres lo govèrn que non pas dau tèmps de son paire. Atrabalhit sèns d'autri besonhs qu'un viatge d'ivèrn una annada o l'autra, recampa de picalhons, çò dison li vesins. Pensan tanbèn que, se fai lo còp d'esposar la vèusa de Chabròl, aurà trobat son America. D'efiech òm lis a agut vists ensèm pron de tèmps a barrutlar sus li terras abans la fin de l'òme, e mai dins de carrieras pichòtas de Nimes ò de Montpelhier, aquí ont se lòga de cambras a la jornada ò a l'ora. La maire de Maurici pènsa de tot segur parier, e mai ne lèva pas la lenga, pèr prudéncia.

Quora Maurici arribèt au Cailar, la maire faguèt una fonha d'entenduda e sèns rèn dire vogèt una bolada de cafè. La cosina èra de planpè. De la carriera li gènts vesían pas au dintre pèr encausa de la mosquetiera d'aram fin, mai uchavan. E se i podiá respòndre sèns bolegar de la taula. Venguèt lo Jiròni, un colèga de Maurici, propietari e garçon coma eu :

- Fai dos còps que passa, chuchutèt la maire.
- I aviás bèn promés de lo prene uei? Maurici diguèt qu'èra pas lèst.
- Vai bèn! faguèt l'autre. As dormit a Palavàs. Tornarai dins una miejora.

Mai après una miejora, Maurici cambiat e rasat esperèt Jiròni. Faguèt l'anar venir dins la carriera. Un vesin finiguèt pèr i dire que lo fug-l'òbra aviá trobat un autre mejan d'anar a Nimes. Adonc se meteguèt davant lo volant amb una mena de ferocitat. Sa maire lo retardèt encara pèr escriure la tiera di comissions qu'aviá de besonh.

- Coma vòles qu'aguèsse lo tèmps de comprar tot aquò, un diluns?
- Paure, aviás que de te levar mai d'ora de matin.

Galejava. Mai Maurici èra pas d'aquela umor. La malícia lo quitèt pas. Tot se 'n mesclava. Sus l'estrada agost fasiá viatjar de ramadas d'estrangers : badavan lo solèu qu'aviá rèn mai a faire. N'i aviá pron amb un camion que se poguèsse pas lo passar pèr

que tota la rengueirada anèsse au pus lènt. En ensajant de doblar, Maurici se capitèt très còps davant d'autris autòs. Deguèt s'esquilhar sus una drecha e se faguèt charpar dins quatre ò cinc lengatges despariers. De la paur d'un verbau, pèr cas que i aguèsse la polícia dins la colona, se o tenguèt pèr dich. L'intrada dins la vila foguèt tot un atissament.

Pasmens, l'autò rejoncha davant lis Arenas, Maurici poguèt s'entrevar di sis afaires qu'aviá picat onze. Aitanlèu l'urosetat i venguèt mai. Li diluns tot anava bèn pèr eu. Se rescontrava de colègas que fasián lo mercat. Se charrava fòrt dis avanças de la Caissa de Crèdits, di projèctes dau Govèrn. Se parlava un pauc de la politica, mai l'economica, s'entènd pron. Dins li cafès dau baloard li convèrsas calavan pas de la jornada, is entorns di pastís, ò de drech sus lo cladat, ò en anant d'a travers li grops, risènt amb l'un, desfugissènt un autre quora òm èra estat mesclats dins un affaire que valiá mai ne pas mai parlar. De parlanaut i terraças sonavan li qu'òm li voliá a la banca, quauqu'un li demandant. La fòga seriá après Vendémias acabadas, mai en aquel agost tombant, començavan d'uni a passar de papiers. Se rasonava en degrats-ectò, en aigardènt, en centenaus de socas, en quilòs a la soca. Maurici ribegèt la molonada. I dintrariá totara. Mai comencèt de se faire sonar pèr li de son tèmps, aquela còla boleguiva di joves. Prènon una annada après l'annada la plaça de si paires vestits de nègre, amb la cadena de mòstra en travers dau gilet. Cargan de vestiments, li joves, que li creiriàtz pas vinatiers. Fan d'espòrt. Toti li dimenges d'estiu son au Grau ò a Palavàs. Estudiavan a passat tèmps pèr venir farmacians, ò mètgés, ò avocats. Passèron pas pèr encausa di partidas de poker, qu'avián lo borson un pauc tròp confle, d'una femna que se meteguèt au mitan dis estudís, ò simplement perque la propietat se podiá pas privar d'eli. D'ans n'an trenta, n'an quaranta. Maridats d'uni, d'autres non. Se vèi pas lo diluns quora van manjar ensèm. Lo tèmps que li destria es simplement lo servici que faguèron pas, ò que faguèron en Alemanha, en Argeria. Un sovenir de deportacion, quauqui còps.

A la discutada sus la vida de son país, — e sabon bèn amb son crèire bavard que son eli pèr la faire, aquela vida —, mesclan l'evocation di guerras. Chifrant li dificultats dau viure corrènt, charran di misèrias vengudas luenchas. Li paires parlavan tanbèn de misèrias, de la guerra de catòrze, mai avián una fisança dins la justícia, la Republica e lo deputat radicaü que si fiús an pas mai. Pasmens di paires li fiús an la paraula que clantís, lo biais de s'embornhar entre eli de si vantatges, lo peu nègre coma jai e aquela color enflorida, moreta, e roja, de la cara que se prèn dins li vinhas. Començan de plus rèn comprene is istòrias di cadelàs que montan, di que son ara estudiants e qu'an plus ges de gost pèr la terra, sèmbla.

Maurici, contèt di votz que l'acompanhan, fai camin sèns s'arrestar. Intra dins de botigas, espèra son torn. Comença de se cargar li braç de paquetons encordelats. Devers miegjorn li vai portar dins l'autò. Mai dau còp se sovèn que deu passar en cò dau garagista. Sap plus coma se virar de biais. I perdrà una part de l'après-dinnar. Pasmens sòrt l'autò dau pargue, vira is entorns dis Arenas. Au primier garatge s'arrèsta pas : un còp d'uelh i pròva que i a ges d'esperança de se i faire entendre. Tres veituras d'Alemands tènon tota l'intrada. La lassiera l'a tornat quichar au cotet. A levat e mes si lunetas vint fes : li pòt pas patir amb la susor que raja de son frònt. Finalament tròba un

garatge que li convèn. Mai i a ges de plaça au dedins :

- Anatz dins l'androna, pèr darrier. S'occuparem de vos dins la tantòst.

Cerca l'androna. Es estrechana?. Mandòbra un moment, toti lis autòs estènt arrengueiradas a senèstra. Finís, lo motor bofant sèmpe mai fòrt sota la pedala, pèr se garar. Se peutira penosament de l'autò dau costat drech. Bomba la pòrta. Es pas la pena de quichar la clau dins la sarralha. De tot biais se podriá pas faire, tament a empegat la carroçariá de còntre la muralha. Antau demorarà l'autò, que quauqu'un i podriá montar, vouguèsse. E li paquets chaman lo raubaire. Basta! Estarà gaire de tèmps pèr manjar. Tornarà a doas oras just. Laissa la clau dau contacte au garagista qu'èra vengut lo vèire faire, e que l'assegura que de raubaires, n'i a ges.

Maurici dinnèt amb Jiròni qu'après s'èstre fach cridar pèr son biais de se garçar dis amics, lo convidèt a una manjada espectaculara. Jiròni se ragantava sus la brafa de sa vida sèns femna, e mai, amb lo morre qu'aviá, i podiá pas venir d'espèrs d'aqueste costat. Lo morre e la marrida reputacion de sa familha ont avián d'argènt, mai lo mandavan pèr carrieras en d'amusaments bestiàs. Sa convèrsa èra sovènt gatilhosa. Amb li paraulas, e un bordelatge carivènd se parava tanbèn de la vidassa solitària que menava. La dinnada preniá de longor, li tres oras s'anonciavan, e Jiròni barjava, ara di corsas de buòus, una altra de sis estinganças pèr festejar. S'apreparava a la corrida di vendémias. Explicava a Maurici la vergonha qu'aquò èra, coma tot veniá faus, que li matadors matavan de braus qu'èran rèn que de vedèus grandàs, segurs coma èran que li toristas picarián di mans a un obrier de l'adobador. Maurici l'escotava pas. Dins lo tèmps dau manjar, amb lo beure que lo colèga fasiá empassar, aviá cabussat dins un sòm-sòm desinteressat. A de moments i veniá l'idèa que faliá anar cercar l'autò. Mai podiá pas faire abans, s'aconsomissiá de mai en mai. La carriera dau restaurant èra pichòta ; i fasiá sorna. Dins la sala li lums electric esclairavan arratge, mai un peu d'aureta passava pèr la pòrta, pron pèr que se compreguèsse qu'au defòra, en campanha, fasiá bòn e solelhós. Maurici s'imaginava una platja, e sus la sabla una Nadina nusa expandida. I aviá un camin au bòrd de mar que degun i trevava. Nadina èra sola. Sus la mar ni mai ges de batèu. Nadina se fondiá dins l'escandilhada.

Quora la veguèt passar, Maurici d'un bombiment foguèt defòra. Arribèt pron lèu pèr l'apercebre encara que virava lo canton e preniá sus lo baloard. Se donèt lo vam pèr l'agantar. Entendeguèt Jiròni que cridava :

- Ou! Maurici, lo cafè!

Mai l'esquichament sus lo baloard aviá engolit la femna. Maurici n'auriá plorat. Li gènts se fregavan, e se cresiá de la devistar a cada còp qu'una forma linja e negra se dessenhava entre doas esquinas desseparadas a la subita. Era bèn ela! La sonèt. Se revirèt entre que n'i aviá que risián de l'èr desvariat de Maurici.

Mai Nadina l'agachèt, semblant que lo veguèsse pas. Aviá la cara palla que i desconeissiá, d'uelhs esquius e coma se foguèsson venguts mai pichòts, tafuraires e sornes. I porgiguèt una man despacientada. Maurici la penguèt pas. Coma la prene? Compreniá pas ges de qu'èra aquesta femna. Se l'èra agut vista nusa, desliura a l'aflat dau solèu. Ara èra vestida, encapelada maugrat la caud, e sota son capèu l'agach fissava d'un costat e d'autre, jamai en fàcia... E puèi aquela man boleguiva... Pèr la primiera

fes, en plen jorn e dins una vila, Maurici tutegèt Nadina.

Era i agantèt la camisa d'una man que remonta au davant dau pitre, e i mandèt a la cara de paraulas despachativas :

- Prometètz-me de me respòndre, mai franc. Avètz jamai vist Abèl amb una femna, una filha, a Montpelhier, aici, ont que siá?

Maurici pòt pas tornar respònsa. Sap pas. Veguèt quasiment jamai Abèl, en defòra de rescòntres de caçaires. Nadina quicha la man, embochona la tela.

- D'aquesta façon vos que coneissètz Montpelhier, digatz-me ont es la carriera...

Maurici entènd mau lo nom. Fai repetir. Lo grop apassionat que fan toti dos entrepacha e fai rondinar li gènts. Pasmens a pogut explicar. Nadina fugís. I a rèn a faire pèr la ragantar aqueste còp : trauca la molonada.

Maurici d'una man estira sa camisa, e s'apensamentís. Marmoteja una paraula que sa maire la ditz dins li moments d'escaufèstre, que diguèt quora la paire foguèt i darriers balalhs

- Mon Dieu! De qu'aquò serà?

Mai rèn serà pas, tot es ja estat. Es una paraula d'esconjur, que confòrta un pauc Maurici. Voudriá faire quicòm, mai de qué? D'ont veniá Nadina?

Subran una idèa : lo paire Chabròl sap ont demòra. I venguèt un jorn pèr un afaire de vinha, i a fòrça tèmps, abans qu'Abèl e Nadina aguèsson comprat tot lo domèni. Es aquí tocant. Tòrna davant lo restaurant. Degun lo sòna pas. Jiròni l'a pas vist ò a partit. Tròba la pòrta de l'ostau, monta lis escaliers. Es au segond, se 'n sovèn :

- Mai de qué van dire aqueu mond? Me remetrián? Non, pòdon pas saber, e mai saber qu'aquò's ieu...

Escracha l'esquilon. Espèra. La pòrta se plega. I a rèn qu'una vielheta davant un grand mèmbe escur.

- Siáu un amic de Madama Chabròl, de Nadina Chabròl... Me coneissètz pas. Venguère un jorn. Tot just la rescòntre dins la carriera. De qué se passa?

- Se passa rèn, rèn!

La vielheta branda la tèsta. Maurici s'avisa adonc que trachèla, ela, que de lagremas, n'a lis uelhs confles.

- Excusatz, excusatz...

Davala lis escaliers, dau tèmps qu'entènd se barrar la pòrta, un clau, un ferrolh...

Lo garagista l'aculhiguèt amb un cacalàs :

- Siátz bòn, vos! Anatz rintrar dins vòstra autò!

D'efiech, o veguèron pron dins l'androna, que se podiá pas rintrar. En bombant la pòrta darrier eu, Maurici pèr costuma aviá remontat lo pèile. D'aqueste costat se podiá plus passar. De l'autre, lo de la muralha, l'autò èta tament bèn sarrada que se podiá pas ni mai esquilhar, encara mens dobrir la pòrta. Lo garagista anèt cercar son aprendís, un drollet maigrinèu. Coma que se faguèsse flac, aqueste, podiá bèn passar, mai pas ges intrar. Li badaires s'atropelavan ; galejavan que li paquets avián pas rèn riscat. Maurici se rosegava, e lo tèmps se perdiá que mai, devián èstre li cinc oras. Lo garagista finalament empromptèt un baston a un vièlh, faguèt la mòstra au dròlle de coma èra necessari de se donar de biais. Lo dròlle escalèt sus lo tech de la veitura, s'expandiguèt

amondaut, e pèr la portiera de senèstra qu'astrosament encara Maurici n'aviá quitat lo vèire abaissat, faguèt penetrar la baston. Ensajava d'acrocar lo pèile de drecha, en tirant lo braç. Coma i vesia pas ges d'aquí estant, li badaires lo guidavan de la votz. Maurici s'èra acantonat, mina que l'afaire foguèsse pas pèr eu. Pensava que Nadina a tota zuerta landava vers Montpelhier. La podriá jamai ajónher.

Lo bruch sec dau pèile que tombava lo revenguèt de son pensament. Diguèt au garagista que n'aviá plus lo tèmps pèr la reparacion, donèt una peça au dròlle. Ara i aviá que lo camin de i pensar, e la còcha, passar lo mai de veituras que se poguèsse. Avia pasmens oblidat la quicha de la sason. Toti lis atissaments de l'anar se capitèron mai, i metèis endrechs. Dins li vilatges faliá demorar de còps cinc minutas sèns brandar. Dins Uchau vouguèt passar la colona en prenènt una acorcha. Rescontrèt un camion que descargava de gravilha, e deguèt esperar. Abans Balhargues i aviá un accident. De policiers fasián circular quora dins un sèns, quora dins l'autre. De carretas de vendemiaires se mesclèron au borbolh. La jornada s'èra avançada. Poussejava dins li platanas lo vèspre cau. Tot aqueu mond semblavan galòis, en vacanças ò dins un trabalh que se clavava pèr uei.

Dintran dins Montpelhier, aviá son idèa. La carriera que Nadina l'aviá demandada èra gaire luenh de l'Esplanada. Aquí ela auriá remesat l'autò. Virèt pèr lotjar la sieuna. I meteguèt un quart d'orada. Un còp fach, dins la nuech que venia, correnguèt tota la passejada. Son idèa èra bona, se 'n sentiguèt un pauc remontat : l'autò de Nadina i èra ; poussosa tota, pasmens aviá conegut lo numerò. Se i acotèt d'esquina pèr abrar una cigareta. Era çò mai rasonable : demorar fins que Nadina tòrne. Enduraria lo tèmps que faudria. Mai lo vin de Jiròn i aviá empastat la maissa : aviá una set pelanta. Se gardèt la set fòrça tèmps. Quora i poguèt plus tenir, empeguèt un papieron darrier l'eissugavèires : que l'esperèsse ela, se tornava dau tèmps. Prenguèt just lo momenton d'envalar una golada, de l'autre band de l'Esplanada. Paguèt d'una man mentre que l'autra auçava lo gòt.

Lo papier i èra encara. Esperèt una ora mai. D'agènts que passavan l'agachèron d'un èr de curiositat. Paupegèt sa pòcha. Auriá abrat una cigareta nòva pèr defugir aquela mesfisança, mai lis aviá toti abenadas, li que tenia uei. Quitèt lo fuelh en sa plaça e se 'n anèt. La carriera prenia un còp traversar l'Esplanada. Tres minutas, pas mai, pèr i anar... Mai coma i arribava desvistèt un grum de gènts que s'amochovan davant lo cafeton ont aviá begut. Li que traversavan amb eu lo butèron. S'atrobèt au pus espés. Veguèt un Argerian, un jovènt, li braç levats, d'esquina a la veirina. Un agènt i furnava dins li pòchas e un autre i bacelava li còstas amb la poncha de son baston blanc :

- De qu'a fach? demandavan li gènts, e degun sabia rèn.

Lo jovenòme plorava. A cada còp que recaçava, un choquet fasiá respònsa.

- An pas lo drech, s'entendeguèt dire Maurici.

- Ou! de qué vòu mai aqueste?

Era un soldat qu'aviá pas vist darrier eu e que l'insolentava dau regard, ara que se revirava. N'arribèron tres autres, e menaçós. Li gènts s'esparpalhèron a la lèsta. Maurici s'alunchèt. Li soldats lo seguissian a detz mètres. Deguèt se desvirar pèr li perdre. Tornèt tombar dins la carriera pèr la vila vièlha e pèr l'enaut. S'avisèt adonc que sabia rèn

qu'un nom de carriera. Ont èra Nadina? Lis ostaus èran grands. I aviá un centenau de fenèstras esclaradas. Agachèt lis ombras quora passavan davant lo lum. Escotava li votz que i pervenián. Era un forra-borra de ràdios, de mistons que plorinavan, de convèrsas que se mandavan pèr fenèstra. A un endrech la carriera fasiá giba, una porteta s'escondiá a mitat dins l'ombra que tombava d'un arbratge sautat de la muralha d'un jardin. Dins l'ombra quicòm bolegava, un tacon batiá li caladas. Maurici se carrèt de quauqui pas, e Nadina sortiguèt de l'ombra :

- M'anatz pas quitar? De qué volètz mai?

Eu bretonegèt qu'anava pèr l'esperar a son autò, e que voliá rèn, rèn mai... Se sentiá moquet. Tot comptat e rebutat, la vida de Nadina, aviá pas a i venir metre lo nas. Lo baisatge i donava drech qu'a se taisar lo matin vengut. De paraulas grossieras i gonflavan la boca. En quichant li maissas pèr pas li dire, davalava la carriera, desprovesit de drech e tot miserable. Li cambas i èran grevas. Un sabaton lo cachava.

Au cafè, l'Argerian i èra plus. Lis agènts se l'avián segur emportat. Mai ausèt pas faire de questions. D'autre latz èra coma se la vila passèsse tala un flume de bruch sus toti li dolors e li malaisanças. La television èra alumada. De jovenàs menavan un ramalh a pas s'entèdre parlar, is entorns d'una maquina de sòus.

Maurici pensèt que sa maire deviá se manjar li sangs de pas l'aver vist tornar. Un diluns de vèspre qu'avètz fach jornada a la Borsa di Vins, es pas un dimenge que festejatz. Demandèt lo telefon sus lo comptador e sonèt un vesin. Faguèt faire la comession, qu'èra a Montpelhier e que tornariá dins la nuech, tornèsse. Era de besonh de bramar pèr encausa de la television e dau borrotladís de la maquina. Se sentiá agachat : un omenàs que s'excusa de pas rintrar vers sa maire, aquò fai sèmpe rire. Beguèt mai, comprèt de cigaretas.

Anariá a l'autò de Nadina, coma o aviá promés? Demorava sèns bolegar davant lo cafè. Non valiá mai qu'espinchèsse encara una fes dins la carriera, pèr cas que Nadina aguèsse ja partit. Montèt dins l'escuresina. A aqueste endrech i aviá un lum amoçat. Pus naut un relarg pron esclarat ont un chin tafurava dins un molonet d'escobilhas. S'avisèt que sa cigareta lo fariá endevinhar. L'escrachèt doçament sus la pèira d'una muralha. Restèt plantat. En dessus dau relarg l'arbratge e l'ombra. Nadina i èra de tot segur encara. Una lusor èra benlèu son braçalet ò la bocla de son sac. A cha pauc li fenèstras venián escuras. Un relòtge piquèt una mieja. Maurici aviá perdut l'ora. Sa costuma pacana èra de pas portar de mòstra au ponhet, e mai disiá que de conèisser una altra ora que la dau solèu, aquò l'enfectava. A la vila, se fisava i relòtges publics. Mai de tot uei es amb l'ora dins la tèsta qu'aviá viscut. E ara l'aviá perduda.

Lo chin abandonèt lis escobilhas, niflèt devers Nadina, puèi fugiguèt coma se i cridèsson viu. Un coble davalèt la carriera. S'abraçavan, anavan d'aise. Nadina sortiguèt de l'ombra, dessenhèt quauqui pas. Dau còp Maurici s'aclatèt. Eli passèron davant eu sèns lo vèire. Avian pas mai avisat Nadina que tornèt a l'amagador. Passèt mai un vièlh. Lo chin tornèt.

Un petadís de tacons nauts se faguèt ausir de pron luenh. Una femna davalava. S'arrestèt dins l'ombra, amb un bruch de claus. Li votz s'afrontèron, se mesclèron. Maurici poguèt rèn comprene de qué disián. Lo còp de fuòc partiguèt sus aquò :

- Nadina! cridèt.

Nadina s'enfusèt davant eu, lo butèt, s'escapèt. La femna bombiguèt puèi. Eu aguèt lo tèmps de la vèire, una man sus son espatlaa, quora intrèt dins la lum. Una cara jovenòta, mai destablada tota pèr un crit. Aitanlèu eu se revirèt, s'embronquèt a de gènts que sortiguèron d'un corredor e qu'ensagèron de l'agantar dins l'escur. Balhèt un còp de ponh. Entendeguèt orlar :

- I a un òme!

Virèt un canton, remontèt pèr de carrieras, corrèt totjorn. Sacrejava de se faire prene dins un afaire parier.

- De qu'aquò serà? balbucejava.

Arribèt a la carriera de la Lòtja. Faguèt son pron pèr caminar plan, que se veguèsse pas lo trebolici qu'aviá au dintre. Traversèt la plaça de la Comèdia, enreguèt la linha drecha de l'Esplanada au terme d'una lònga virada. Passèt a l'endrech que l'autò de Nadina i èra plus. Prenguèt tot son tèmps pèr sortir dau pargue. Que res poguèsse devinhar! Causiguèt pèr manobrar lo moment qu'un autre automobilista o fasiá. Quichèt l'accelerator soncament quora se delarguèt lo camin liure. Quichèt fins arribar, fasèt cruissir lo cauchó di ròdas dins li viradas qu'èran mai nombrosas en s'anonciant lo Mas.

L'autò de Nadina èra rambada a l'intrada de la lèa. Meteguèt la sieuna a l'après. D'èime sabiá ont la destraucar. Faguèt quauqui cambadas. Aicí lo camin sus un pontet sautava l'aiga dau valat. Un dralhòu ne davalava. Lo prenguèt. Nadina èra drecha davant l'aiga, a costat d'un arbre. La lunada i esclairava si peus que refofavan.

- Nadina, perquè?

- Es mòrta?

- Non, es pas mòrta. Avètz... La bala a degut i tocar l'espatla, pas mai.

- Pas mai, fai Nadina.

Manda quicòm dins l'aiga. Maurici comprèn qu'es lo revolvèr. Lo plòu es pas de durada, e li granolhas en cabussant ne fan d'autres. Nadina s'encamina devers lo Mas.

Aviá d'òbra pèr tota la jornada l'endeman, que la maire voliá que se n'acabèsse amb la còla d'acampar, en s'entamenant vendémias lèu. Maurici se levèt d'ora, li cambas engrepesidas e la dolor darrier lo cran. E mai de tant qu'aviá begut, fumat e pas dormit de dos jorns, una crisi de fètge s'apreparava. Aviá lo vòmit, lis uelhs lordàs. Naturalament qu'aviá pas plegat parpèla de tota la nuech. Faguèt que se bolegar, bancelat pèr d'ondadas d'images ont una Nadina amorosa e devestida amb eu cabussava, mai una altra ondada portava una cara desfacha d'afoliment, entestardida dins una mena d'ostilitat. Pèr dessota lis images lo pensament lo persecutava : segur que la filha coneissiá Nadina, s'èran parlat ; antau podiá pas mancar que la polícia foguèsse assabentada. Farián enquista. Vendrián querre Nadina au Mas. Nadina en preson, jutjada, condemnada. Tota una pontannada de la vida de Maurici se barrava, dins un fracàs vergonhable. E mai ne patissiá. Se 'n despegolissiá de la vergonha en tornant d'espereu is images de Nadina sus la sabla, de Nadina dins un liech. Mai sa pensada s'embroncava dins una altra vergonha : e mai se o vouguèsse pas dire, èra bèn assegurat de quau èra la filha, una mestressa d'Abèl. Nadina aviá decidit de tuar pèr gelosiá. la ràbia d'aquò lo secotissiá. Mossegava lo cabés. Compreniá qu'aviá finit pèr amar Nadina. Entre

l'amistat brava di barjadissas e l'amistat de la carn, un quicòm aviá trachit, qu'èra una passion vertadiera. Mai pèr Nadina foguèt pas çò parier. Es l'amor d'Abèl que teniá aquesta plaça. Se sentiá enganat pèr Nadina, pèr l'amor, pèr l'azard.

Anèt vistalhar li vinhas, passèt a la cooperativa, mangèt a la lèsta, faguèt quauqui letras a de gènts que toti lis ans i escrivián pèr se logar, d'obriers de la vila, d'estudiants desmonedats. Devers li quatre oras i poguèt plus tenir còp. Prenguèt l'autò, — la faudriá pasmens faire vèire ; suçava d'esséncia e lo motor se gausissiá ; la pompa s'anava engorjar. A l'intrada de la lèa, la de Nadina èra pas estada levada. Aviá cargat un pauc mai de pòussa dins la jornada.

Mai dins la cort i aviá una altra autò. Un òme i èra assetat dedins ; pèr la pòrta duberta alongava li cambas. En avisant Maurici au volant, lo laissèt pas sortir. Se venguèt acoidar prèd d'eu e lo tresfacièt :

- Tèn, tèn, tèn! Seriátz pas vos que rodegeriatz a Montpelhier ièr de nuech? Semblatz a pauc prèd lo que telefonèt, donat çò que me diguèron.

- De qué me volètz?

- Complicitat dins una temptativa d'assassinat. Paure! Se fau pas mesclar a aquelis afaires de femèlas. Ara sabèm tot. La filha a finit de matin pèr tot avoar. Nadina Chabròl tirèt sus ela, e d'après li testimònis, vos, fasiatz la gacha.

Era tròp. Maurici se sentiguèt pres d'una malícia a tot petar. Butèt la portiera, manquèt de faire tombar l'Inspector de Polícia.

- Ont es Nadina?

- Ou! vos! Ensagètz pas de levar de bòsc, coma ela, e mai estatz suau. Amoçatz vòstre motor.

L'Inspector risiá :

- Se 'n fau pas mesclar, vos dise! Dins quante pastís siátz Monsur Delpuòg! O ai vist venir de luenh. Vos aguèsse avisat i a sièis mes, vos n'auriáu garat. Mai èra pas mon mestier. Mon mestier èra de laisser madurar li causas, en li perdènt pas de vista. La filha s'es desgonflada de tot. Ara sabèm quau voliá matar lo mòrt de l'an passat, e perqué. Figuratz-vos que lo vièlh Chabròl es dins l'istòria : O.A.S. e extorsion de sòus. Es pas encara au corrènt que tot s'es descubert. L'aurem a son ostau de Nimes. Polida família, es pas vòstra idèa? Demandatz Nadina? En me vesènt arribar s'encorreguèt tan coma podiá. Es rèn! Un espauriment! Se pensarà e tornarà. Lis Espanhòus que campan l'an vista landar devers li pradas. Fau qu'esperar. Esperatz amb ieu!

Nasegèt Guilhem de l'ostau di Ponge. La femna lo venguèt tirar en dedins.

- Dins de besonhas d'aquela sòrta, son sèmpe lis enfants li mai de plànher, fasiá l'Inspector. Lo paure eu es trevirat. Parèis que dempuèi dos jorns la maire s'entrevava gaire de son filh.

Arribèt mai una autò, lentament, de lòng de la lèa :

- Lis Alemands! Eran convidats pèr uei. Arribèron un pauc abans miegjorn, amb de flors a la man. Pensatz-vos : èran convidats a manjar! Aquò's ieu que li recebère. Pèr copar la jornada son anats faire una virada i Santas. An pas degut se i arrestar fòrça.

Lo Müller reconeguèt Maurici. Anèt i quichar la man sèns quincar, d'un biais solemne. L'Inspector faguèt un grand non de la tèsta. Lis Alemands se parlèron quauqui

minutas dins sa lenga, marchèron pèr agachar l'environa dau bot de la cort. Li risieras, de l'autre costat di vinhas, se vesián verdas. Un clar lusissiá dins lo solèu ara bas sus Ponèt. Saludèron en clinant lo menton e lis espatlas, puèi partiguèron!

- Bòn! Faguèt l'Inspector. Monsur Delpuòg, en esperant, m'anatz dire pèr lo menut çò qu'avètz fach dempuèi lo dimenge onze oras, qu'avètz quitat lo balèti, a Palavàs...

A sèt oras e mieja arribèron Ponge e Ponget. Intrèron dins son ostau. L'Inspector e Maurici se passejavan en fumant pèr encausa di moissaus que començavan de volar a fums e de pónher. Anèron dins la lèa d'a passets. Ponge se mostrèt, tenènt sa casqueta a la man. Mai una forma i passèt detràs d'un vam. Era Ponget que remontèt la lèa en corrèt, traversèt la cort e se perdeguèt dau costat di risieras :

- Ont vai aqueste? diguèt l'Inspector.

- I a lo telefon au Mas, faguèt mai. Intrem que li moissaus nos manjaràn.

Fasiá lo morre. Rondinejava que Nadina i fariá passar la nuech a l'esperar. E que benlèu la faudriá anar cercar dins la palunalha :

- Pasmens, cresiáu de la comprene. Deuriá pas s'escòndre coma aquò. Es pas una abestida!

Au moment de dintrar au Mas, se revirèt devers Maurici :

- Es pas la pena que vos retenga mai. Anatz au vòstre, e tenètz-vos a la disposicion.

Maurici demorèt sol. Sa tèsta èra venguda una causa embodnhada de dolors. Avia l'estomac sus la boca. Podia tenir son idèa a rèn. Volia pas que dormir.

VIII

Se laisse encara uei l'aiga trespigar dins lo barquet, anarai au fons. La palun aflòca a ras de la bastenga. O! mai pas tan colhon! Agotarai, agotarai... Totara. Ont es ela? Bajòca la deu secutar un còp de mai. Ieu, prene la robina primiera, puèi au pònt de fusta, podrai passar dins la palun. D'aquí tirant, la palun se lascia atraversar, lo tèmps de quant? Cènt còps de partega. Ou! l'aiga, intres pas mai. Quita-me. Bròu! M'agenolhe e te remande amb li mans. Voudriás m'aprefondir. Pas bèstia, ieu agòte tan coma pòde. De fes que i a es Bajòca que m'agòta la barca amb una cassetta. Deu aver paur que me negue. Mai me negarai pas. Sabe çò que sabe. Amb li doas mans n'i a pron pèr vojar l'aiga tota. Sufís d'aver lo tèmps, ò que quauqu'un te venguèsse pas picar sus l'espatla pèr te dire d'anar segar. Ou! l'aiga, intres pas de l'autre costat. Pron que me cline de la proa, pas mai que çò qu'es de besonh pasmens, aprofegas lo balanç que fau, e broù! m'embugas lo cueu. Adonc, ges de balanç ; de genolhons au mitan dau barquet, li mans dins l'aiga a drecha, e zo! Laiga bombís a la vista. Es bèla! Eli, sèmban de me plànher de pas poder me faire entendre en bolegant li bocas coma fan. Me balhan de cigarettas, e si femnas de bombonilha. Mai siáu pas de plànher. Sabe que l'aiga es bèla. Puèi i a de bestietas que podètz agantar se n'avètz l'estèc. Aqueli, clòtas e sornas, que se plegan li pautas sota lo vèntre tre que lis avètz dins la pauma. Me balhan de cigarettas e ne demande. Fau lo gèst de tubar. Basta! podriáu bolegar li dets pèr parlar coma me o aprenguèron a l'escòla. Mai eli comprendrián pas, ieu o ai doblidat. Vos aprenon tant de

causas a l'escòla que sèrvon pas de rèn. Pèr exèmple lo mestier de sarralhier, lo biais de fustejar. De sarralhas ne toquère qu'a l'escòla. E puèi legir... Mai li jornaus parlan rèn que pèr li gènts qu'ausisson, que comprenon lo bolegar di bocas sèns lis agachar. Bajòca, tèn! quora vai a la Comuna, agacha li papiers que fau signar toti dos, e pasmens comprèn çò que ditz l'emplegat, dau tèmps. Zo! l'aiga, la bèla... De qu'es aquò que te fai risejar, e batre ton erba? Quauqu'un vèn. Seràn aqueli dau Mas di Pins. O Bajòca. Non, Bajòca, i ai passat davant de matin. Anava agachar la femna. Pòt pas èstre aici ara... Li dau Mas di Pins son marrits, sustot lo jove. Se 'n crèi, aqueste. Te balhariá pas una cigareta. S'estima mai la traire a l'aiga davant ton nas, e te bofar lo fum dins li traucs de nas. Te l'aganterai un jorn. Vai bèn! Fau mai s'escondre. A doas partegadas la robina se delarga, que la riba s'es abausonada. I a un fornit de sanhas. Segur que m'an pas vist encara. La bèla flòca pas gaire fòrt. I mete la man a la susfàcia. Fernís gaire. M'aclatarai pasmens de prompte. M'arbore pas, i vau en vogant di doas mans. Puta d'aiga que trespira, e mai sauta li pòsts! Sènte que lo barquet tomba. De butar còntre li getèlas de glaujas, aquò fai saltar un pauc mai d'aiga au dedins. Ara, es acabat, lo barquet es cobert. Siáu trempe, mai eli me veirà pas. Van passar e m'agremolisse. Se podiáu, aqueu jove, l'ensucar amb la partega, just quora aurà passat e que i veirai lo cotet. Mai i aurà lo paire... I a totjorn lo paire ò lo minòt de la patrona pèr l'acompanhar. Es un malastre de contunha. Puèi, ieu ai gaire lo tèmps de me botar a l'agachon. Bajòca me buta a trabalhar. I auriá li dimenges, mai la palun lo dimenge es comola de gènts. E mai es un jorn ont se pòt faire de cigaretas dau costat de Francavau, en trevant li pescadors. Ou! de qu'es aquò? Aquò blond, darrier li tamarissas, la patrona di Pins? Bajòca, l'as mancada, mai tu, lo Mut, as rèn mancat. Aclatate mai. Bòn! li dos òmes an passat. Ieu me peutire sus la riba. La femna pòt pas anar mai luenh que la cabana. Lo camin se i acaba. Laissem-la faire abans. Bolegues pas, l'aiga. Benlèu que fas de bruch, e ela sap agantar lo bruch, lo bruch que sap marchar tanbèn. Fau pas menar de varalh ; lo varalh dins li sanhas e dins l'erba quitament fai de bruch, o aprenguères amb lis ombras di conius que de nuech s'enfugisson se raspalhas la man sus una mata. Fau pas ni mai faire passar lo bofe entre li dènts, ni mai de tirar la gaunha pèr rire. Fau èstre coma una sèrp.

Malastre que te siás escondut dau marrit bòrd de la robina. Coma que vagas, veiràs la femna d'a travers l'aiga. I a ges de camin aici, un trafec sus la riba estrecha entremitan la robina e la palun. Espandís-te mai, e serpeja! As tot ton tèmps. Se la femna se 'n tòrna de la cabana, i mandaràs la partega entre cambas, e d'un rebomb benlèu que podràs saltar l'aiga. Ont es aquesta partega? Bota-la sota tu, fai la avançar amb tu.

De qu'as de parlar amb la man? Ela te comprendrà pas, vai! E puèi de qué vòs i dire? Vòs... Es que saupràs? T'arribèt qu'un còp, en sortènt de l'escòla. I aneriatz quatre ò cinc vèire de femnas. Dempuèi i pènsas un còp toti li jorns. Qué chale! Amb ela serà çò parier. Mai saupràs pas. La femna que te menèt dins una cambra te demandava pas de saber. S'aquesta voliá pas, coma te donariás de biais? Faudriá que se meteguèsse d'esquina. Se se met pas d'esquina, podràs pas.

I siás arribat. Ela t'a pas vist venir. Ara amochona-te darrièr lis erbas. S'es assetada còsta lo fuòc amoçat e lo topin. A l'èr de se pensar. Es bèla! Dins si peus lo solèu fai coma dins l'aiga quand la trases pèr agotar la barca. L'autra femna èra de peus nègres. Aquesta es blonda. Faudriá que se desvestiguèsse aquesta. Coma i faire comprene? Perque se la fòrças e que i estrifes sa rauba, vourrà pas. E se vòu pas, podràs pas, tu. S'aconsomís ara, s'expandís sus l'erba. En s'expandissènt lèva una nivòla de moissaus. Verai que lo solèu s'enintra. A passat tant d'oras qu'aquò dempuèi qu'as manjat? Es l'afeccion que bota lis oras au degolòu. La femna se despaciènta de la manjança. Bofa sus lo recaliu, i bota de brondilhas e mai d'erba. Vèn un grand fum. Lo Mut, siás enplen dins la moissalina. E mai n'agas la costuma e que la pèu i siá facha, aquò te manja. As lo còu que vèn gonfle, e entre li dets la ponheson. Fai rèn! Te bolegues pas. La vista vau la dolor. Lo fum monta drech. La femna se sarra, lo bat amb una sanha. Tossís, s'alonga mai. La rauba s'es regussada sus son genolh. Lo Mut, te regalas. Te sovènes come se meteguèt la drollassa, e l'efiech qu'aiçò bèu te faguèt. L'efiech se faguèt en un virat d'uelh, mai qué chale! Imagina-te qu'aquesta tanbèn o vougèsse. Aquí, prèu dau fuòc. Seria parier. Mut, ara podràs pas mai.. Vas venir flac, aver enveja de dormir... Laisa-la dormir. Tornaràs dins la nuech, quand i aurà de luna. N'i aviá ièr. N'i aurà encara mai. Ela dòrm. Te pòs arborar e prene lo trafec, mai sèns bofar tròp fòrt. Prèn-te la partega. Se Bajòca veniá, la i trairiás. Que Bajòca demòra ont es, que te la raubariá.

Ponget sabiá pron que trobariá Nadina. Ela aviá pas mancat d'anar pèr s'escondre dins la cabana dau Mut. Escondre, non pas. Coma i auriá agut pensat? Es rèn qu'una femna espaurugada, nècia. Mai eu i aprendriá a s'escondre. I fariá passar la Camarga tota e desboscarián bèu un mejan de se recaptar quauqui jorns, de butar camin fins a Marselha. A Marselha riscarián pas grand causa. Ponget i aviá de colègas, e d'aquí passarián en Argeria. Adonc aviá pas vougut ajudar son òme, la Nadina. Ajudariá a bèu mai qu'aquò, ara qu'èra compelida de se salvar de la polícia! Ponget se fasiá aquelis idèas en limpant vers li risieras, e ne cascalhava d'aise. Atraversèt lo campament espanhòu e son odor de pèis fregit. Anava trobar la prada ont pasturgava la manada ; la laissariá de caire pèr enregar la dralhòla de la robina. Oc! de Marselha s'embarcarián, e seria tornarmai la bèla vida, de perilh e de sòus! Amb una femna coma ela lo vèspre dins un liech de rescòntre, i a plus ges d'avenir, i a que li jornadas a virar bossòla, en esperant li nuechs. Ponget s'aclatava, bombissiá d'una mata a l'autra, parier menèsse un atac. Finiguèt pèr se sentir enfant e se quilhèt, marchèt d'un pas sope. Quichava la pòcha de sa camisa sus son pitre. I aviá rejonch li bilhetas qu'aviá tiradas a la lèsta de la caissata de fèr ont sa maire metiá lis economias, au fons de l'armari. La maire aviá rèn vist, ni mai lo paire que parlavan amb aqueu conàs d'Inspector. Solet Guilhem o aviá avisat. Quant aviá pres? Benlèu quaranta mila, ò cinquanta. Pas mai, qu'òm èra abans vendémias.

La barra èra levada au cledat. S'entendiá lis bèstias dins la nuech ara tombada. Sai que Nadina i seria pas? Non, de tot segur, s'èra pausada aquí un moment, puèi aviá corregut a un autre recapte. Manca que foguèsse anada a la cabana abans de venir aici? Ensagèt de se remembrar de l'ora qu'aviá desvitat si peus blonds darrièr de tamarissas. Fasiá, dempuèi, una bòna estirada de tèmps. Sus lo còp i semblèt dessinat de tafurar lo

Sauvatge pèr i destoscar una femna. La luna esclava tres man de cèu, e l'estanh dis Isclas esbrilhaudava doçament. D'ectaras de sanhas e d'aiga, de risieras e de patis s'expandissián dins una nèbla leugiera, a l'avalida fins a Sèuvariau e au Ròse. Pasmens intrènt dins lo cast, e se meteguèt a chamar Nadina a sotavòtz. Chaurilhèt. Lo silènci èra totau. Marchèt uni minutas. De tèmps en autre s'aplantava e se clinava pèr furnar de l'uelh una ombra de tamarissa.

Aladonc entendeguèt un planhum que veniá de la palun. Gaire luenh. Quauqui mètres dins l'aiga :

- Mostre, diguèt, se serà enfangada.

Aviá pas ges de bòtas. Se desvestiguèt e de nus intrènt dins la fanga que lis aigas en estènt bassas, fasián una confinha larga a l'estanh. Pauc a cha pauc s'enfonsava e la frescor i montava i cambas. Sa carn, de la frescor aviá lo grèpi e subretot de l'espés fringolhant dau poiridier. Desrabèt de manadas de sanhas e se li meteguèt sota li pès. Se ramentava de coma l'endrech èra traite. Aquò se conèis a la partega que s'enfonsa. Lo soïnament seguissiá e lo guidava, coma de quauqu'un qu'angonieja. Mai s'avisava qu'èra pas un raufèu de femna, mai si-bèn d'òme. Finiguèt pèr agantar una man que radava moligassa dins l'aiga. Pèr tirar e faire montar lo cadavràs enviscat, faliá pas que Poget s'enfanguèsse en son torn. Se meteguèt mai espés de sanhas sota li pès, e mai de longarudas. Puèi tirèt. Auriá faugut s'avançar una cambada mai, prene l'òme sota li braç. Li tirada capitèt que de faire venir l'enfangat de galís, sa tèsta desapareguèt dins l'aiga. Ponget perdegèt l'assèti, trantalhèt, cabussèt dins la palun qu'esposquèt a la luna. Se meteguèt de genolhons en escupissènt, e, tira buta, faguèt avançar l'òme d'un mètre e mieg. S'entendiá la nita que lo quitava amb una suçadís de boca. La pudeson èra a ne racar. Se fogèsse balhat de biaís, lo negadís... Mai s'amolissiá que mai. A la perfin Ponget lo tenguèt de drech, s'encordelèt lo còu amb lo braç destiblat e lo faguèt anar fins a la riba, li botèus dins lo fons, l'alèn cremant e sautant de l'esperfòrç. L'expandiguèt sus la tepa. Aviá vist qu'èra Bajòca. E mai aviá paupejat lo frònt : una cremeson terribla. Li dènts s'entretustavan. Era la fèbre. Dins la lum, bèn virat, i agachèt la cara. Lis uelhs èran virats de l'envèrs e blancàs. Semblava que parlèsse. Ponget meteguèt l'aurelha prè de sa boca. Dins li choquets e lo tustar, entendeguèt un nom : Nadina.

- Mostre de mostre, faguèt en s'arborant. Ieu t'ai tirat d'aquela! Agachavas Nadina pèr i tombar sus lo rable, e ieu t'ai tirat. Aquò's bèn fach que te siás enfangat. E mai ne moriguèsses, serà pas raubat!

Levèt li bilhetas de sa camisa, li meteguèt dins si braias. Nus e tot regolant, se sentiá freg. Se fretèt lo còs amb la camisa. Dau tèmps remirava la forma expandida que començava de se bidorsar. Lo rauquejar preniá de quicha. Lo vèntre fasiá un gorgolhadís.

- As begut la palun, Bajòca. Bèh que siás pas polit!

I traguèt la camisa sus la cara, s'embraièt. Ara èra de besonh de pas perdre lo tèmps. Sortiguèt, remeteguèt la barra au cledat. La manada aviá marchat. Li banas dau domptaire se descopavan sus la claror dau cèu. Se desplaçavan en esquilhant vers

Bajòca.

Ponget prenguèt lo camin de la robina. I aviá bèn un quilomètre a marchar. Aviá ges de cigareta, e i mancava. Arribava pas a se revenir dau freg de l'aiga e de la pudeson qu'aviá au fons di narras e dins la boca. Començava de vèire un fum montar. A la cabana devián se garar di moissaus. Li moissaus emmantelavan sis espatlas e son pitre nus. Deviá se mandar de bacèus. Pèr aquò tanbèn una cigareta i auriá fach ajuda. Se 'n voliá pèr la camisa. Traversar la Camarga, vai bèn quora siátz vestit en caçaire ò en sanhaire. Mai despeitrat! Se faudriá escondre fins a ne raubar una dins quauque mas. Son aquò, li pichòti causas, lo vestiment, que pèrdron lis òmes dins aquela putan de vida. Auriá vougut èstre ja en Argeria, amb un fusiú dins la man. Sèns arma es coma se foguèsses un bicòt que se i tusta sus l'esquina. Una pata espelhandrada que se pòt faire nosar e estrifar pèr quau que siá...

Una nhòca lo destrantalhèt. la dolor s'expandiguèt a la subita dins son genolh. S'embronquèt a una barra e tombèt. Dins lo quite moment un pataflòu se faguèt dins la robina, un gèmec i faguèt a ras de cara. Aguèt lo tèmps de se revirar e de conèisser lo Mut. Recacèt un gautàs, puèi un autre que i desmarguèt la tèsta. Lo Mut s'èra mes de genolhons sus son estomac e i bachocava la cara a còps de ponhs. Lo sang pissava dau nas. Lis aurelhas vonvonavan. Aguèt pron de vòlha pasmens pèr s'arcar sus li coïdes e li pès e faire virar lo Mut, i mandar una arpatejada dins lo vèntre. L'autre manquèt lisar sus l'erba e dins l'aiga. Mai s'arborèt e si dos ponhs plombèron. Ponget s'èra mitat virat. Recebèt lo còp au jonhènt de l'espatla e dau còu. En còtra amaluguèt lo Mut, una bombada de tot lo braç qu'anèt drech sota l'aurelha. Lo Mut se pleguèt sus si garons.

Semblèt qu'aguèsse son còmpte fach. Trasiá de signes amb li dets. Subran mandèt sa clòsca en abans, anèt picar Ponget au pus bas dau vèntre. La dolor faguèt una frenèsia. Ponget udolava, batiá l'èr de si braç, se prenguèt a doas mans, s'acocossònèt! Una sola idèa lo teniá :

- Se m'estavanisse, me tuarà!

Bombiguèt, sentiguèt volar la barra a son aurelha. Corrisiá coma o podiá, li mans a si braias. Luchava còtra lo vertige. S'arrestèt a la prada. S'acotèt au cledat. Plorava coma un nenet. Venguèt que Bajòca èra encara expandit. Li buòus l'avián benlèu niflat, puèi l'avián abandonat. Marchèt tan coma aguèt d'alèn. S'espalanquèt au mitan dau campament espanhòus, que dempuèi un moment n'ausissiá la guitarra e li cants. Li femnas quilèron. Lis òmes s'afanèron a son entorn. Quand faguèt revengut :

- Bajòca, çò faguèt, anatz lo querre. Es a se morir dins la prada.

Nadina se desrevelhèt d'entèndre un udolar. Son còr tressautava. Pantaissava ò non? La bomba aviá crebat l'ostau. E la pòussa tombada, un òme se mostrava en plen dins lo pòrge. Aviá la cara d'Abèl, mai vièlh. Mostrava dau det quicòm e cridava secors. Li rugas de son frònt se cavavan, sa boca badava. Ela ensajava de vèire la causa designada pèr lo dèt. Mai pesava una montanha de lassiera e podiá pas bolegar l'espatla, e mentre que lo crit montava, tanbèn montava sa paura de pas saber l'amenaça qu'aviá dins l'esquina, de la pas poder conèisser. E mai sabiá que jamai o saupriá pas, de qu'aquò èra. Lo còr quichat sota sa man, s'arborèt a mitat. Lo fum dau fuòc morènt l'embornhava e

d'a travers lo fum endevinhèt doas formas d'òmes que se seguissían dins lo clarum que ploviá dau cèu sin. Veguèt volar una barra. Lo corsejat bramava, mai sa votz èra ja luencha. Nadina perdiá l'alèn. Trasiá de còps d'uelhs de dèstra e de senèstra. Ara se ramentava l'escorreguda sieuna, la cabana dau Mut ont s'èra alongada sus l'erba. Faliá se revirar pèr vèire lo demai. En domptant l'escaufèstre, torceguèt un pauc lo còu. I aviá rèn : la robina seguissía drecha e l'estanh lusissía coma un metau. Sus d'ondadas pichòtas beluguejavan de trocets de lum. Un ronflar de bestialum e d'aucèus comolava l'espandida. Rèn mai, e l'abséncia de perilh èra piéger que la batèsta entrevista, piéger que tota l'angoissa que i tornava a bofes amb si remèmbres destressonats. I aviá rèn dins lo mond lachenc de lunada que bèstias rumorosas seguissènt son viure de carn desesperada.

Lentament sèmpre agenlhada, butèt dins lo fuòc quauqui vièlhi pòsts que se radassavan d'una caissa escrancada, e bofèt. I avián tanbèn un fais de gavèus. En alongant lo braç ne daverèt una ponhada. La regalida pogèt. Preniá tota la vista dau mond. Semblava galòia, amistosa. Detràs la flama, veguèt lo Mut que l'amirava. Lo batedís de son còr aviá pas calat, aquesta vista fasiá que l'enfortir. Mai reculèt pas. Sabiá que lo caminet menava pas pus luenh qu'a aqueste ròdol. A l'après i aviá l'estanh, la palunalha. Lo Mut ensagèt de l'ajónher en fasènt lo torn dau brasàs. Ela virèt parier, mai sèns s'arborar. Li dos s'agachavan entre li flamadas. Lo Mut agrovat, a de moments, passava sa man sus lo sang que rajava de son aurelha. Fasiá que rire e gemegar. Lo fuòc s'aclatèt lèu, rogejava. Nadina èra tròp luencha pèr tirar de gavèus. Aguèsse mandat lo braç que lo Mut l'auriá agantat. Amb quau s'èra batut? Lo Bajòca que se disiá que demorava amb eu? Quau èra Bajòca? E lo Mut, de qu'aviá dins son sicap? Laissava fumejar lo fuòc. Aquò vendriá pas d'eu de i getar de brondilhas. Dau tèmps que moriá la claror roja, s'espandissía mai la de la lunada. La cara de l'òme cambiava li regas dins si gautas semblavan pas tan fonsas. La barbassa espelofida semblava pas tan bartàs. Mai lis uelhs brillhavan mai e ne finissían pas d'agachar Nadina. Non pas ma cara, mai lo còs. Se lo passavan tissosament. Nadina meteguèt si mans sus si sens. Eu risiá, son còu s'acorchissía, sis espatlas montavan, faguèt coma s'anava sautar. Nadina tafurava d'una man pèr trobar una bròca. Tirèt un gavèu dau fuòc. Era mau cremat e lo bot èra encara roge. Lo Mut gueirava lo gavèu. Bombiguèt pas, se passèt encara la man sus la gauta, desvirèt l'agachada. Nadina teniá son gavèu quilhat.

La roge s'apichonissía, un riban de fum montava. La paura fasiá respirar rauca.

Pensava qu'en s'esquilhant, ara que lo Mut agachava pas mai, genolh pèr genolh, seriá a la boca dau camin. Adonc s'arborariá redda e corriá. Mai au primier bolegar, l'òme sautèt sus lo camin e se i agrovèt mai. L'aviá quasiment pas tocada.

Recomencèt la virada a l'entorn dau recalieu. Verai, lo Mut agachava plus coma abans. Trasiá de regards que semblava qu'aguèsse paura, eu tanbèn. S'acomentava de susvelhar ont èra Nadina a cada picamoment. Dins la virada ela finiguèt pèr èstre tocant lo fais di gavèus. Lo prenguèt tot d'una braçada e lo mandèt sus la sobra dau fuòc. Adonc lo Mut faguèt una causa estranha. Se meteguèt de morre e bofèt tan coma poguèt, fins la brasada aflambèsse tot lo fais. Puèi se meteguèt a rire a se desgargamelar. Era Mut, mai sabiá rire e o mostrava. Era mut, ensenhava si bocas, fasiá de dessens amb li

dets. Era sord, mostrava si doas aurelhas. De l'ausir rire e dins lo caud de la recalivada, Nadina riguèt tanbèn. S'arrestèron toti dos ensèm, amb de choquets que se destermenavan. Nadina saupèt que sa paur èra pèr calar lèu.

Demorèron aquí mai d'una orada encara. A la fin lo Mut anèt querre dins la cabana una botelha. Era de vin. Nadina beguèt, a garganta badiera, reversada. Lo Mut pleguèt li parpèlas avisant li possas sota la rauba tiblada. Ela i tornèt lo flasquet. Mai faguèt signe que non. Nadina aladonc parlèt coma i veniá. El aviá mina d'escotar. S'afeccionava au movement di bocas. Mai brandava la tèsta : èra segur tròp complicat!

La votz de Nadina se taisèt. Lo Sauvatge acceptava la nuech que veniá mai fresca. Recebiá sus eu tota la lunada. Luenh devers la Costiera li vilatges fasián de formiguiers pichòts de lums, au cèu fringolhava un formiguièr d'estèlas. Nadina non sabiá plus ges se i auriá un deman. En escotant lo Mut que tisonava e metiá totjorn mai de gavèus pèr escartar li moissaus, s'alonguèt ela. En subre vesiá un gorg un pauc envelat e mofle, vuege d'òmes e de dieus, que i donava un languì angoissós, pausadís après de tali paur. S'imaginèt qu'au terme de lòngui misèrias, toti lis òmes e toti li femnas èran alongats coma ela , lis uns a costat dis autres, e qu'amb aqueu cargament la terra tombava dins un avenc de cèu, dubert sènsa confinha. Mai naissiá un espèr dins la tombada sempitèrna. D'un movement d'aiga lis òmes e li femnas se reviravan e d'esquina au celèstre, eli compausavan d'un lòng roncar de votz sèns paraulas una cantadissa maubiaissuda.

Se meteguèt a caminar, tirant vers lo mas. Lo Mut seguissiá a quauqui pas. Quora foguèron au cledat de la prada, eu la quitèt anar, contènt sabiá pas de qué dins sa clòsca de bestiari.

Nimes, Genier de 1962.

Obras narratives de Robèrt Lafont

I - VIDA DE JOAN LARSINHAC

II - LI CAMINS DE LA SABA

III- LI MAIRES D'ANGUILAS.

IV - TE TU TE IEU.

V - L'ICONA DINS L'ISCLA.

Autras òbras

Poësia

Paraulas au vièlh silènci, I.E.O., 1946.

Dire, I.E.O., 1957.

Pausa Cerdana, I.E.O, 1962.
L'Ora, « Oc », 1963.
Aire Liure, P.-J. Oswald, 1974.

Teatre

Lo Pescar de la Sépia, I.E.O., 1958.
La Loba, Aubanèl, 1959.
Ramon VII, Lo Libre Occitan, 1967.
La Nuech dis Enganats, in Cinc Peçòtas, I.E.O., 1967.
Los Ventres-Negres, I.E.O., 1967.
Teatre Claus, I.E.O., 1969.
Dòm Esquichòte, I.E.O., 1973.
Lei Cascavèus, C.D.O., 1977.

Pròsa

Lo San Pelau, Cap e Cap, 1972.
Tua Culpa, I.E.O., 1974.
La Primera Persona, Fédérop, 1978.

Tèste integrau

Còpi interdicho

Reserva pèr aquéli qu'an la licènci d'utilisacioun

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:

3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© **Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc - 1996**

© Adoubamen dóu tèste: CIEL d'OC, de la meso en pajo: Tricìo Dupuy

e de la maqueto pèr Bernat Giély,

en sa qualita de mèmbe dóu Counsèu d'Amenistracioun dóu CIEL d'Oc.